

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

**VZPOSTAVITEV SISTEMA ZA PREPREČEVANJE IN ODKRIVANJE
PRANJA DENARJA IN FINANCIRANJA TERORIZMA V BANKI**

Ljubljana, januar 2011

SUZANA PERŠOLJA NIKOLAVČIČ

IZJAVA

Študentka Suzana Peršolja Nikolavčič izjavljam, da sem avtorica tega magistrskega dela, ki sem ga napisala v soglasju s svetovalcem prof. dr. Markom Košakom, in da v skladu s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, 25.1.2011

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1 PRANJE DENARJA IN FINANCIRANJE TERORIZMA	5
1.1 Opredelitev pojma pranja denarja.....	5
1.1.1 Značilnosti pranja denarja.....	7
1.1.2 Oblike in trendi pranja denarja	8
1.2 Pranje denarja in financiranje terorizma.....	11
1.3 Opredelitev pojma financiranja terorizma.....	13
2 PREDPISI NA PODROČJU PREPREČEVANJA IN ODKRIVANJA PRANJA DENARJA IN FINANCIRANJA TERORIZMA	14
2.1 Mednarodni pravni akti in organizacije	14
2.1.1 Organizacija združenih narodov	15
2.1.2 Svet Evrope in EU	16
2.1.3 Direktiva Evropskega Parlamenta in Sveta 2005/60/ES o preprečevanju uporabe finančnega sistema za pranje denarja in financiranje terorizma	18
2.1.4 Direktiva Komisije 2006/70/ES o določitvi izvedbenih ukrepov za Direktivo 2005/60/ES Evropskega parlamenta in Sveta	18
2.1.5 Uredba (ES) 1781/2006 Evropskega parlamenta in Sveta o podatkih o plačniku, ki spremljajo prenose denarnih sredstev	18
2.1.6 Uredba Evropskega parlamenta in sveta št. 1889/2005 o kontroli gotovine ob vstopu v Skupnost ali izstopu iz nje.....	19
2.1.7 Priporočila FATF	19
2.2 Pravna ureditev preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma v RS	20
2.2.1 Zakon o preprečevanju pranja denarja in financiranja terorizma	21
2.2.2 Podzakonski predpisi	22
2.2.3 Kazenski zakonik Republike Slovenije	23
2.2.4 Zakon o bančništvu.....	24
2.2.5 Zakon o omejevalnih ukrepih	25
3 TVEGANJA V POVEZAVI S PRANJEM DENARJA IN FINANCIRANJEM TERORIZMA V BANKI	26
3.1 Tveganja v povezavi s pranjem denarja in financiranjem terorizma v banki	27
3.1.1 Operativno tveganje.....	27
3.1.2 Pravno tveganje	27
3.1.3 Tveganje skladnosti	28
3.1.4 Tveganje izgube ugleda	28
3.1.5 Tveganje koncentracije.....	28
3.2 Upravljanje s tveganji v povezavi s preprečevanjem in odkrivanjem pranja denarja in financiranja terorizma	29
3.2.1 Ocena in upravljanje z operativnim tveganjem	30

3.2.2 Ocena in upravljanje s pravnim tveganjem in tveganjem skladnosti	32
3.2.3 Ocena in upravljanje s tveganjem ugleda.....	33
4 VSEBINSKE ZAHTEVE ZPPDFT, KI JIH MORA BANKA VKLJUČITI V SISTEM ZA PPDFT	35
4.1 Skrbni pregled strank.....	35
4.2 Poznavanje strank	38
4.2.1 Politika odobritve stranke.....	38
4.2.2 Ugotavljanje in preverjanje identitete stranke.....	39
4.2.3 Stalno spremljanje poslovanja strank	39
4.2.4 Upravljanje s tveganji.....	40
4.3 Analiza tveganosti.....	40
4.3.1 Značilnosti pristopa na osnovi tveganosti	41
4.3.2 Izdelava in izvajanje analize tveganosti v banki	43
4.4 Druge pomembnejše zahteve	45
4.4.1 Sporočanje transakcij	45
4.4.2 Izvrševanje zahtev in odredb urada	46
4.4.3 Omejitve pri poslovanju s strankami.....	46
4.4.4 Obveznost izvajanja ukrepov v tretjih državah	47
4.4.5 Pooblaščenec, izobraževanje in notranja kontrola	47
4.4.6 Upravljanje evidenc, varstvo in hramba podatkov	48
5 VZPOSTAVITEV SISTEMA ZA PPDFT V BANKI.....	48
5.1 Banka – zavezanec za izvajanje ukrepov zakonodaje na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma	48
5.2 Sistem za PPDFT ter obvladovanje tveganj na tem področju v banki.....	48
5.3 Organizacijsko kadrovski pogoji.....	52
5.3.1 Vloga uprave	53
5.3.2 Vloga pooblaščenca za PPD.....	54
5.3.3 Vloga področnih pooblaščenecv – koordinatorjev za PPD po posameznih poslovnih področjih	56
5.3.4 Vloga vodstvenih delavcev	56
5.3.5 Vloga zaposlenih	57
5.4 Izobraževanje in strokovno usposabljanje	57
5.5 Sistem notranjih kontrol	59
5.5.1 Izvajanje sistema notranjih kontrol	62
5.5.2 Opredelitev notranjih kontrol na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma	62
5.6 Neodvisno preverjanje.....	65
5.7 Stroškovni vidik implementacije sistema za PPDFT v banki.....	67
SKLEP.....	72
LITERATURA IN VIRI.....	75
PRILOGE	

KAZALO TABEL

Tabela 1: Primer matrike tveganj	30
Tabela 2: Izhodišča za sistem upravljanja s tveganjem skladnosti na področju PPDFT	33
Tabela 3: Analiza prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti za banko	72

KAZALO SLIK

Slika 1: Analiza tveganosti	42
Slika 2: Pristop, ki temelji na oceni tveganosti	43
Slika 3: Celovit sistem obvladovanja tveganj	51
Slika 4: Sistem za PPDFT	52
Slika 5: Odnos med cilji, tveganji in sistemom notranjih kontrol	60

UVOD

Pranje denarja in financiranje terorizma sta v slovenski in mednarodni zakonodaji opredeljena kot kaznivi dejanji. V kazenskem pravu pomenita precejšnjo novost, saj se obe področji sistematično urejata šele v zadnjih desetletjih, kljub temu, da kaznivo dejanje pranja denarja ni nova pojavna oblika, ampak se že dolgo uporablja za prikrivanje nelegalno pridobljenega denarja, ki izvira iz predhodnih kaznivih dejanj (Šeme Hočevar, 2007, str. 13). Organiziran boj proti financiranju terorizma je postal v svetu bolj aktualen v zadnjih letih, predvsem po letu 2001, ko so Združene države Amerike (v nadaljevanju ZDA) in Evropo pretresli teroristični napadi. Pranje denarja in financiranje terorizma se izvajata brez upoštevanja meja med državami, zato ju je potrebno obravnavati globalno in celovito v svetovnem merilu, saj sta lahko le skupen nastop in usklajeno delovanje držav in mednarodnih organizacij učinkovita v boju proti kriminalnim dejanjem (Šeme Hočevar, 2007, str. 14). Zato so se mednarodna skupnost in različne mednarodne organizacije, ki se ukvarjajo z organiziranim bojem proti pranju denarja in financiranju terorizma, v zadnjih letih odločile za spremembe in dopolnitve mednarodnih standardov na tem področju. Uskladitev z mednarodnimi standardi je bila izvedena tudi v zakonodaji na ravni Evropske unije (v nadaljevanju EU) ter posledično v vseh njenih članicah. Republika Slovenija (v nadaljevanju RS) je zaradi uskladitve svojega pravnega reda z evropsko zakonodajo v letu 2007 nadomestila stari Zakon o preprečevanju pranja denarja (Ur. l. RS, št. 59/2002, v nadaljevanju ZPPDen-1) s povsem novim Zakonom o preprečevanju pranja denarja in financiranja terorizma (Ur. l. RS, št. 60/2007, v nadaljevanju ZPPDFT), ki prinaša v slovenski pravni red številne novosti in posledično nove obveznosti za zavezance za izvajanje zakona. Spremembe v zakonodaji so zahtevale od zavezancev precej prilagoditev, sprememb obstoječih procesov ter vpeljavo številnih novih aktivnosti v delovne postopke.

Poglavitni namen preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma je učinkovit boj proti tovrstnim kaznivim dejanjem in s tem ohranjanje učinkovitosti pravosodnega sistema, posledično pa tudi zagotavljanje zdravega finančnega in gospodarskega sistema v državi (Šeme Hočevar, 2007, str. 13). Uspešen boj proti obema vrstama kaznivih dejanj je možen samo s sistematičnim in povezanim nastopom javnega in zasebnega sektorja, tj. subjektov, ki so zavezani za izvajanje zakonsko predpisanih aktivnosti, državnih organov in mednarodnih organizacij. Finančne institucije so zaradi svoje poslovne dejavnosti zelo ranljive in izpostavljene potencialnim zlorabam ali poskusom zlorab z namenom pranja denarja ali financiranja terorizma. Med finančnimi institucijami so na prvem mestu banke, ki v okviru izvajanja svoje poslovne dejavnosti vstopajo v poslovna razmerja s strankami, jim nudijo različne bančne in druge finančne storitve ter izvajajo številne transakcije. Banke si pri oblikovanju ponudbe prizadevajo za doseganje konkurenčne prednosti, zato mora biti njihovo poslovanje fleksibilno, prilagajati se mora željam in potrebam strank. Pomembno vlogo igra tudi tehnološki napredek, ki bankam omogoča širitev ponudbe in uporabo novih prodajnih poti. Nove storitve in načini poslovanja omogočajo tudi kriminalcem in kriminalnim združbam, da stalno spreminjajo metode in tehnike, s katerimi poskušajo zlorabiti banke in storitve, ki jih banke ponujajo, za pranje denarja in financiranje terorizma.

Banke so pri svojem poslovanju izpostavljene različnim vrstam tveganj, zato se morajo zavedati, da je prevzemanje tveganj sestavni del njihovega poslovanja. Vsaka banka, ki želi ohraniti uspešno poslovanje, mora izvesti aktivnosti za vzpostavitev sistema upravljanja s tveganji, s katerim zagotavlja učinkovito prepoznavanje in merjenje, obvladovanje in spremljanje tveganj (Banka Slovenije, 2007, str. 11–14). Pri tem se je potrebno zavedati, da učinkovit sistem upravljanja s tveganji banki sicer ne bo prinesel višjega dobička, je pa ključnega pomena pri zmanjševanju oziroma preprečevanju škode, ki jo lahko banka utrpi, če ni pripravljena na obvladovanje tveganj pri poslovanju. Tudi v povezavi s pranjem denarja in financiranjem terorizma so banke izpostavljene različnim vrstam tveganj – operativno tveganje, pravno tveganje, tveganje skladnosti, tveganje izgube dobrega imena, tveganje koncentracije (Basel Committee on Banking Supervision, 2001, str. 4). V skladu z navedenim ugotavljam, da morajo banke zagotoviti poslovanje, ki je skladno z zakonodajo, usmeritvami nadzornih organov ter dobro prakso, kar jim omogoča uspešno obvladovanje tveganj pri poslovanju ter zagotavljanje dolgoročnih in stabilnih poslovnih odnosov s komitenti. Reševanje navedene problematike v bankah ne sme biti parcialno, omejeno zgolj na majhen krog zaposlenih in prepuščeno vsaki organizacijski enoti, da se samostojno odloča, v kolikšni meri in v kakšnih obsegih bodo izvajali predpisane ukrepe. Za uspešno obvladovanje tveganj na področju pranja denarja in financiranja terorizma morajo banke vzpostaviti sistematičen in učinkovit sistem za preprečevanje in odkrivanje pranja denarja in financiranja terorizma (v nadaljevanju sistem za PPDFT).

Namen magistrske naloge je opozoriti, da se mora banka, ki hoče uspešno in učinkovito poslovati tako v slovenskem, kot tudi v mednarodnem finančnem okolju, zavedati visokega tveganja za zlorabo banke za pranje denarja in financiranje terorizma in možnega negativnega vpliva na poslovanje banke v primeru neizpolnjevanja obveznosti, zato mora zagotoviti vzpostavitev učinkovitega sistema za PPDFT. Poudariti želim, da za banko to ne sme biti le obveza za zagotovitev minimalnih standardov z namenom izpolnitve najnujnejših zahtev. Prizadevati si mora za vzpostavitev celovitega sistema, ki bo zagotavljal učinkovito delovanje in prinašal pozitivne posledice za banko ter celoten finančni in gospodarski sistem v državi.

V svoji nalogi ugotavljam visoko vlogo banke in pomen zavedanja vseh njenih zaposlenih o nujnosti izvajanja ukrepov na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma ter njihove vloge v učinkovitem boju proti tovrstnemu kriminalu. Banke opozarjam, da lahko neupoštevanje predpisov in nedosledno izvajanje zahtev zakonodaje povzroči banki zelo hude posledice, kot so predvsem izguba ugleda, sankcije in finančne kazni nadzornih organov, zmanjšanje poslovnih aktivnosti zaradi nezaupanja strank ter v skrajnem primeru celo odvzem licence za poslovanje, kot se je že zgodilo v nekaterih odmevnih tujih primerih. Poudarjam, da mora banka zavzeti stališče, da je sistem za PPDFT sestavni del njenih poslovnih aktivnosti, saj povzroča popraviljanje napačnih odločitev, pomanjkljivo izvedenih ukrepov in odpravljanje izrečenih sankcij banki visoko poslovno škodo in bistveno višje stroške, včasih pa lahko vodi banko celo v propad. S svojimi ugotovitvami želim opozoriti, da ni dovolj, da se s to problematiko v banki ukvarja samo pooblaščenec za preprečevanje pranja denarja in mogoče še peščica drugih zaposlenih, ampak da je za uspeh potrebno v prvi vrsti

zavedanje vodstva banke, ki mora zagotoviti ustrezno podporo, pogoje in sredstva za vzpostavitev sistema, saj so aktivnosti povezane z visokimi stroški in porabo sredstev banke. Delovanje sistema, ki mora vključevati vse ključne elemente, ter dosledno izvajanje zahtev in sprejetih ukrepov bo v banki uspešno le, če so v izvajanje vključena vsa področja in široko število zaposlenih, tako tistih, ki opravljajo komercialno dejavnost, kot tudi tistih, ki izvajajo različne podporne funkcije, saj je le usklajeno delovanje pogoj za uspeh.

Cilj magistrske naloge je preučitev vseh okoliščin, ki vplivajo na tveganje za pranje denarja in financiranje terorizma v banki, in iskanje bistvenih elementov, ki so ključni pri vzpostavitvi celovitega sistema za PPDFT. Za doseg zastavljenega cilja preučujem slovensko in mednarodno zakonodajo ter mednarodno sprejete standarde na tem področju. Za potrditev teoretičnih izhodišč in analizo možnih negativnih vplivov vključujem nekatere poznane primere negativne prakse v preteklosti, s katerimi želim podkrepiti ugotovitve o hudih, lahko celo usodnih posledicah neupoštevanja zakonodaje ter pomenu zavedanja vseh zaposlenih v banki. Po krajši predstavitvi regulative in praktičnih primerov predstavljam tveganja, ki jim je banka izpostavljena v povezavi s pranjem denarja in financiranjem terorizma, saj je identifikacija tveganj pogoj za učinkovito upravljanje z njimi. Pri analizi tveganj uporabljam tudi lastne izkušnje pri delu, saj menim, da so praktične izkušnje pri natančnem popisu in obravnavanju tveganj dobra dopolnitev teoretičnih izhodišč.

Na podlagi preučenih zahtev zakonodaje, ostalih predpisov in različnih mednarodnih standardov, identificiranih tveganj ter izkustvenih dognanj iz prakse v nadaljevanju izpostavljam pomembnejše zahteve zakonodaje, ki jih morajo banke upoštevati pri vzpostavitvi sistema za PPDFT. Potrditev, da so predstavljene zahteve res ključne, iščem v analizah vzpostavljenih sistemov nekaterih večjih evropskih in ameriških bank. Pri svoji raziskavi pregledujem tudi mednarodne raziskave, v katerih so analizirani stroški, ki so jih evropske in ameriške banke porabile za zagotavljanje skladnosti z zakonodajo in vzpostavitev sistemov za PPDFT, ter koristi, ki jih banke pričakujejo pri izvajanju predpisanih aktivnosti. V osrednjem delu naloge povežem ugotovitve in poiščem izhodišča, ki jih mora banka upoštevati pri svojem poslovanju, ter ključne elemente, ki jih mora vgraditi v sistem za PPDFT. S primerjavo sistemov različnih držav in analizo dejavnikov, ki jih mora banka nujno upoštevati, želim banko opozoriti na to, da je za učinkovito preprečevanje in odkrivanje pranja denarja in financiranja terorizma v prvi vrsti nujna vključenost in strokovna usposobljenost zaposlenih, v nadaljevanju pa mora biti sistem zastavljen tako, da je implementiran v operativne postopke in delovne procese, pri izvajanju pa je potrebno zagotoviti tudi ustrezno informacijsko podporo. Vzporedno želim tudi kritično obravnavati nekatere zahteve zakonodaje, saj menim, da predstavljajo določene obveznosti dejansko visoko obremenitev za banko, predvsem pa so zelo težko izvedljive v praksi.

V svoji nalogi uporabljam več **metod raziskovanja**. Najprej preučim zakonodajo in podzakonske predpise ter mednarodno uveljavljene standarde in jih z metodo deskripcije tudi predstavim. S postopkom analize teoretičnih izhodišč ter z uporabo primerjalne metode poiščem elemente, ki so po mojem mnenju bistvenega pomena pri vzpostavitvi sistema za

PPDFT v banki. Potrditev svojih izhodišč poiščem tudi v primerih dobre in slabe prakse ter usmeritvah nadzornih organov. Vzporedno preučujem in analiziram potencialna tveganja na tem področju v bankah. Svoje ugotovitve z metodo sinteze združim v izhodišča, ki so v banki osnova za vzpostavitev učinkovitega sistema. Pri svojem delu uporabljam poleg študija zakonodaje še strokovno literaturo domačih in tujih avtorjev, druge teoretične vire, analize mednarodnih organizacij ter članke s področja preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma v domačih in tujih publikacijah. Pri pripravi predloga za implementacijo teoretičnih izhodišč v praktičen primer sistema za PPDFT v banki uporabljam tudi izkustven pristop, lastno znanje ter z delom pridobljene izkušnje. Ker želim pripraviti zasnovo sistema, ki je lahko tudi dejansko izvedljiv v praksi, pri postavitvi praktičnih izhodišč izhajam iz osebnih izkušenj ter na osnovi konkretnih primerov iz prakse.

Struktura magistrske naloge. V prvem poglavju magistrske naloge sta opredeljena pojma pranje denarja in financiranje terorizma. Vključenih je tudi nekaj znanih primerov negativne prakse v bankah, ki niso dosledno upoštevale predpisov na področju preprečevanja pranja denarja.

V drugem poglavju opisujem slovenske in mednarodne predpise na tem področju, vključno z najbolj znanimi mednarodnimi organizacijami, ki se ukvarjajo z organiziranim bojem proti pranju denarja in financiranju terorizma. Podrobneje predstavljam nekatere mednarodne konvencije in direktive, ki na globalni ravni predstavljajo osnovo za nacionalne zakonodaje. Pri opisu slovenske zakonodaje so poleg temeljne zakonodaje na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma bolj poudarjeni zakoni, ki opredeljujejo to materijo v bančništvu.

V tretjem poglavju so identificirana tveganja, s katerimi se banka srečuje v povezavi s pranjem denarja in financiranjem terorizma. Predstavljena so izhodišča za oceno tveganj in okvir za razvoj ustreznega okolja upravljanja z operativnim tveganjem, tveganjem skladnosti in tveganjem ugleda.

V četrtem poglavju predstavljam vsebinske zahteve zakonodaje, ki jih mora banka upoštevati pri vzpostavitvi lastnega sistema za PPDFT. Posebej poudarjam najpomembnejša načela, ki so po mojem mnenju ključni elementi za učinkovit boj proti pranju denarja in financiranju terorizma (skrbni pregled in poznavanje stranke ter analiza tveganosti). Vključujem tudi kritično obravnavo nekaterih zahtev zakonodaje.

V zadnjem, petem poglavju, so vse ugotovitve strnjene v izhodišča za vzpostavitev učinkovitega sistema za PPDFT v banki. Pri tem kot osnovo postavljam štiri ključne elemente (organizacijsko-kadrovski pogoji, usposabljanje in izobraževanje, sistem notranjih kontrol, neodvisno preverjanje), ter natančneje pojasnim, kaj so bistvene sestavine vsakega od njih. Na koncu poglavja dodajam še s predstavitev stroškov in koristi za banko pri vzpostavitvi sistema za PPDFT.

1 PRANJE DENARJA IN FINANCIRANJE TERORIZMA

1.1 Opredelitev pojma pranja denarja

Pranje denarja je v skladu z 2. členom ZPPDFT opredeljeno kot katero koli ravnanje, s katerim se prikriva izvor denarja ali drugega premoženja, pridobljenega s kaznivim dejanjem in vključuje:

- zamenjavo ali kakršen koli prenos denarja ali drugega premoženja, ki izvira iz kaznivega dejanja,
- skrivanje ali prikrivanje prave narave, izvora, nahajanja, gibanja, razpolaganja, lastništva ali pravic v zvezi z denarjem ali drugim premoženjem, ki izvira iz kaznivega dejanja.

Pranje denarja predstavlja samostojno kaznivo dejanje, katerega bistvo je skrivanje oziroma prikrivanje nezakonite narave ali izvora premoženjske koristi, pridobljene s storitvijo kaznivega dejanja (najpogosteje davčno zatajitvijo, nedovoljeno trgovino z mamili, nedovoljenim prometom z orožjem, korupcijskimi kaznivimi dejanji, goljufijo, ipd.), z namenom protipravno pridobljeno premoženjsko korist prikazati kot legalno pridobljeno premoženje. Končni cilj je postopna vključitev »oprane« denarja ali premoženja v kriminalno dejavnost, oziroma v običajne poslovne tokove, ki so sestavni del zakonite poslovne dejavnosti. Namen pranja denarja je, da kriminallec uživa protipravno pridobljeno premoženjsko korist na enak način, kot zakonito pridobljena sredstva (Šeme Hočevar, 2007, str. 16–28).

Pranje denarja je ena od faz v procesu organiziranega kriminala, v kateri poskušajo kriminalci in razne kriminalne združbe zakriti sledi oziroma poreklo »umazanega« denarja. Z različnimi oblikami kriminalnih dejanj se ustvarjajo zelo veliki dobički, ki pogosto predstavljajo edino sled za kriminalnimi dejanji, s pomočjo katere poskušajo organi pregona odkriti storilce kaznivih dejanj. Zelo težko je opredeliti negativne vplive pranja denarja na ekonomski razvoj države. Zagotovo povzroča veliko škodo finančnim institucijam ter z izvrševanjem kaznivih dejanj zavira gospodarsko rast in gospodarski razvoj. Pranje denarja ruši legalni ekonomski sistem vsake pravne države, zato je zelo pomembno, da država v svoj pravni red vpelje ustrezno zakonodajo in predpise ter vzpostavi sisteme, ki omogočajo učinkovit boj proti tovrstnemu kriminalu. Ker se procesi pranja denarja ne izvajajo samo v eni državi, mora mednarodna skupnost poenotiti predpise med različnimi državami ter države spodbuditi, da namenijo visoko pozornost ter se aktivno vključijo v organiziran boj proti pranju denarja. (Šeme Hočevar, 2007, str. 14).

Kot ugotavlja Šeme Hočevarjeva (2007, str. 16) »poznamo več razlogov za uvajanje preprečevanja in odkrivanja pranja denarja kot posebne pravne veje v okviru finančnega prava:

- varstvo pravosodja,

- varstvo premoženja,
- pomoč pri boju proti kriminalu in
- ohranjanje integritete ter stabilnosti finančnega sistema, ki s pravnimi pravili zagotavlja varnosti fizičnih ter pravnih subjektov v posamezni državi in demokratičen razvoj ter svobodo na trgu.«

Ključni element, ki nastopa v procesu pranja denarja, je denar in drugo premoženje, zato je s tovrstnim kaznivim dejanjem najbolj povezan finančni trg. Temeljna značilnost trga bančnih in finančnih storitev je delovanje v okviru visokih pravnih norm, strokovnosti in etičnega poslovanja. Neoporečno poslovanje bank in finančnih institucij je pogoj za zaupanje strank in dolgoročne partnerske odnose z njimi. Banke in finančne institucije, ki so povezane ali celo posredno ali neposredno vpletene v pranje denarja, so izpostavljene izgubi ugleda in dobrega imena, sankcijam nadzornih organov, izgubi poslov ter v skrajnem primeru tudi likvidaciji družbe. Za preprečevanje zlorab je pomembno, da imajo vzpostavljene celovite sisteme za preprečevanje in odkrivanje pranja denarja, ki jim zagotavljajo pravočasno in učinkovito preprečevanje pranja denarja, poskusov goljufij ter drugih kaznivih dejanj.

Pri preučevanju naletim na nekaj primerov, v katerih so bile velike svetovne banke podvržene strogim sankcijam ter zelo hudim posledicam pri svojem poslovanju zaradi vpletenosti v pranje denarja. Eden od takšnih svetovno poznanih primerov je primer Banke Riggs iz ZDA. Banka je uživala velik ugled v mednarodnem merilu, saj so bili njene stranke ameriški predsedniki, generali in večina diplomatskih predstavništav. V preiskavi leta 2003, ki jo je sprožil ameriški senator Carl M. Levin, je bilo ugotovljeno, da banka ni izpolnjevala niti najnižjih standardov za preprečevanje pranja denarja. Rezultati preiskave so pokazali, da v banki namerno niso izvajali ukrepov skrbnega pregleda strank, kar je vodilo do nepopolnih in napačnih evidenc o strankah in posledično do nepravilnega ravnanja, prikrivanja nezakonito pridobljenih sredstev, prepletene mreže »*off-shore*« družb, velikega števila anonimnih računov (med njimi čilski diktator Pinochet, diktator Ekvatorialne Gvineje Teodoro Obiang Nguema), s čimer so se zakrivale sledi umazanega denarja. V letu 2005 je morala odstopiti družina Albritton, ki je vodila banko vse od njene ustanovitve, poleg tega je morala banka plačati še visoko denarno kazen (25 milijonov ameriških dolarjev), banka pa je popolnoma izgubila ugled (Merc, 2009, str. 10; O'Hara & Day, 2004).

Drugi znan primer iz ameriške zgodovine je banka Citibank (del največje bančne skupine v ZDA Citigroup), katere uslužbenci pri vodenju nadstandardnih storitev nekaterim visokobonitetnim komitentom niso upoštevali vseh potrebnih navodil, zanemarili so predpisane ukrepe ter posredno pripomogli k zlorabi bančnih računov za pranje denarja. Raul Salinas, brat nekdanjega mehiškega predsednika Carlosa Salinasa ter član mehiškega kriminalnega podzemlja, je z uporabo bančnih računov pri navedeni banki prikrival izvor sredstev, ustanavljal fiktivne družbe ter prenašal sredstva iz Mehike v ZDA in Švico. V preiskavi poslov Citibank so bile ugotovljene podobne povezave tudi z drugimi osebami iz visokih političnih krogov (na primer Asif Ali Zardari, mož pakistanske predsednice vlade Benazir Bhutto, Omar Bongo, predsednik Gabona). Poleg tega je bila Citibank of New York skupaj s Commercial

Bank of San Francisco vključena v kriminalno preiskavo zaradi omogočanja pranja denarja z uporabo bančnih računov. Večje število računov obeh navedenih bank je bilo zlorabljeno za prenos umazanega denarja iz Rusije in nekaterih drugih vzhodnoevropskih držav. Citibank v postopku sicer ni bilo dokazano, da je zavestno sodelovala ter celo pomagala svojim strankam pri prikrivanju izvora umazanega denarja, obtoženi pa so bili zaradi slabega notranjega sistema in nezadostnih ukrepov, ki bi pripomogli k odkritju ilegalno pridobljenega denarja ter preprečili zlorabo bančnega sistema (Cruickshank, 2000; Merc, 2009, str. 10).

Izmed evropskih bank je bila v pranje denarja in davčne utaje vpletena ena od Luksemburških centralnih klirinško depotnih hiš Clearstream International, ki izvaja finančne poravnave med več sto bankami (»banka bank«). Obtožena je bila izvajanja nelegalnih poravnav »sive ekonomije« preko sistema »neobstoječih« skritih računov. V sodnem procesu družbi sicer niso uspeli dokazati vpletenosti v pranje denarja, dokazane pa so bile manipulacije s transakcijskimi računi ter davčne utaje. V banki so vodili večje število tajnih transakcijskih računov, preko katerih je bilo izvedeno veliko število prenosov sredstev, tudi za zakonsko sporne namene. Z eno takšnih transakcij so povezovali tudi francoskega predsednika Nicolasa Sarkozyja (Merc, 2009, str. 10).

V veliko primerih je kaznivo dejanje pranja denarja težko dokazati, saj uporabljene tehnike ne omogočajo sledljivosti in možnosti pridobitve zadostnih dokazov za obsodbo oziroma kazenski pregon. Ocenjujem, da je to poglavitni razlog za nizko število pravnomočnih obsodb v RS. Vendar pa že povezava banke z nelegalnimi posli vodi v izgubo dobrega imena ter ugleda v poslovnem okolju, kar povzroči banki visoko poslovno škodo.

1.1.1 Značilnosti pranja denarja

Šeme Hočevarjeva (2007, str. 29) navaja temeljne »značilnosti pranja denarja:

- vključuje velike vsote denarja,
- denar ali premoženje izvira iz kaznivega dejanja,
- izvrši se preko legalnega plačilnega sistema,
- pogosto ima mednarodni značaj,
- izvrši se tako, da je denarju čim težje slediti,
- deluje, kot da gre za legitimno pridobljen denar ali premoženje,
- nelegalna sredstva so prenesena v gospodarstvo ali
- nelegalna sredstva (sedaj kot legitimno pridobljena) so ponovno investirana v kriminalno dejavnost.«

Pranje denarja poteka v treh fazah (Šeme Hočevar, 2007, str. 29–31):

- 1. faza: **Plasma** – plasma sredstev, ki izvirajo iz predhodnega kaznivega dejanja, v finančni sistem države, prenos čez mejo v gotovini, elektronska nakazila v tujino, zamenjava v

drugo valuto. V fazi plasmaja so banke najbolj izpostavljene in morajo biti zato zelo pozorne, da prepoznajo »umazano« gotovino. »Pralci denarja« si zato izmišljajo različne metode, s katerimi poskušajo skriti svoja dejanja (kot na primer drobljenje zneskov, uporaba večjega števila oseb, ki sodelujejo v procesu – t.i. »slamnate osebe«).

- 2. faza: **Prikrivanje ali ustvarjanje plasti** – glavni namen faze prikrivanja ali »plastenja« je prikrivanje izvora denarja z različnimi finančnimi operacijami doma in v tujini preko finančnih institucij z uporabo različnih finančnih instrumentov (kot na primer: izvajanje logičnih ali nelogičnih transakcij, elektronski prenosi med več bankami, uporaba računov v državah, imenovanih tudi davčni raj ali »off shore« države, pranje denarja z uporabo vrednostnih papirjev, prikrivanje dejanskih lastnikov premoženja).
- 3. faza: **Integracija ali vključitev** – s prikrivanjem izvora sredstev se zabrišejo sledi za umazanim denarjem oziroma kaznivim dejanjem, iz katerega izvira, v naslednji fazi pa se ta sredstva vključujejo v gospodarstvo, v zakonite posle kot zakonito zaslužen denar (kot na primer nakup nepremičnine, ki se jo kasneje proda, najemanje kreditov, nakup vrednostnih papirjev, dokapitalizacija podjetja). Opravljene transakcije so podobne regularnim, prepoznavne so zgolj po drobnih znamenjih neobičajnega ravnanja, ki nima neke ekonomske logike (kot na primer plačilo bistveno višje kupnine, kot je tržna vrednost nepremičnine, plačilo nerazumno visokih stroškov transakcije).

Opisane faze predstavljajo ogrodje za razumevanje postopkov pranja denarja in se ne izvajajo vedno na opisani način. Prav zaradi poskusov prikrivanja kriminalnih dejanj se faze pogosto izvajajo na različne načine, pogosto tudi izven finančnega oziroma bančnega sistema, lahko se med seboj tudi večkrat prepletajo.

1.1.2 Oblike in trendi pranja denarja

Izraz pranje denarja se je začel uporabljati v sedemdesetih letih 20. stoletja v povezavi z afero »Watergate« v ZDA (denar za predvolilno republikansko kampanjo). Začetek izvajanja postopkov, ki jih lahko že opredelimo kot pranje denarja, pa sega v obdobje prohibicije v ZDA (dvajseta leta prejšnjega stoletja), ko so posamezniki prikrivali velike zasluške, ki so jih pridobili z nelegalno prodajo alkohola. Za prikrivanje denarja so uporabljali zakonite igralnice, javne pralnice in prodajne avtomate, kjer se je plačevalo z gotovino. Na tak način je bil denar ponovno vključen v zakonite posle (Šeme Hočevnar, 2007, str. 17–18).

Z globalizacijo poslovanja, vse bolj povezanimi mednarodnimi gospodarskimi tokovi, spremembami produktov in storitev, širitvijo kriminalnih dejavnosti ter vse bolj organiziranim boju proti kaznivemu dejanju pranja denarja si tudi kriminalci in kriminalne združbe izmišljajo vedno nove, vse bolj prikrite načine pranja denarja. Spreminjajo se tehnike, uporabljajo se najrazličnejša sredstva, poleg gotovine se denar pere tudi z drugačnimi finančnimi in nefinančnimi instrumenti, vključuje se večje število oseb. V nadaljevanju kratko predstavljam nekatere najbolj poznane oblike pranja denarja, kot jih opisuje Šeme Hočevnarjeva (2007, str. 31–36):

Vključevanje poklicnih »pralcev denarja« – s širitvijo kriminalnih dejavnosti in vse večjih dobičkov iz teh dejavnosti so kriminalci začeli v procese pranja denarja vključevati usposobljene posameznike. Ti imajo zadostno finančno in pravno znanje, ki ga uporabljajo za ustvarjanje vedno novih načinov, s katerimi se izognejo nadzoru, metodam notranjih kontrol in odkritju njihovih kaznivih dejanj. Takšni posredniki prejmejo za svoje aktivnosti precej visoke provizije (med 6 in 30 % opranega denarja) in zato nase prevzemajo tveganje in odgovornost za primer, da oblasti denar zasežejo. Nekateri posamezniki so se specializirali celo za ustanavljanje podjetij, preko katerih se pere umazan denar. V sodelovanje so vključeni odvetniki, notarji in računovodje, vse pogosteje pa tudi borzni, nepremičninski in zavarovalniški posredniki.

Fizični prenosi gotovine – kljub angažiranju specializiranih posrednikov ter vse bolj zapletenim oblikam pranja denarja najpogostejša tehnika pranja denarja še vedno ostaja fizični prenos gotovine. Denar iz nezakonito pridobljenih dejanj se skrit v različnem blagu tihotapi v druge države (poznani so prenosi denarja iz preprodaje mamil nazaj v Mehiko ali Kolumbijo). V Evropi se še vedno najpogosteje prenaša gotovino v osebni prtljagi, ročnih torbah ali avtomobilih. Osebe, ki prenašajo gotovino, so največkrat zgolj kurirji, dejanski organizatorji pranja denarja – lastniki sredstev pa se ne vključujejo v prenose.

Uporaba gospodarstva in prostih trgovinskih con – kriminalci in kriminalne združbe pogosto ustanavljajo fiktivna podjetja, ki jih uporabljajo za izvajanje navideznih poslov, uporabo fiktivnih računov in prodajo izdelkov po nerealnih cenah. Kriminalne dejavnosti se izvajajo tudi v povezavah uvozno-izvoznih podjetij, v katerih nastopajo kriminalci kot posredniki, ki plačajo izvoznikom v tujino denar v tuji valuti. Uvozniki blaga jim denar povrnejo v domači valuti po tečaju, ki je bistveno ugodnejši od menjalniškega.

Uporaba nebančnih finančnih institucij – velik del pranja denarja poteka tudi preko menjalnic, podjetij, ki izplačujejo potovalne čeke, zavarovalnic, hipotekarnih ustanov, borznih in drugih posrednikov, uvozno-izvoznih in trgovskih podjetij, prirediteljev dražb, trgovcev s plemenitimi kovinami in igralnic. Ker se tovrstni trendi širijo in se pričakuje, da se bodo v prihodnosti še nadaljevali, zakonodajalci širijo krog zavezancev za izvajanje ukrepov preprečevanja in odkrivanja pranja denarja, da bi preprečili zlorabo podjetij za pranje denarja.

Uporaba podjetij, katerih poslovanje temelji na gotovini – nekatere vrste podjetij, kot so na primer restavracije, hoteli in podjetja za hitro dostavo hrane, so pogosto uporabljena kot krinke za aktivnosti pranja denarja. Zelo pogosto so za pranje denarja uporabljene tudi igralnice. Med najbolj značilnimi načini pranja denarja v igralnicah je, da igralec kupi večjo količino žetonov, po navideznem igranju pri mizah vrne zbrane žetone na blagajno in prejme ček na prinositelja kot dobiček iz igralnice. Na tak način pridobi potrdilo o legalnem izvoru denarja. Igralniški posli se vse bolj širijo tudi na svetovni splet, kar je idealna osnova za pranje denarja. Zaradi plačil s kreditnimi karticami ter registracijo igralnic na »off shore« področjih je preiskovanje in preganjanje organizatorjev pranja denarja na spletu skoraj onemogočeno. Državni organi

poskušajo preprečiti kazniva dejanja s sprejetjem strožjih predpisov in poglobljenim nadzorom nad poslovanjem igralnic ter spletnih iger na srečo.

Uporaba elektronskih transferjev – pranje denarja se pogosto izvaja preko storitev elektronskega bančništva. V državah, kjer se zavedajo visokega tveganja za pranje denarja s pomočjo elektronskih prenosov denarja, z zakonodajo predpisujejo obvezno vključevanje podatkov o pošiljatelju in prejemniku nakazila, vendar se to v mnogih državah ne izvaja oziroma ne preverja dosledno.

Izkoriščanje »off shore« bančništva – matične banke so v preteklosti pogosto ustanovljale »off shore« podružnice v »off shore« območjih. V takšnih bančnih poslovalnicah je sledenje umazanemu denarju in boj proti pranju denarja oslabilen ali celo popolnoma onemogočen.

Uporaba novih finančnih instrumentov – zaradi poostrenega nadzora nad prenosi denarja in gotovinskimi transakcijami ter izjemne rasti svetovnega finančnega poslovanja so »pralci denarja« za izvajanje pranja denarja začeli uporabljati nove finančne instrumente. Takšni instrumenti so na primer finančne terminske pogodbe in izvedeni vrednostni papirji, ki niso vedno povezani s konkretnimi izdelki. Poleg tega se pogosto zlorablja nove bančne metode, kot je korespondenčno bančništvo ter uporaba predstavništva in tujih podružnic, v katerih je otežena kontrola nadzornih organov. Kriminalci uporabljajo tudi druge bančne storitve in instrumente, kot so akreditivi, bančne garancije, obveznice in drugi vrednostni papirji ter privatno bančništvo, ki jih je težko spremljati, izvajanje identifikacije pa je zaradi narave poslov zelo oteženo. Sodobna zakonodaja na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja prav zato ne zahteva več izvajanja ukrepov le pri gotovinskih transakcijah, ampak pri vseh vrstah transakcij, produktov in storitev, ki jih ponujajo zavezanke za izvajanje zakonodaje.

Uporaba nove bančne prakse – z razvojem tehnologije ponujajo banke nove bančne produkte in storitve. V največjem porastu je razvoj spletnega in elektronskega bančništva, ki občutno zmanjšuje možnost dosledne identifikacije strank ob izvajanju transakcij. Preverjanje identitete strank se izvaja s pomočjo digitalnih potrdil in posebnih gesel, pri dostopu stranke do njenega računa in storitev pa banka ne more preveriti, kdo dejansko izvaja storitve. V porastu je tudi odpiranje računov prek elektronskih poti, kar pomeni, da nekatere organizacije omogočajo dostop do nekaterih storitev celo popolnoma neznanim strankam.

Vključevanje držav v tranziciji – eden od novejših trendov pranja denarja je vključevanje držav v tranziciji, ki so na novo uvedle komercialno bančništvo (na primer države srednje in vzhodne Evrope ter Južne Amerike). V teh državah je želja po tujih naložbah velika in kriminal išče svoje poti v velikem številu finančnih institucij.

Vloga »off shore« finančnih središč – v drugi polovici prejšnjega stoletja se je razvilo večje število »off shore« finančnih središč v državah, ki so poskušale s pomočjo tujega kapitala dvigniti svoje gospodarstvo. Finančne storitve v takšnih središčih so dostopne samo tujcem, ki

jim je pri vlaganjih zagotovljena visoka stopnja zaupnosti skoraj vseh podatkov (javno dostopen je povečini le podatek o firmi podjetja). Prav zaradi visokega upoštevanja bančnih skrivnosti so takšna področja zelo zanimiva tudi za kriminalce in kriminalne združbe. Poleg zaupnosti je tipično tudi, da banke in druge finančne organizacije v »*off shore*« področjih upoštevajo predpise za preprečevanje in odkrivanje pranja denarja zgolj na papirju. Ena od storitev, ki jih nudijo v teh državah, je ustanovitev »*off shore*« bank in »*off shore*« podjetij, ki jih »pralci denarja« uporabljajo za krinko. »*Off shore*« podjetja niso obdavčena, zanje ne veljajo devizni predpisi države gostiteljice in niso zavezana k rednemu poročanju. Nadzor takšnih družb se praktično ne izvaja. »*Off shore*« finančna središča so v zgodovini odigrala veliko vlogo pri izvajanju kaznivih dejanj pranja denarja in davčnih utaj. Zaradi tega so mednarodne organizacije, ki se ukvarjajo z bojem proti pranju denarja predlagale, da se proti državam, ki lajšajo pranje denarja, sprejmejo določeni sankcijski ukrepi. To je prisilo države, ki imajo »*off shore*« področja, da so začele urejati zakonodajo na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja ter povečale nadzor nad finančnim poslovanjem.

Opisanih je nekaj najbolj poznanih in najpogosteje uporabljenih oblik pranja denarja. Če primerjam prve poznane aktivnosti z vse bolj sofisticiranimi oblikami pranja denarja, lahko ugotovim, da se je pranje denarja od začetnih aktivnosti zelo spremenilo. Bistvena sprememba je ta, da se denar že dolgo ne pere več zgolj z uporabo gotovinskih transakcij. Vse pogosteje se uporabljajo tudi negotovinske transakcije, vključujejo se različne storitve, tudi nefinančne (poznani so primeri uporabe nepremičnin, umetniških del, po najnovejših ugotovitvah mednarodnih organizacij celo turističnih aranžmajev in uporaba nogometnih klubov). Kriminalci in kriminalne združbe iščejo nove poti, kako zakriti sledi za kaznivimi dejanji. Pri tem izkoriščajo nove produkte in storitve, ki jih nudijo banke in druge finančne institucije, uporabljajo nove tehnologije in specializirane posrednike, ki za visoke provizije izvajajo nezakonite posle. Izrabljajo tudi posameznike, ki so za neznatno plačilo pripravljeni v vlogi t.i. »slamnatih oseb« izvajati del aktivnosti v procesu pranja denarja. Pogosto združujejo različne tehnike, ki jim dodajajo vedno nove načine, s katerimi brišejo sledi za svojimi dejanji ter zmanjšujejo možnosti za odkritje. Če želijo biti učinkoviti pri izvajanju pranja denarja, morajo biti vedno korak pred nadzornimi institucijami, ki se ukvarjajo z organiziranim bojem proti pranju denarja. Prav zato je ključnega pomena, da mednarodne organizacije izmenjujejo izkušnje, se medsebojno obveščajo ter s sprejemanjem enotne zakonodaje usklajeno nastopajo v globalnem boju proti pranju denarja. Tehnike se še vedno spreminjajo in kriminalci bodo tudi v prihodnje iskali nove možnosti, zato je pomembno, da mednarodne organizacije in pristojni organi posameznih držav sledijo spremembam trendov in tehnik ter da se spremembam hitro prilagajajo tudi predpisi na področju pranja denarja, saj je edino tako možno preprečevati in odkrivati nezakonito dejavnost.

1.2 Pranje denarja in financiranje terorizma

Napad na ZDA 11. septembra 2001 je vplival na pospešeno mednarodno dejavnost proti mednarodnemu terorizmu in njegovemu financiranju. Preprečevanje financiranja terorizma so po teh dogodkih začeli aktivno izvajati v okviru sistemov za preprečevanje in odkrivanje pranja

denarja. Že pred tem se je veliko držav začelo zavedati, da je financiranje terorizma v veliko primerih neposredno povezano s pranjem denarja, zato so ga začeli vključevati v nacionalne zakonodaje in posledično v vzpostavljene sisteme za preprečevanje in odkrivanje pranja denarja. Po ugotovitvah mednarodnih organizacij Financial Action Task Force in Egmont Group of Financial Intelligence Units so bile v nekaterih primerih poznanih mednarodnih terorističnih organizacij ugotovljene povezave s skupinami, ki so bile že poznane po ilegalnih prenosih denarja (Financial Action Task Force, 2009a). Orodja, ki so jih posamezne države že uporabljale v sistemih za preprečevanje in odkrivanje pranja denarja, so se pokazala kot zelo primerna tudi v organiziranem boju proti financiranju terorizma (spremljanje izvora finančnih sredstev ter njihovo sledenje, poznavanje strank in njihovih poslovnih aktivnosti, mednarodno povezovanje in sodelovanje pri odkrivanju in sledenju aktivnostim »pralcev denarja«), zato se je financiranje terorizma začelo vključevati v zakonodajo, ki opredeljuje preprečevanje in odkrivanje pranja denarja, in se obe materiji pogosto obravnavata skupaj.

Obe vrsti kaznivega dejanja imata kar nekaj skupnih značilnosti, kljub temu pa so med njima tudi nekatere razlike, ki jih je potrebno upoštevati pri vzpostavitvi sistemov za PPDFT (Yeandle, Mainelli, Berendt & Healy, 2005, str. 12):

- financiranje terorizma ne nastopa vedno v fazah, ki so poznane pri pranju denarja,
- v financiranje terorizma so pogosto vključena tudi legalno zaslužena sredstva, v pranje denarja so vedno vključena nelegalno zaslužena sredstva,
- pri financiranju terorizma so sredstva na koncu vedno vključena v nelegalne namene in kazniva dejanja, medtem ko se pri pranju denarja v končni fazi oprani denar pogosto vključi v legalne posle (faza integracije),
- v financiranje terorizma so pogosto vključene tudi bistveno nižje vsote denarja kot v poznane načine pranja denarja.

Uvajanje globalnega pristopa tako na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja kot tudi na področju preprečevanja in odkrivanja financiranja terorizma je v začetku izzvalo precej kontroverzen odziv. Še posebej veliko nasprotovanja je bilo ravno v bančnem sektorju zaradi bojazni pred poslabšanjem odnosov s strankami, ki so ključne za uspešno poslovanje bank. Temeljni poudarek in osnovni cilj globalnega boja proti pranju denarja in financiranju terorizma je potrebno razumeti večplastno (House of Lords, 2009, str. 7–10):

- omejitev kriminalnih dejanj (cilj učinkovitega boja proti pranju denarja je tudi zmanjšanje oziroma zaustavitev predhodnih kaznivih dejanj),
- zaščita integritete finančnih sistemov posameznih držav,
- uspešen boj proti terorizmu, korupciji, kaznivim dejanjem ter nadzor nad slabimi sistemi posameznih držav,
- globalni in mednarodno usklajen boj proti pranju denarja in financiranju terorizma prinaša skupne koristi velikemu številu držav in širši mednarodni javnosti.

Z dvigom ravni zavedanja o pomenu globalnega in celovitega boja proti pranju denarja in financiranju terorizma so banke morale poiskati načine za vzpostavitev sistemov za PPDFT. Prav zavedanje vseh razvitih svetovnih držav o nujnosti povezanega globalnega boja in skupnega nastopa v boju proti pranju denarja in financiranju terorizma je zmanjšalo tudi bojazen bank pred izgubo konkurenčnih prednosti pred bankami iz drugih držav zaradi prestrogih zahtev do svojih strank. V mednarodnem poslovanju je vedno pomembnejše, da banka zagotavlja dosledno izpolnjevanje zahtev zakonodaje, kar je eden od pomembnih dejavnikov bonitete banke in njenega ugleda pri mednarodnem finančnem poslovanju.

1.3 Opredelitev pojma financiranja terorizma

V mednarodni skupnosti ni enotnega pogleda na opredelitev terorizma. Organizacija združenih narodov (v nadaljevanju OZN) in EU opisujeta terorizem podobno, in sicer kot napad na človekove temeljne svoboščine, demokracijo in načela pravne države ter uporabo sile z namero povzročiti smrt ali težke poškodbe nad civilisti in nevojskujočim osebjem z namenom prestrašiti ljudi ali prisiliti neko državo ali mednarodno institucijo, da nekaj naredi ali opusti. Posamezne države imajo v lastnih definicijah terorizma tudi dodatne, širše opredelitve tega kaznivega dejanja. Skupno vsem demokratičnim državam in mednarodnim organizacijam je najostrejše obsojanje terorizma, saj zanj ni nikakršnega opravičila, ne glede na argumente ali razloge, ki jih teroristi navajajo. V času globalizacije in vse tesnejše politične, ekonomske in socialne povezanosti mednarodne skupnosti se, poleg pozitivnih učinkov odprtosti in medsebojnega sodelovanja, vse bolj odražajo tudi negativni učinki, med katere sodi poleg vse bolj organiziranega mednarodnega kriminala vseh vrst in oblik tudi olajšano delo teroristov in različnih terorističnih skupin. Zaradi mednarodnih razsežnosti teroristične dejavnosti je za organiziran boj proti tovrstnemu kriminalu ključnega pomena skupno sodelovanje mednarodne skupnosti in organizacij, ki sprejemajo različne ukrepe z namenom učinkovitega boja proti terorizmu in terorističnim organizacijam. Po vrsti terorističnih napadov v ZDA in Evropi so mednarodne organizacije sprejele precej dopolnitev sprejetih aktov, v katerih so še dodatno poostriale do tedaj sprejete ukrepe (Ministrstvo za zunanje zadeve RS, 2009).

Za izvedbo terorističnih dejanj so nujno potrebna visoka finančna sredstva, brez katerih tovrstne aktivnosti ne bi bilo mogoče izvesti. Zato je zbiranje finančnih sredstev pogoj za terorizem in je s tovrstnim kaznivim dejanjem neločljivo povezano. Tudi financiranje terorizma je kaznivo dejanje. V skladu z 2. členom ZPPDFT je opredeljeno kot zagotavljanje ali zbiranje oziroma poskus zagotavljanja ali zbiranja denarja ali drugega premoženja, zakonitega ali nezakonitega izvora, posredno ali neposredno, z namenom ali zavedajoč se, da bo v celoti ali delno uporabljeno za izvedbo terorističnega dejanja, ali da ga bo uporabil terorist ali teroristična organizacija. Za razliko od pranja denarja, pri katerem je predmet skrivanja ali prikrivanja vedno samo nezakonito pridobljeno premoženje, ki je bilo ustvarjeno s predhodno izvršitvijo določenega kaznivega dejanja, so pri financiranju terorizma sredstva, namenjena za izvedbo terorističnega dejanja oziroma uporabi teroristom ali terorističnim organizacijam, lahko tako zakonitega kot tudi nezakonitega izvora.

V svetu je poznanih veliko različnih vrst terorizma. Teroristične dejavnosti se financirajo iz različnih virov (državna pomoč, bogati posamezniki, kriminalne dejavnosti, legalni viri). Financiranje terorizma poteka neposredno (nakup orožja, vojaških sredstev, logistika) ali pa posredno (internetne strani, televizijski programi, časopisi, knjige). Zbiranje in prenosi finančnih sredstev se izvajajo in prikrivajo na različne načine, kot so na primer prenosi gotovine preko kurirjev, prenos in prodaja blaga, nakazila manjših vrednosti, dobrodelne akcije, zbiranje sredstev za humanitarne namene ali usmerjanje sredstev na račune kot pomoč ogroženim skupinam prebivalstva. Iz navedenega ugotavljam, da so podobno kot pri poskusih pranja denarja finančne institucije neposredno izpostavljene tudi poskusom zbiranja sredstev ter njihovega prenašanja z namenom, da se jih uporabi za poskus oziroma izvedbo terorističnega dejanja. Za preprečitev tovrstnih dejanj morajo finančne institucije kot zavezanci za izvajanje ZPPDFT vzpostaviti ustrezne sisteme za PPDFT.

2 PREDPISI NA PODROČJU PREPREČEVANJA IN ODKRIVANJA PRANJA DENARJA IN FINANCIRANJA TERORIZMA

2.1 Mednarodni pravni akti in organizacije

V zadnjem desetletju prejšnjega stoletja so se v svetu vedno hitreje širile različne oblike organiziranega kriminala, ki so postajale vse bolj nevarne ter presegle meje posameznih držav. Pri tovrstnem kriminalu so vključena predvsem kazniva dejanja, ki vključujejo protipravno pridobivanje premoženjske koristi, kot so pranje denarja, trgovina z orožjem in mamili, otroška pornografija, korupcijska kazniva dejanja in različne oblike terorističnih dejanj. Globalizacija kaznivih dejanj in njihove negativne posledice v mednarodni skupnosti dokazujejo nujnost uskladitve pravnih norm posameznih držav z mednarodnimi standardi ter usklajenega delovanja držav v svetovnem merilu (Šeme Hočevar, 2006, str. 14). Pri oblikovanju zakonodaje v državah, ki se zavedajo teže problema pranja denarja in financiranja terorizma ter nujnosti usklajenega delovanja na področju boja proti navedenima kaznivima dejanjema, so poleg pravnih norm ključnega pomena tudi sprejeti standardi mednarodnih organizacij – priporočila mednarodne organizacije Financial Action Task Force (v nadaljevanju FATF). Njihovi standardi predstavljajo osnovo za oblikovanje zakonodaje, priporočila nadzornih organov ter vzpostavitev navodil za usklajeno ravnanje. Mednarodne organizacije, kot sta OZN in Svet Evrope, so že v prejšnjem stoletju sprejemale različne predpise na področju boja proti pranju denarja in financiranju terorizma. Zaradi sprememb v EU, Svetu Evrope, OZN, organizaciji FATF ter mednarodnih finančnih krogih so pomembne skupne in usklajene aktivnosti z namenom stalnega obnavljanja in dopolnjevanja predpisov na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma ter vpeljave sprejetih predpisov v zakonodajo posameznih držav.

2.1.1 Organizacija združenih narodov

OZN je mednarodna organizacija, katere članice so skoraj vse svetovne države. Cilj organizacije je globalno delovanje in učinkovito ustavljanje in reševanje globalnih svetovnih problemov na področjih mednarodne varnosti, človekovih pravic, ohranjanja miru, socialno-ekonomskega razvoja in razvoja mednarodnega prava. OZN postavlja tudi temelje mednarodnim pravnim predpisom na področju organiziranega boja proti pranju denarja in financiranju terorizma. Poleg priprave pravnih standardov, ki predstavljajo temelj za vzpostavitev mednarodnega sistema za boj proti pranju denarja in financiranju terorizma, nudi organizacija svojim članom tudi neposredno pomoč s seminarji, vladnimi obiski in finančnimi sredstvi za izobraževalne namene. V okrilju OZN delujejo različni programi, kot je na primer Mednarodni program ZN za nadzor nad mamili (angl. *United Nations International Drug Control Programme – UNDCP*) ter Globalni program proti pranju denarja (angl. *Global Programme Against Money Laundering – GPAML*), ki imata velik prispevek pri osveščanju ljudi o nujnosti boja proti pranju denarja. GPAML je tudi eden od organov, ki so pripravili poseben informacijski sistem Mednarodna informacijska mreža za pranje denarja (angl. *International Money Laundering Information Network – IMOLIN*), ki vsebuje elektronsko knjižnico zakonov in predpisov različnih držav članic OZN ter druge informacije, novice in mnenja na področju boja proti pranju denarja (Šeme Hočevar, 2007, str. 54-55).

OZN je za učinkovit boj proti pranju denarja in financiranju terorizma sprejela več konvencij in resolucij, ki so postavile temelje v boju proti obema kaznivima dejanjema v svetovnem merilu. V nadaljevanju kratko povzemam najpomembnejše predpise, ki predstavljajo osnovo za aktualno zakonodajo ter vsebinsko podlago za vzpostavljene sisteme za PPDFT.

Pranje denarja so na začetku povezovali predvsem s trgovino z mamili in drugimi psihotropnimi snovmi, zato so prvi predpisi o preprečevanju pranja denarja iz prve polovice 20. stoletja posegali predvsem na področje trgovanja in proizvodnje mamil. Prvi sprejeti predpisi niso zadoščali za boj proti modernim oblikam trgovanja z mamili, zato je OZN na mednarodni konferenci na Dunaju 19. decembra 1988 sprejela **Konvencijo OZN zoper nezakonit promet mamil in psihotropnih snovi (imenovana tudi Dunajska konvencija)**, ki določa strožji pregon in nadzor nad trgovino z mamili in psihotropnimi substancami in njenim financiranjem. Dunajska konvencija je začela veljati 11. novembra 1990 in je postavila temelje za učinkovito sodelovanje v boju proti trgovini z mamili na mednarodnem nivoju. Poleg tega je tudi temeljni pravni vir, ki je prvič vsebinsko opredelil kaznivo dejanje pranja denarja ter z njim povezano zaplembo sredstev. Konvencija vsebuje določila, ki urejajo preprečevanje, odkrivanje in zatiranje pranja denarja, in je s svojim priporočilom, naj države podpisnice obravnavajo pranje denarja kot hudo kaznivo dejanje, zagotovila mednarodno sodelovanje pri odvzemu premoženja, pri mednarodni pravni pomoči in pri izročitvah. Na boj proti pranju denarja močno vpliva tudi določilo, da pristojni organi posameznih držav lahko zahtevajo vpogled v dokumentacijo bank ter drugih finančnih in poslovnih institucij, pri čemer bančna tajnost ne more biti več razlog za zavrnitev sodelovanja. Sprejeti ukrepi predstavljajo temelj uspešnega boja tako proti proizvodnji in trgovanju z mamili kot tudi proti pranju denarja, zato je prav

Dunajska konvencija postavila temelj kasnejšim mednarodnim dokumentom na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja (Šeme Hočevar, 2007, str. 44–50).

Generalna skupščina OZN je 12. decembra 2000 v Palermu podpisala **Konvencijo proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu (imenovana tudi Palermska konvencija)**, katere namen je krepitev sodelovanja za učinkovitejše preprečevanje in zatiranje mednarodnega organiziranega kriminala. Poleg določitve oblik kaznivega dejanja pranja denarja, so v konvencijo vključena tudi določila, ki opredeljujejo preprečevanje, odkrivanje in zatiranje pranja denarja, s katerimi je vsem državam pogodbenicam naložena obveza po vzpostavitvi notranjega sistema predpisov in nadzora za banke ter druge nebančne ustanove, ki so posebej občutljive za pranje denarja. Sistem poudarja zahteve po identifikaciji strank, vodenju evidenc ter poročanju sumljivih transakcij. Konvencija ureja pranje denarja v povezavi z organiziranim kriminalom in je prvi pravni predpis, ki se specifično ukvarja s tovrstno problematiko (Šeme Hočevar, 2007, str. 50–52).

Generalna skupščina OZN je 9. decembra 1999 v New Yorku sprejela **Mednarodno konvencijo o zatiranju financiranja terorizma**, katere glavni namen je pomoč državam v boju proti terorizmu na osnovi poenotenih preventivnih ukrepov na področju boja proti terorizmu. Konvencija opredeljuje ukrepe za preprečevanje in omejevanje financiranja terorizma kot pogoja, ki omogočata teroristom in terorističnim organizacijam izvajanje terorističnih aktivnosti (Šeme Hočevar, 2007, str. 52–54).

Kot odgovor na teroristični napad v ZDA je **Varnostni svet OZN že dan po napadu sprejel Resolucijo VS 1368 (2001)**, 28. septembra 2001 pa še **Resolucijo VS 1373 (2001)**. V obeh resolucijah je najostreje obsojen teroristični napad na ZDA, ki se ga smatra kot grožnja mednarodnemu miru in varnosti, ter naveden poziv državam k sodelovanju pri iskanju odgovornih oseb ter skupen nastop v boju proti terorizmu. Resolucija 1373 dodatno poziva države, naj preprečijo in odkrivajo financiranje terorističnih dejanj ter naj preprečijo dobavo orožja teroristom in terorističnim skupinam. Poleg tega naj se države združijo v skupnem boju proti terorizmu z mednarodnim sodelovanjem ter sprejetjem ustrezne zakonodaje v svojih državah (Ministrstvo za zunanje zadeve RS, 2009).

2.1.2 Svet Evrope in EU

Države članice EU se zavedajo velikega pomena medsebojnega sodelovanja v skupnem boju proti pranju denarja in financiranju terorizma in so aktivno udeležene pri sprejemanju dokumentov OZN in Sveta Evrope ter pri pripravi mednarodnih standardov organizacije FATF. V okviru EU je usklajena zakonodaja ter vzajemna politika še pomembnejša zaradi integritete finančnega sistema ter prostega pretoka finančnih sredstev, kar predstavlja potencialno večjo nevarnost za pranje denarja in financiranje terorizma ter posledično visoko grožnjo stabilnosti finančnega sistema posamezne države članice ter celotne EU. V okviru EU sprejemata predpise Svet Evrope in Evropski parlament, poleg tega deluje v okviru EU več institucij, ki se ukvarjajo s tovrstno problematiko. Najpomembnejši je posebni odbor

strokovnjakov Sveta Evrope Moneyval, ki je mednarodno telo, ki ga je v letu 1997 ustanovil Odbor ministrov Sveta Evrope, in se ukvarja z nadzorom in ocenjevanjem učinkovitosti vzpostavljenih sistemov v posameznih državah.

Svet Evrope je v Strasbourgu sprejel **Konvencijo Sveta Evrope o pranju, odkrivanju, zasegu in zaplembi premoženjske koristi, pridobljene s kaznivim dejanjem (Konvencija Sveta Evrope 141)**, ki je začela veljati 1. septembra 1993. Konvencija zavezuje države podpisnice, da v svojem pravnem redu sprejmejo ustrezno zakonodajo, s katero nekatera v konvenciji naštetá dejanja opredelijo kot kaznivo dejanje pranja denarja (Šeme Hočevár, 2007, str. 75–76).

16. maja 2005 je bila sprejeta nova **Konvencija Sveta Evrope o pranju, odkrivanju, zasegu in zaplembi premoženjske koristi, pridobljene s kaznivim dejanjem, in o financiranju terorizma (Konvencija Sveta Evrope 198)**, ki v celoti nadomešča prejšnjo Konvencijo Sveta Evrope 141. Nova konvencija predstavlja nadgradnjo in dopolnitev predhodne z ukrepi v zvezi z identifikacijo, zasegom in zaplembo premoženja, pridobljenega s kaznivim dejanjem ter ukrepi za mednarodno sodelovanje v kazenskih zadevah med organi kazenskega pregona. Razširjena je tudi z ukrepi proti financiranju terorizma. Konvencija je prevzela tudi večji del priporočil FATF iz leta 2003 (Šeme Hočevár, 2007, str. 76–78).

Svet Evrope je v letu 2004 sprejel tudi **Deklaracijo Evropskega sveta o boju proti terorizmu**, v katero je vključena najostrejša obsodba vseh terorističnih dejanj ter opredeljeni standardi za skupno politiko in povezan boj proti terorizmu vseh držav članic EU skupaj z ostalimi demokratičnimi državami sveta. V okviru boja proti pranju denarja in financiranju terorizma je EU sprejela več direktiv, ki predstavljajo temelje notranjih pravnih aktov posameznih držav.

Direktiva št. 91/308/EGS o preprečevanju uporabe finančnega sistema za namene pranja denarja je bila sprejeta v letu 1991 in je bila temeljni predpis na področju pranja denarja v svetu, sprejet na osnovi priporočil FATF. V okviru mednarodnih zavezujočih predpisov je med prvimi uredila sporočanje sumljivih transakcij in druge obveznosti s področja preprečevanja in odkrivanja pranja denarja v finančnih institucijah. Določbe direktive je RS prevzela v svoj pravni red s prvim zakonom o preprečevanju pranja denarja iz leta 1994 (Šeme Hočevár, 2007, str. 57).

Direktiva št. 2001/97/ES (t.i. Druga direktiva) je bila sprejeta 4. decembra 2001 in je zaradi potrebnih dopolnitev ter sprememb nadomestila Direktivo 91/308/EGS. Direktiva je razširila krog zavezancev za izvajanje ukrepov za preprečevanje in odkrivanje pranja denarja ter definicijo kaznivih dejanj (poleg trgovanja z mamili vključuje vsa huda kazniva dejanja), opredelila več poslov oziroma storitev, pri katerih je verjetnost za pranje denarja večja, sprejete so bile novosti na področju identifikacije ter na novo urejena obveznost sporočanja sumljivih transakcij pristojnim organom (Šeme Hočevár, 2007, str. 58–61).

2.1.3 Direktiva Evropskega Parlamenta in Sveta 2005/60/ES o preprečevanju uporabe finančnega sistema za pranje denarja in financiranje terorizma

Odločilen vpliv na spremembo evropske zakonodaje so imela bistveno razširjena priporočila FATF iz leta 2003 in 2004. Za uskladitev z mednarodnimi standardi je bila v letu 2005 sprejeta Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2005/60/ES (t.i. Tretja direktiva), ki je nadomestila Drugo direktivo. Tretja direktiva dopolnjuje predhodne, prinaša pa tudi številne novosti, med katerimi je tudi vključitev ukrepov za preprečevanje in odkrivanje financiranja terorizma. Eden od ciljev je poenotenje predpisov na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma v državah članicah EU ter uskladitev z mednarodnimi predpisi in standardi. Države članice so morale njene določbe prenesti v nacionalne zakonodaje najkasneje do 15. decembra 2007. Med pomembnejšimi novostmi tretje direktive so še dolžnost skrbnosti pri ugotavljanju identitete stranke in širši nabor ukrepov, ki jih morajo zavezanci izvajati v okviru skrbnega pregleda strank, identifikacija dejanskih lastnikov strank in politično izpostavljenih oseb, prepoved vodenja anonimnih računov, pristop na osnovi ocene tveganja, na novo opredeljeno sporočanje zavezancev, priporočilo državam članicam za sprejetje ukrepov, s katerimi bodo zaščitile zaposlene, ki sporočajo sumljive transakcije ter obvezno izobraževanje in usposabljanje zaposlenih (Direktiva Evropskega Parlamenta in Sveta 2005/60/ES, 2005).

2.1.4 Direktiva Komisije 2006/70/ES o določitvi izvedbenih ukrepov za Direktivo 2005/60/ES Evropskega parlamenta in Sveta

Navedeno direktivo je Komisija evropskih skupnosti sprejela na podlagi 40. člena Tretje direktive ter v njej določila izvedbene ukrepe za Tretjo direktivo glede opredelitve politično izpostavljene osebe in tehnična merila za postopke poenostavljene dolžnosti skrbnosti pri ugotavljanju identitete stranke ter izjeme za nekatere pravne ali fizične osebe, ki izvajajo finančne dejavnosti, ki potekajo zgolj občasno in v omejenem obsegu. Večji del izvedbenih ukrepov direktive povzemajo v slovenskem pravnem redu sprejeti ZPPDFT in podzakonski predpisi (Direktiva komisije 2006/70/ES, 2006).

2.1.5 Uredba (ES) 1781/2006 Evropskega parlamenta in Sveta o podatkih o plačniku, ki spremljajo prenose denarnih sredstev

15. novembra 2006 je bila sprejeta Uredba (ES) 1781/2006 Evropskega parlamenta in Sveta, ki predstavlja tudi sestavni del zakonodaje EU na področju organiziranega boja proti pranju denarja in financiranju terorizma. V pravne rede posameznih držav članic (vključno s sankcijami za kršitve) je morala biti dokončno uvedena najkasneje do 15. decembra 2007. Uredba nalaga, da morajo vse elektronske prenose denarnih sredstev (razen v uredbi opredeljenih dopustnih izjem) spremljati natančni podatki o plačniku, ki omogočajo enolično identifikacijo in možnost polne sledljivosti plačniku. Glavni namen uredbe je preprečiti kriminalcem in kriminalnim združbam izvedbo kaznivih dejanj z možnostjo, da izkoristijo

prosti pretok kapitala, ki ga omogoča enotno finančno območje (Uredba (ES) št. 1781/2006, Evropskega parlamenta in Sveta, 2006).

2.1.6 Uredba Evropskega parlamenta in sveta št. 1889/2005 o kontroli gotovine ob vstopu v Skupnost ali izstopu iz nje

Uredba z dne 26. oktobra 2005 je bila sprejeta z namenom kontrole pretoka gotovine ob vstopu v skupnost ali izstopu iz nje kot mehanizem za preprečevanje pranja denarja. Uredba obvezuje vsako fizično osebo, ki vstopa v Evropsko skupnost ali izstopa iz nje in nosi gotovino v vrednosti 10.000,00 EUR ali več, da mora to gotovino prijaviti pristojnim organom države članice, skozi katero vstopa v skupnost ali izstopa iz nje. Naloga pristojnih organov je, da pridobljene podatke evidentirajo in obdelujejo. V primeru ugotovitve znakov, da gotovina izvira iz kakršne koli nezakonite dejavnosti, lahko pridobljene podatke posredujejo tudi pristojnim organom v drugih državah članicah. Vnos premoženjskih koristi, ki izvirajo iz kaznivih dejanj, v finančni sistem, pranje tega denarja ter naknadno njegova vključitev v gospodarski sistem neke države, predstavlja škodo zdravemu in trajnostnemu gospodarskemu sistemu (Uredba Evropskega parlamenta in Sveta (ES) št. 1889/2005, 2005).

2.1.7 Priporočila FATF

FATF je leta 1989 ustanovljena mednarodna organizacija, ki je odgovor na naraščajoča kazniva dejanja pranja denarja in je specializirana izključno za boj proti pranju denarja in financiranju terorizma. Poleg tega sodeluje s številnimi mednarodnimi organizacijami, ki se ukvarjajo z bojem proti pranju denarja in financiranju terorizma. Najpomembnejše naloge organizacije FATF so (FATF, 2009a):

- oblikovanje in razvoj globalnih standardov in politike boja proti pranju denarja in financiranju terorizma,
- pospeševanje sprejetja in izvajanja standardov na globalni ravni,
- ocenjevanje sprejetih ukrepov za preprečevanje in odkrivanje pranja denarja in financiranja terorizma v državah članicah,
- raziskovanje novih trendov in tipologij pranja denarja in financiranja terorizma.

Skupina je v letu 1990 oblikovala 40 priporočil FATF, ki jih je obnovila leta 1996 ter ponovno dopolnila in razširila junija 2003. V letu 2001 so sprejeli še 8 posebnih priporočil glede financiranja terorizma, v oktobru 2004 pa še s priporočilo številka 9. V letu 2004 so v sodelovanju z drugimi mednarodnimi institucijami pripravili in sprejeli metodologijo za ocenjevanje ukrepov proti pranju denarja in financiranju terorizma. Standardi FATF so mednarodno poznani, sprejeti in uporabljeni kot osnova oziroma minimalni standard za zakonodajo večine svetovnih držav. Priporočila so postavljena široko in odprto ter omogočajo fleksibilno prilagajanje notranjim pravnim redom posameznih držav, saj se člani skupine zavedajo razlik med pravnimi in finančnimi sistemi ter različnih oblik pranja denarja, zaradi česar države ne morejo izvajati ukrepov na popolnoma enak način (FATF, 2004).

Pri primerjavi vsebine priporočil FATF ugotavljam, da jih obe evropski direktivi praktično v celoti povzemata, prav tako tudi slovenski ZPPDFT (z izjemo nekaterih manjših podrobnosti, ki pa niso bistvenega pomena. Tak primer je sporočanje gotovinskih transakcij, ki ga ZPPDFT še zahteva, direktivi in priporočila FATF pa ne).

2.2 Pravna ureditev preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma v RS

Pri pripravi zakonodaje je RS upoštevala mednarodne pravne akte ter zagotovila celovito usklajenost z evropskimi direktivami ter mednarodnimi priporočili. V RS sta tako pranje denarja kot financiranje terorizma v Kazenskem zakoniku opredeljeni kot kaznivi dejanji.

RS je začela postavljati sistem za preprečevanje in odkrivanje pranja denarja že v letu 1994, ko je bil sprejet prvi Zakon o preprečevanju pranja denarja (Ur. l. RS, št. 36/1994). Zakon je predstavljal temelj za preprečevanje in odkrivanje dejanj, s katerimi kriminalci ter kriminalne združbe zlorabljuje finančni sistem z namenom prikrivanja izvora denarja ali drugega premoženja, ki izvira iz kaznivih dejanj. S 1. januarjem 2005 je v okviru Ministrstva za finance RS začel delovati tudi Urad RS za preprečevanje pranja denarja (v nadaljevanju urad), ki opravlja naloge, ki se nanašajo na preprečevanje in odkrivanje pranja denarja in financiranja terorizma ter sprejema, zbira, analizira ter posreduje pristojnim organom podatke, informacije in dokumentacijo, ki jo pridobi v skladu z določbami zakonodaje. Še pred vstopom v EU leta 2004 je morala RS zagotoviti postopno usklajevanje svoje zakonodaje z zakonodajo EU. Že v letu 2001 je bil sprejet ter v letu 2002 dopolnjen Zakon o preprečevanju pranja denarja, ki je imel podlago v do takrat uveljavljenih mednarodnih standardih.

Navedeni zakon je v letu 2007 nadomestil nov Zakon o preprečevanju pranja denarja in financiranja terorizma, s katerim sta bili v slovenski pravni red preneseni Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2005/60/ES (Tretja direktiva) in Direktiva Komisije 2006/70/ES o določitvi izvedbenih ukrepov za direktivo 2005/60/ES Evropskega parlamenta in Sveta glede opredelitve politično izpostavljene osebe in tehničnih meril za postopke poenostavljene dolžnosti skrbnosti pri ugotavljanju identitete stranke ter izjeme na podlagi finančne dejavnosti, ki potega zgolj občasno ali v omejenem obsegu. Z novim zakonom je RS uskladila svojo zakonodajo tudi s priporočili projektne skupine za finančno ukrepanje FATF in drugimi mednarodnimi predpisi, poleg tega pa so bile odpravljene nekatere ugotovljene težave predhodne ureditve. Vključeni so bili ukrepi za preprečevanje in odkrivanje financiranja terorizma, ki jih prejšnja zakonodaja ni vključevala, glavni cilj pa je bil izboljšanje učinkovitosti sistema boja proti pranju denarja in financiranju terorizma v RS ter globalni pristop v boju proti tovrstnemu kriminalu z uporabo mednarodnih standardov. Pri pripravi besedila je bilo upoštevano tudi Poročilo posebnega odbora strokovnjakov Sveta Evrope za ocenjevanje ukrepov preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma (komisija Moneyval) iz julija 2005 o tretjem krogu ocenjevanja v RS, ki je vključevalo analizo veljavnih predpisov in ukrepov na področju boja proti pranju denarja in financiranju terorizma

v RS. Poleg krovnega zakona je področje preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma opredeljeno tudi v drugih zakonih ter podzakonskih predpisih, ki jih morajo zavezanci za izvajanje ukrepov dosledno upoštevati pri vzpostavitvi sistema za PPDFT (seznam predpisov je v Prilogi 1).

2.2.1 Zakon o preprečevanju pranja denarja in financiranja terorizma

Temeljni predpis, ki v RS ureja področje preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma, je ZPPDFT, ki ga je sprejel Državni zbor RS in je pričel delno veljati 21. julija 2007. V celoti je postal zavezujoč 21. januarja 2008, ko sta se začela uporabljati tudi II. in delno III. poglavje. Novi zakon je nadomestil do tedaj veljavni ZPPDen-1 ter noveliran Zakon o spremembah in dopolnitvah ZPPDen-1. V marcu 2010 je bil ZPPDFT dopolnjen z Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o preprečevanju pranja denarja in financiranja terorizma (ZPPDFT-A, Ur. l. RS, št. 19/2010).

Bistvene novosti, ki jih ZPPDFT uvaja v slovenski pravni red, so (Odkrivanje in preprečevanje pranja denarja, 2008):

- uvedba ukrepov za preprečevanje in odkrivanje financiranja terorizma,
- razširitev kroga zavezancev za izvajanje nalog na področju boja proti pranju denarja in financiranju terorizma,
- uvedba širšega sklopa ukrepov za pregled strank (ugotavljanje in preverjanje istovetnosti stranke, ugotavljanje dejanskega lastnika, pridobivanje podatkov o namenu in predvideni naravi poslovnega razmerja ter drugih obveznih podatkov, redno skrbno spremljanje poslovnih aktivnosti stranke) vključno s posebno skrbno obravnavo strank, ki predstavljajo višje tveganje za pranje denarja in financiranje terorizma (poglobljen pregled) ter možnostjo poenostavljenega pregleda za nekatere pravne osebe
- uvedba pristopa, ki temelji na oceni tveganosti ter dolžnost izdelave analize tveganosti, ki mora odražati specifičnost zavezanca in njenega poslovanja,
- zahteva po pregledu vseh obstoječih strank in njihova razvrstitev v eno od kategorij tveganosti v skladu s kriteriji iz analize tveganosti,
- prepoved odpiranja in vodenja anonimnih računov, prepoved poslovanja z navideznimi bankami,
- omejitev gotovinskega poslovanja v primerih plačila blaga v vrednosti nad 15.000,00 EUR,
- možnost prepustitve izvajanja nekaterih ukrepov pregleda stranke ustreznim tretjim osebam,
- izvajanje enakih ukrepov preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma, kot jih nalaga ZPPDFT tudi v podružnicah in hčerinskih družbah iz tretjih držav, ki so v večinski lasti zavezanca,
- sistemska ureditev izvajanja nadzora nad zavezanci.

2.2.2 Podzakonski predpisi

Minister za finance, je za izvajanje ZPPDFT sprejel osem podzakonskih predpisov, v katerih je natančneje opredeljeno izvajanje zahtev zakona (Podzakonski predpisi – pravilniki izdani na osnovi ZPPDFT, 2008):

Pravilnik o načinu sporočanja podatkov Uradu RS za preprečevanje pranja denarja opredeljuje postopek in način sporočanja gotovinskih in sumljivih transakcij uradu, vključno z obrazci za sporočanje transakcij ter navodili o načinu njihovega izpolnjevanja.

Pravilnik o načinu sporočanja podatkov odvetnika, odvetniške družbe ali notarja Uradu RS za preprečevanje pranja denarja opredeljuje postopek in način sporočanja gotovinskih in sumljivih transakcij odvetnika, odvetniške družbe ali notarja uradu, vključno z obrazci za sporočanje transakcij ter navodili o načinu njihovega izpolnjevanja.

Pravilnik o določitvi pogojev, pod katerimi za nekatere stranke ni treba sporočiti podatkov o gotovinskih transakcijah opredeljuje pogoje, ki morajo biti izpolnjeni, da zavezancem ni potrebno sporočati podatkov o gotovinskih transakcijah za nekatere stranke uradu.

Pravilnik o izvajanju notranje kontrole, pooblaščenca, hrambi in varstvu podatkov ter upravljanju evidenc pri organizacijah, odvetnikih in odvetniških družbah in notarjih določa podrobnejša pravila in minimalne standarde glede izvajanja notranje kontrole pri zavezancih, postopka priprave seznama indikatorjev za prepoznavanje strank in transakcij, v zvezi s katerimi obstajajo razlogi za sum pranja denarja ali financiranja terorizma ter uporabe tega seznama, delovanja pooblaščenca in njegovega namestnika, način upravljanja evidenc zavezancev o strankah, poslovnih razmerjih in transakcijah sporočenih uradu, način varstva in hrambe podatkov o strankah, poslovnih razmerjih in transakcijah pri zavezancih.

Pravilnik o določitvi pogojev, ki jih mora izpolnjevati oseba, da lahko nastopa v vlogi tretje osebe opredeljuje pogoje, ki jih mora izpolnjevati oseba, da lahko nastopa v vlogi tretje osebe. Zavezanec, ki se odloči za prepustitev pregleda tretji osebi, mora predhodno preveriti, da tretja oseba izpolnjuje vse predpisane pogoje.

Pravilnik o določitvi pogojev za ugotavljanje in preverjanje istovetnosti stranke z uporabo kvalificiranega digitalnega potrdila stranke določa pogoje, ki morajo biti izpolnjeni, da lahko zavezanec v okviru elektronskega poslovanja ugotavlja in preverja istovetnost stranke fizične osebe, njenega zakonitega zastopnika, samostojnega podjetnika posameznika ali posameznika, ki samostojno opravlja dejavnost, z uporabo kvalificiranega digitalnega potrdila.

Pravilnik o določitvi seznama enakovrednih tretjih držav določa seznam enakovrednih tretjih držav, ki po podatkih Evropske komisije in drugih pristojnih mednarodnih organizacij

ter po podatkih urada predpisujejo in upoštevajo standarde glede preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma, kot so opredeljeni v tretji direktivi in jih izpolnjujejo vse države članice. V skladu z zakonsko opredelitvijo so tretje države vse države, ki niso države članice (države članice so v skladu z ZPPDFT vse države članice EU in podpisnice Sporazuma o ustanovitvi Evropskega gospodarskega prostora).

Pravilnik o določitvi pogojev za obravnavo osebe kot stranke z neznatnim tveganjem za pranje denarja in financiranje terorizma določa pogoje, ki morajo biti izpolnjeni, da lahko zavezanec določeno pravno osebo obravnava kot stranko, za katero ocenjuje, da predstavlja neznatno tveganje za pranje denarja ali financiranje terorizma.

2.2.3 Kazenski zakonik Republike Slovenije

Kazenski zakonik RS (Ur. l. RS, št. 95/04 – UPB1, 37/2005; Odl. US: U-I-335/02-20, 17/2006; Odl. US: U-I-192/04-16, 55/2008, 66/2008, 89/2008; Odl. US: U-I-25/07-43, 5/2009; Odl. US: U-I-88/07-17) opredeljuje pranje denarja kot kaznivo dejanje zoper gospodarstvo v štiriindvajsetem poglavju v 245. členu:

1. Kdor denar ali premoženje, za katero ve, da je bilo pridobljeno s kaznivim dejanjem, sprejme, zamenja, hrani, z njim razpolaga, ga uporabi pri gospodarski dejavnosti ali na drug način, določen z zakonom o preprečevanju pranja denarja, s pranjem zakrije ali poskusi zakriti njegov izvor, se kaznuje z zaporom do petih let.
2. Enako se kaznuje, kdor stori dejanje iz prejšnjega odstavka, pa je hkrati storilec ali udeleženec pri kaznivem dejanju, s katerim je bil pridobljen denar ali premoženje iz prejšnjega odstavka.
3. Če je denar ali premoženje iz prvega ali drugega odstavka tega člena velike vrednosti, se storilec kaznuje z zaporom do osmih let in denarno kaznijo.
4. Če je dejanje iz prejšnjih odstavkov storjeno v hudodelski združbi za izvedbo takih dejanj, se storilec kaznuje z zaporom od enega do desetih let in denarno kaznijo.
5. Kdor bi moral in mogel vedeti, da je bil denar ali premoženje pridobljeno s kaznivim dejanjem, pa stori dejanje iz prvega ali tretjega odstavka tega člena, se kaznuje z zaporom do dveh let.
6. Denar in premoženje iz prejšnjih odstavkov se vzameta.

Kazenski zakonik RS opredeljuje financiranje terorizma kot kaznivo dejanje zoper človečnost v štirinajstem poglavju v 109. členu:

1. Kdor zagotovi ali zbere denar ali premoženje z namenom, da bo deloma ali v celoti uporabljeno za storitev dejanj terorizma (opredeljena v 108. členu kazenskega zakonika), se kaznuje z zaporom od enega do desetih let.
2. Enako se kaznuje storilec dejanja iz prejšnjega odstavka tudi, če z namenom zagotovljen ali zbran denar ali premoženje ni bil dejansko uporabljen za storitev v prejšnjem odstavku navedenih kaznivih dejanj.

3. Če je bilo dejanje iz prejšnjih odstavkov storjeno v teroristični hudodelski združbi ali skupini za izvrševanje terorističnih kaznivih dejanj, se storilec kaznuje z zaporom od treh do petnajstih let.
4. Denar in premoženje iz prejšnjih odstavkov se vzameta.

2.2.4 Zakon o bančništvu

Zakon o bančništvu (Ur. l. RS, št. 131/2006, 1/2008, 109/2008, 19/2009, v nadaljevanju ZBan-1) določa pogoje za ustanovitev, poslovanje, nadzor in prenehanje kreditnih institucij ter pogoje, pod katerimi lahko osebe s sedežem izven RS opravljajo bančne storitve, vzajemno priznane finančne storitve in storitve izdaje elektronskega denarja na območju RS (ZBan-1, 1. člen). Banka je gospodarska družba, ki je ustanovljena in posluje v skladu z Zakonom o gospodarskih družbah (Ur. l. RS, št. 65/2009, v nadaljevanju ZGD-1), in mora biti organizirana v pravno organizacijski obliki delniške družbe ali evropske delniške družbe. Za banko se uporabljajo določbe ZGD-1, ki veljajo za delniško družbo, razen, če ZBan-1 drugače določa (Zban-1, 36. člen). Na območju RS lahko opravljajo bančne storitve samo banke in podružnice tujih bank, ki za opravljanje storitev pridobijo dovoljenje Banke Slovenije.

Vsaka banka mora pri svojem poslovanju zagotoviti, da je usklajeno z zahtevami zakonodaje. Za izpolnjevanje te zahteve nosi ključno vlogo uprava banke. Ta odgovornost je opredeljena tudi v ZBan-1, ki članom uprave banke nalaga, da morajo zagotoviti, da banka posluje v skladu z Zakonom o bančništvu ter ostalimi zakoni, ki urejajo opravljanje bančnih storitev, vključno s predpisi izdanimi na njihovi podlagi (ZBan-1, 66. člen). Med ostale zakone, ki urejajo opravljanje bančnih storitev spada tudi ZPPDFT.

ZBan-1 v 124. členu nalaga bankam, da morajo za zagotovitev upravljanja s tveganji vzpostaviti in uresničevati trden in zanesljiv sistem upravljanja, ki mora obsegati:

- jasen organizacijski ustroj z natančno opredeljenimi, preglednimi in doslednimi notranjimi razmerji glede odgovornosti,
- učinkovite postopke ugotavljanja, merjenja oziroma ocenjevanja, obvladovanja in spremljanja tveganj, ki jim banka je ali bi jim lahko bila izpostavljena pri svojem poslovanju,
- ustrezen sistem notranjih kontrol, ki vključuje ustrezne administrativne in računovodske postopke.

V okviru vzpostavljenega sistema za upravljanje s tveganji mora banka zagotoviti ustrezne operativne delovne postopke, s katerimi identificirana tveganja učinkovito obvladuje, posluje usklajeno s predpisi in drugimi zahtevami in ne presega omejitev, ki jih določa zakonodaja in drugi predpisi o upravljanju s tveganji.

Nadaljnje je v zakonu opredeljena tudi odgovornost uprave za spoštovanje pravil o upravljanju s tveganji, zato mora uprava banke (ZBan-1, 173. člen):

- določiti natančno opredeljena, pregledna in dosledna notranja razmerja glede odgovornosti, ki zagotavljajo jasno razmejitev nalog in pristojnosti in preprečujejo nastanek konflikta interesov,
- odobriti in redno preverjati strategije in politike banke za ugotavljanje, merjenje oziroma ocenjevanje, obvladovanje in spremljanje tveganj, ki jim banka je ali bi jim lahko bila izpostavljena pri svojem poslovanju.

Za opravljanje nadzora nad poslovanjem banke in vsemi njenimi storitvami je pristojna in odgovorna Banka Slovenije, ki opravlja nadzor z namenom preverjanja, če banka posluje v skladu s pravili o upravljanju s tveganji in drugimi pravili, ki jih določa ZBan-1 ter drugi zakoni, ki urejajo opravljanje finančnih storitev, ki jih opravlja banka, ter na njihovi podlagi izdani predpisi. Aktivnosti, ki jih izvaja v procesu nadzora, so namenjene predvsem temu, da Banka Slovenije ugotovi, če organizacijski ustroj, strategije, postopki in mehanizmi v banki skupaj z njenim kapitalom zagotavljajo trden in zanesljiv sistem upravljanja banke in ustrezno pokrivanje tveganj pri poslovanju (ZBan-1, 222. člen). V skladu z ugotovitvami v nadzornih pregledih je Banka Slovenije pooblaščen za izrekanje ukrepov nadzora (od priporočil in opozoril ter odredb, do odvzema dovoljenja za poslovanje ter v skrajnih primerih celo odločitve o razlogih za stečaj banke). V okviru nadzornih pregledov Banka Slovenije redno pregleduje tudi vzpostavljene sisteme za PPDFT v bankah ter sisteme upravljanja s tveganji na tem področju. Poleg tega aktivno sodeluje z uradom pri pripravi zakonodaje ter izmenjavi ugotovitev v opravljenih nadzornih pregledih. V ZPPDFT je opredeljena tudi nova zadolžitev nadzornim organom za izdajo priporočil in usmeritev za natančnejše izvajanje zahtev zakonodaje, zato Banka Slovenije pripravlja tudi usmeritve za bančni sektor in mnenja s podrobnejšimi pojasnili za izvajanje.

2.2.5 Zakon o omejevalnih ukrepih

Omejevalni ukrepi ali sankcije so skladno z opredelitvijo Ministrstva za zunanje zadeve RS (Ministrstvo za zunanje zadeve RS, 2009) ukrepi do določenih držav ali posameznih subjektov, ki ogrožajo mednarodni mir in varnost, ki jih je sprejela mednarodna skupnost zato, da bi spremenila njihovo ravnanje in ne bi več predstavljali grožnje mednarodnemu miru in varnosti. OZN v skladu z Ustanovno listino sprejema z resolucijami ukrepe, ki so zavezujoči za vse države članice OZN. Poleg ukrepov OZN sprejema EU tudi samostojne omejevalne ukrepe v skladu z nekaterimi drugimi cilji svoje zunanje in varnostne politike, ki so zavezujoči za vse države članice EU. V EU se sankcije v praksi izvajajo tako, da EU sprejme ustrezne akte (skupna stališča, uredbe, sklepe), ki jih morajo v svojem pravnem redu upoštevati vse države članice. V RS se mednarodne sankcije sistemsko izvajajo na podlagi Zakona o omejevalnih ukrepih, ki daje Vladi RS pooblastilo za uvajanje in izvajanje sankcij. Vlada sprejema uredbe, v katerih so opredeljena vsa določila za izvajanje sankcij. Vsi veljavni omejevalni ukrepi v RS imajo podlago v pravni aktih OZN in EU, lahko pa bi uvedli tudi samostojne ukrepe, na podlagi aktov in odločitev drugih mednarodnih organizacij.

Vsebina predpisov o omejevalnih ukrepih se zaradi razlogov, s katerimi so bili omejevalni ukrepi sprejeti, tesno navezuje na izvajanje ukrepov za preprečevanje in odkrivanje pranja denarja in predvsem financiranja terorizma, saj so sezname subjektov, ki so povezani s terorizmom in/ali financiranjem terorizma pomembni tudi z vidika uresničevanja določil ZPPDFT. Poleg upoštevanja vseh dokumentov, ki opredeljujejo omejevalne ukrepe, ki je obvezno za vse slovenske državljane, so zavezanci po ZPPDFT dolžni ravnati tudi v skladu z ZPPDFT, ki nalaga sporočanje transakcij, v zvezi s katerimi obstaja sum pranja denarja ali financiranja terorizma uradu. Pri presoji, ali je transakcija ali stranka sumljiva z vidika financiranja terorizma, so lahko v pomoč indikatorji za prepoznavanje sumljivih transakcij s področja financiranja terorizma, ki vključujejo tudi sezname fizičnih in pravnih oseb, povezanih s terorizmom in financiranjem terorizma. Sezname so sprejeti in se redno posodablajo v okviru uredb EU (Zakon o omejevalnih ukrepih, 2006).

3 TVEGANJA V POVEZAVI S PRANJEM DENARJA IN FINANCIRANJEM TERORIZMA V BANKI

Zaradi pomembne vloge bank v državnem gospodarstvu ima zdrav bančni sistem ključno vlogo v finančni stabilnosti neke države ter predstavlja osnovo za vzdrževanje in razvoj ter nemoteno delovanje celotnega gospodarskega sistema (Banka Slovenije, 2007, str. 5). V bankah je nujno zavedanje, da se pri poslovanju vedno srečujejo z različnimi tveganji, zato mora postati prevzemanje tveganj sestavni del delovnega procesa pri izvajanju bančnih storitev. Obvladovanje tveganj pomeni proces sistematičnega in celovitega prepoznavanja tveganj in poudarjanja pomena ključnih tveganj z merjenjem njihovega vpliva na finančne in druge strateške cilje. Pomembno je, da se vodstvo bank zaveda tveganj ter zagotovi vzpostavitev celovitega sistema za upravljanje s tveganji, kar občutno vpliva tudi na uspešnost poslovanja banke (Krumberger, 2000, str. 72). V nasprotnem primeru je banka izpostavljena zmanjševanju dobička ali celo izgubi, kar ogroža finančno stabilnost banke, finančnega sistema ter posledično tudi celotne nacionalne ekonomije (Banka Slovenije, 2007, str. 5). Upravljanje s tveganji postaja ena od ključnih funkcij v banki, ki mora biti stalno povezana z vsemi poslovnimi funkcijami, saj banka, ki učinkovito upravlja s tveganji, dosega konkurenčno prednost in posledično tudi poslovno uspešnost. Kot sem navedla v poglavju 2.2.4 je zahteva po vzpostavitvi sistema za upravljanje s tveganji opredeljena tudi v ZBan-1.

Velik nacionalni in tudi mednarodni pomen kapitalske moči bank je spodbudil aktivnosti za uveljavitev mednarodno usklajenih kapitalskih standardov, v katerih so upoštevana tveganja, ki so jim banke izpostavljene. Zato je Baselski odbor bančnih nadzornikov (The Basel Committee on Banking Supervision – leta 1974 ustanovljena skupina centralnih bank deset najrazvitejših svetovnih držav) sprejel tako imenovane minimalne kapitalske zahteve za banke v mednarodnem poslovanju. Prvotno sprejeti standardi so bili večkrat dopolnjeni in spremenjeni, v letu 2004 je bil sprejet »Novi kapitalski sporazum«, poznan kot Basel II, ki opredeljuje zahteve do bank in nadzornikov. Sporazum je vključen v nove evropske bančne direktive in mora biti obvezno vključen v bančno regulativo držav članic EU. V skladu s sprejetimi

standardi mora banka zagotoviti potreben obseg kapitala za pokrivanje tveganj, ki izhajajo iz poslovanja banke, in predvsem zagotoviti razvoj in uporabo postopkov upravljanja tveganj. Upravljanje tveganj vključuje ugotavljanje, ocenjevanje oziroma merjenje, obvladovanje in spremljanje tveganj. Vendar zgolj višina kapitala oziroma kapitalska ustreznost ni edino sredstvo za obvladovanje tveganj. Bistveni vpliv ima zavedanje uprave in vodilnih delavcev ter vseh zaposlenih, ki izvajajo posamezne procese, o pomenu upravljanja s tveganji, vzpostavitvi primernih procesov za obvladovanje tveganj ter vzpostavitvi in razvoju sistema notranjih kontrol. Zato kapital ne more biti nadomestilo za slabe procese upravljanja s tveganji ter neustrezne notranje kontrole (Banka Slovenije, 2007, str. 6).

3.1 Tveganja v povezavi s pranjem denarja in financiranjem terorizma v banki

Banka se pri poslovanju srečuje z različnimi vrstami tveganj, ki so po vsebini, obsegu in vplivu na poslovanje banke različna. Ravno tako je banka izpostavljena različnim tveganjem v povezavi s pranjem denarja in financiranjem terorizma, ki jih kratko povzemam v nadaljevanju (Basel Committee on Banking Supervision, 2001, str. 4–5; Šeme Hočevar, 2007, str. 23–24).

3.1.1 Operativno tveganje

Operativno tveganje je definirano kot tveganje nastanka izgube zaradi neprimerne ali nepravilnega izvajanja notranjih procesov, drugih nepravilnih ravnanj ljudi ali neustreznega in nepravilnega delovanja sistemov zaradi zunanjih dejavnikov. V okviru operativnega tveganja je obravnavano tudi pravno tveganje. Operativno tveganje vključuje tudi tveganje informacijske tehnologije, ki je tveganje izgube kot posledica neustrezne informacijske tehnologije in procesiranja (Banka Slovenije, 2007, str. 11). Med škodne dogodke, ki povzročajo izgube iz naslova operativnega tveganja je v kategorijo škodnih dogodkov »klienti, produkti in poslovna praksa« vključeno tudi pranje denarja (Rotovnik, 2003, str. 6).

3.1.2 Pravno tveganje

Pravno tveganje je definirano kot tveganje nastanka izgube zaradi kršenja ali nepravilnega upoštevanja zakonov, podzakonskih aktov, navodil, priporočil, sklenjenih pogodb, dobre bančne prakse ali etičnih norm (Banka Slovenije, 2007, str. 11). Banka mu je izpostavljena zaradi nedoslednosti ali pomanjkljive doslednosti pri upoštevanju predpisov s področja preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma. V primerih neizvajanja vseh predpisanih zahtev je banka lahko vključena v pravne tožbe, kar povzroča škodo v obliki javne izpostavljenosti in povezovanja z nelegalnimi aktivnostmi, denarnih kazni ter drugih sankcij s strani nadzornih organov in dragih sodnih postopkov.

3.1.3 Tveganje skladnosti

Definicija pravnega tveganja, kot jo opredeljuje Banka Slovenije, je vključena tudi v tveganje skladnosti, ki je po mojem mnenju ustrežnejše poimenovanje tovrstnega tveganja. Tveganje skladnosti je definirano kot tveganje pravnih ali regulatornih ukrepov, finančne izgube ali izgube ugleda, ki nastanejo zaradi neusklajenosti z veljavno zakonodajo, podzakonskimi akti in standardi zdrave bančne prakse iz naslova namernega ali nenamernega neskladja z vsemi navedenimi veljavnimi pravili. Za učinkovito obvladovanje mora banka razviti ustrezno organizacijsko kulturo in visoke etične standarde na vseh nivojih (Banka Slovenije, 2007, str. 44). Iz definicije ugotavljam, da je tveganje skladnosti skoraj identično pravnemu tveganju. Menim, da je opredelitev tveganja skladnosti celo ustrežnejša, saj je po mojem mnenju pravno tveganje bolj tveganje nastanka izgube, če določena materija ni ustrezno ali ni pravočasno obravnavana v zakonodaji neke države (kot primer navajam nepravočasno usklajenost z obveznimi evropskimi direktivami, kar lahko povzroči sankcije mednarodnih organizacij do neke države in potencialno izgubo posla za gospodarske subjekte).

3.1.4 Tveganje izgube ugleda

Tveganje izgube ugleda predstavlja grožnjo banki, saj je uspešno poslovanje banke odvisno od visoke stopnje zaupanja strank. Tveganje ugleda je definirano kot tveganje nastanka izgube zaradi negativne podobe, ki jo imajo o banki njene stranke, poslovni partnerji, lastniki in investitorji ali nadzorniki (Banka Slovenije, 2007, str. 12). Odraža se v negativnem odnosu javnosti do banke in njenih storitev, ki povzroči izgubo zaupanja v neoporečno poslovanje banke. Banka lahko postane žrtev kaznivih dejanj svojih strank in je zato zelo izpostavljena tveganju izgube ugleda.

3.1.5 Tveganje koncentracije

Tveganje koncentracije se v povezavi s pranjem denarja obravnava tako na strani sredstev (aktiva), kot tudi na pasivni strani v bilanci stanja bank. Nadzorniki zahtevajo od banke vzpostavitev nadzora nad kreditno izpostavljenostjo posamezne osebe ali povezanih oseb. S sistemom limitov morajo preprečevati preveliko izpostavljenost ter zagotoviti razpršenost. Za uspešno merjenje in obvladovanje tveganja koncentracije je nujno dobro poznavanje strank in njihovih poslovnih aktivnosti ter povezav z drugimi strankami, kar je tudi pogoj za učinkovito preprečevanje in odkrivanje pranja denarja in financiranja terorizma. Tveganje koncentracije je izpostavljeno tudi na pasivi bilance stanja bank, saj je neposredno povezano s tveganjem za uravnavanje investiranih sredstev vlagateljev. Nenadni oziroma predčasni dvigi sredstev s strani večjih depozitarjev banke lahko povzročijo negativne posledice na likvidnost bank. Ravno tako lahko povzroči resne likvidnostne težave umik večje vsote umazanega denarja, v kolikor bi bil umazan denar uspešno plasiran v banko. Tveganje za izgubo investiranih sredstev vlagateljev je še posebej visoko v manjših bankah in bankah z nižjim tržnim deležem. Banke morajo zagotoviti stalno spremljavo in nadzor nad zbranimi sredstvi z dobrim poznavanjem svojih strank, njihovih poslovnih aktivnosti in možnosti usklajenega delovanja povezanih oseb.

3.2 Upravljanje s tveganji v povezavi s preprečevanjem in odkrivanjem pranja denarja in financiranja terorizma

Banka se mora zavedati, da je njeno poslovanje tesno povezano s prevzemanjem tveganj, zato je upravljanje s tveganji eden izmed ključnih elementov za uspešno poslovanje. Za učinkovito upravljanje s tveganji na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma je pomembno, da banka vzpostavi celovit sistem za PPDFT, saj lahko le s celovitim pristopom in sistematično obravnavo te problematike zagotovi pravilno izvajanje aktivnosti in z zakonodajo skladno poslovanje. Pogoji za uspešno upravljanje s tveganji so (Banka Slovenije, 2008, str. 5–10):

- zavedanje in podpora vodstva banke,
- usposobljenost in odgovornost zaposlenih,
- razmejitev odgovornosti za izvajanje aktivnosti ter vzpostavljene linije poročanja v hierarhiji,
- definirana politika in interni postopki za izvajanje zahtev ter učinkovita informacijska podpora,
- redno izobraževanje in usposabljanje zaposlenih,
- vzpostavljen sistem notranjih kontrol, neodvisen nadzor in učinkovita odprava ugotovljenih pomanjkljivosti.

Iz lastnih izkušenj ugotavljam, da mora banka največjo pozornost posvetiti prav navedenim elementom, saj so to največji potencialni dejavniki tveganja. Banka mora zagotoviti vključenost organov vodenja in nadzora banke ter višjega vodstva v procese upravljanja s tveganji. Za vsako prepoznano tveganje mora izdelati politiko obvladovanja, ki jo sprejme uprava banke, in se mora izvajati v vsakodnevni praksi, ravno tako morajo biti opisani delovni postopki in izdana delovna navodila za izvajanje posameznih poslovnih aktivnosti. Prav tako je potrebna primerna usposobljenost zaposlenih ter njihovo odgovorno ravnanje. Za preprečitev nastanka napak mora biti vzpostavljen sistem notranjih kontrol ter neodvisen nadzor s strani pooblaščenca za preprečevanje pranja denarja (v nadaljevanju pooblaščenec za PPD) in službe notranje revizije. Le takšen sistem omogoča hitro odkrivanje morebitnih napak ter učinkovite aktivnosti za odpravo ugotovljenih pomanjkljivosti. Konkretno elemente, ki so ključni za vzpostavitev sistema za PPDFT in obvladovanje tveganj na tem področju ter potrebne aktivnosti, natančneje predstavljam v petem poglavju.

Neučinkovito upravljanje s tveganji lahko vodi v visoke stroške za banko ter druge nefinančne posledice, kot so dvigi depozitov vlagateljev, težave pri plasiranju sredstev, prekinitve medbančnih poslovnih razmerij, pritožbe strank ter padec ugleda banke, stroški inšpekcijskih pregledov in kazni, zamrznitev in zablembe sredstev, ter povzroča visoke stroške in porabo sredstev banke za rešitev problemov in odpravo pomanjkljivosti.

S tveganji na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma se banka srečuje pri večini svojih poslovnih aktivnosti. Za učinkovito obvladovanje tveganj mora poleg aktivnosti v poslovnih področjih vključiti tudi podporne službe in zagotoviti primerno informacijsko podporo. V poglavju 3.1 navajam vrste tveganj, s katerimi se srečuje banka pri preprečevanju in odkrivanju pranja denarja in financiranja terorizma. Za njihovo boljše obvladovanje ter nadzor svetujem, da banka izdela matriko tveganj za posamezna poslovna področja ter posamezne aktivnosti, na podoben način kot ga opredeljuje Banka Slovenije (2007, str. 14–16). V Tabeli 1 sem prikazala možnost, kako lahko banka oceni operativno tveganje po nekaterih aktivnostih po posameznih poslovnih področjih. Na podoben način lahko banka oceni tveganja po bolj razčlenjenih poslovnih dejavnostih, posameznih organizacijskih enotah, posameznih produktih ali storitvah ter skladno z ugotovitvami vzpostavi potrebne postopke in sistem notranjih kontrol. Za ocenjevanje uporabljam naslednje ocene:

- operativno tveganje: 1 – majhno, 2 – sprejemljivo, 3 – znatno, 4 – veliko
oziroma: verjetnost dogodkov, ki lahko vplivajo na nastanek škodnega dogodka iz naslova operativnega tveganja, je majhna/sprejemljiva/znatna/velika,
- kontrolno okolje: 1 – dobro, 2 – sprejemljivo, 3 – pomanjkljivo, 4 – slabo
oziroma: kakovost kontrolnega okolja v banki, ki omogoča zmanjševanje operativnega tveganja in je dobro prilagojeno poslovnim potrebam, je dobra/sprejemljiva/pomanjkljiva/slaba.

Tabela 1: Primer matrike tveganj

Poslovno področje	Pregled stranke	Analiza tveganosti	Sporočanje gotovinskih transakcij	Izvrševanje zahtev urada	Kontrolno okolje
Poslovanje s podjetji	4	3	1	3	2
Poslovanje s prebivalstvom	4	3	3	3	3
Zakladništvo	2	2	1	2	2
Investicijsko bančništvo	4	3	1	2	3
Plačilni promet	3	1	1	3	2
Medbančni odnosi	2	2	1	2	2
Skrbniške storitve	2	1	1	2	1

3.2.1 Ocena in upravljanje z operativnim tveganjem

Temeljni cilj upravljanja z operativnim tveganjem je vzpostavitev takšnih postopkov, ki zmanjšujejo oziroma omejujejo nastanek izgube iz naslova operativnega tveganja. Za uspešno

obvladovanje operativnega tveganja je bistvenega pomena zavedanje vodstva banke in vzpostavitev učinkovitega sistema za PPDFT, ki vključuje dosledno izvajanje predpisanih navodil in postopkov ter učinkovit sistem notranjih kontrol. Ukrepi za preprečevanje in odkrivanje pranja denarja in financiranja terorizma se izvajajo v vseh poslovnih področjih banke in vključujejo znatno število zaposlenih, poleg tega je učinkovitost zelo odvisna od primerne informacijske podpore ter usklajenega delovanja zalednih služb. Skladno z ugotovitvami ocenjujem, da je na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma izpostavljenost banke operativnemu tveganju velika.

Kot izhodišče za upravljanje z operativnim tveganjem povzemam načela Baselskega odbora, ki je za upravljanje z operativnim tveganjem sprejel deset načel, ki jih v bankah uporabljajo kot priporočila za obvladovanje in nadziranje operativnega tveganja (Basel Committee on Banking Supervision, 2003b, str. 4–5). Skladno s sprejetimi določili predstavljam postopke, ki jih predlagam banki kot okvir za učinkovito upravljanje z operativnim tveganjem na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma. Tveganja, ki jim je banka izpostavljena pri preprečevanju in odkrivanju pranja denarja in financiranja terorizma, se tesno prepletajo, zato lahko banka uporabi predlagana priporočila kot osnovo za vzpostavitev postopkov za celovito upravljanje s tveganji na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma. Obravnavanih je prvih sedem načel, ki se nanašajo neposredno na banko, ostala tri načela opisujejo vlogo nadzornikov in vlogo razkritij. Ker je preprečevanje in odkrivanje pranja denarja in financiranja terorizma zakonska obveznost, banka pri upravljanju s tveganji praktično nima manevrskega prostora in mora zagotoviti vse predpisane zahteve. Kot ugotavlja Majič (2002, str. 49) je način, ki ga izbere posamezna banka, odvisen od velikosti, tehnološke razvitosti ter narave in obsega njenih dejavnosti. Med elementi operativnega tveganja (Banka Slovenije, 2007, str. 33) mora banka v procesu obvladovanja operativnega tveganja na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma največji poudarek nameniti kategorijam ljudje, procesi in sistemi.

Razvoj ustreznega okolja upravljanja z operativnim tveganjem:

- **1. načelo** – uprava banke se mora zavedati, da predstavljata pranje denarja in financiranje terorizma visoko tveganje za poslovanje banke, zato mora sprejeti ustrezne ukrepe za vzpostavitev sistema za PPDFT ter zagotoviti, da odgovorne osebe v banki zagotovijo dosledno izvajanje sprejetih ukrepov in postopkov v okviru vzpostavljenega sistema. Uprava mora zagotoviti ustrezno vodstveno strukturo, ki se zaveda svoje odgovornosti in je sposobna implementirati sistem upravljanja s tveganji. Uprava banke mora imenovati pooblaščenca za PPD ter sprejeti krovno politiko za preprečevanje in odkrivanje pranja denarja in financiranja terorizma v banki.
- **2. načelo** – uprava banke mora zagotoviti, da je pregledovanje učinkovitosti vzpostavljenega sistema za PPDFT ter sistema notranjih kontrol vključeno v letni plan dela službe notranje revizije, nadzirati, da se redni revizijski pregledi izvajajo ter zagotoviti spremljavo in uresničevanje priporočil iz opravljenih pregledov.

- **3. načelo** – izvršilno vodstvo mora biti odgovorno za implementacijo politik in postopkov za preprečevanje in odkrivanje pranja denarja in financiranja terorizma, ki jih nalaga zakonodaja ter interni predpisi, ki jih je odobrila uprava banke. Zahtevani postopki morajo biti formalno opredeljeni v operativnih navodilih in opisih delovnih postopkov, s katerimi morajo biti seznanjeni zaposleni, ki postopke izvajajo. Zagotovljeno mora biti zadostno število zaposlenih, ki morajo imeti dovolj časa za izvajanje predpisanih postopkov. V okviru delovnih postopkov morajo biti razmejene odgovornosti za izvajanje postopkov in notranjih kontrol ter sistem notranjega poročanja. Uprava banke je skupaj z izvršilnim vodstvom odgovorna za vzpostavitev ustrezne organizacijske kulture o pomenu zagotavljanja skladnosti.

Upravljanje s tveganji: identifikacija, ocenjevanje, spremljanje in nadzor:

- **4. načelo** – banka mora določiti tveganje za pranje denarja in financiranje terorizma pri vseh strankah, poslovnih razmerjih, transakcijah in storitvah, ki jih ponuja. Zagotoviti mora tudi, da so ustrezno ocenjeni tudi novi produkti, storitve, prodajne poti in geografska področja, na katerih bo poslovala.
- **5. načelo** – v banki mora biti zagotovljeno redno določanje profila tveganosti strank, poslovnih razmerij in transakcij ter redno posodabljanje kriterijev za tveganost. O ugotovitvah in spremembah mora biti zagotovljeno poročanje upravi banke in višjemu vodstvu.
- **6. načelo** – v internih politikah in procesih morajo biti formalno opredeljeni postopki za izvajanje notranjih kontrol, s katerimi bo zagotovljeno dosledno izvajanje vseh predpisanih politik in postopkov. Nadrejene osebe morajo zagotoviti izvajanje notranjih kontrol ter izvajanje tudi redno nadzirati. Izvajanje notranjih kontrol naj bo dokumentirano, vzpostavljen mora biti sistem poročanja o ugotovitvah do pooblaščenca, nivoja izvršilnega vodstva in uprave banke.
- **7. načelo** – področje preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma mora biti vključeno tudi v krizne načrte banke in načrte za vzpostavitev neprekinjenega poslovanja. Opredeljeni morajo biti ustrezni postopki, s katerimi banka zagotavlja izvajanje najpomembnejših zahtev tudi v kriznih razmerah (kot primer navajam redno sporočanje gotovinskih in sumljivih transakcij uradu, izvrševanje zahtev in odredb urada).

3.2.2 Ocena in upravljanje s pravnim tveganjem in tveganjem skladnosti

Preprečevanje in odkrivanje pranja denarja in financiranja terorizma je opredeljeno v zakonodaji ter usmeritvah nadzornih organov, izvajanje ukrepov je za banko obligatorno in ji ne dopušča možnosti izbire ali alternativnih postopkov. Predpisane zahteve so zelo obširne in se po svoji vsebini vključujejo prav v vsa poslovna področja banke, ki poslujejo s strankami ter izvajajo poslovno dejavnost banke. Skladno s to ugotovitvijo ocenjujem, da je na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma izpostavljenost banke tveganju skladnosti velika.

Za učinkovito upravljanje s tveganjem skladnosti na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma mora banka vzpostaviti sistem, s katerim zagotavlja skladnost pri poslovanju (Funkcija varovanja zakonitosti poslovanja – compliance, 2009):

- banka zagotovi prepoznavo in oceno tveganja skladnosti pri vseh poslovnih aktivnostih, vključno z analizo tveganja za pranje denarja in financiranje terorizma pri novih produktih, novih poslovnih odnosih in poslovanju na novih trgih,
- banka izdelava pisna navodila, v katerih opredeli politike in postopke za dosledno izvajanje veljavnih predpisov in usmeritev,
- banka zagotovi redno ocenjevanje ustreznosti notranjih politik, postopkov in smernic,
- posamezna poslovna področja banke izdelajo oceno tveganja skladnosti pri svojih poslovnih aktivnostih ter zagotovijo učinkovit sistem notranjih kontrol za obvladovanje tveganja,
- banka zagotovi redno spremljavo skladnosti poslovanja po posameznih poslovnih področjih z notranjimi politikami, postopki in smernicami z izvajanjem rednega posodabljanja ocen tveganosti ter z neodvisnim nadzorom,
- banka mora vzpostaviti sistem poročanja v hierarhiji o ugotovitvah, povezanih s skladnostjo,
- banka zagotovi redno izobraževanje zaposlenih o izvajanju zahtev, ki zagotavljajo skladnost.

Tabela 2: Izhodišča za sistem upravljanja s tveganjem skladnosti na področju PPDFT

Upravljanje s tveganjem skladnosti/izvajalci	Ugotavljanje	Merjenje/ocenjevanje	Obvladovanje	Spremljanje in poročanje
Uprava	v celoti	v celoti	v celoti	v celoti
Vodje organizacijskih enot	na svojem področju	/	na svojem področju	na svojem področju
Zaposleni	na svojem področju	/	na svojem področju	/
Pooblaščenec za PPD	v celoti	v celoti	/	v celoti

Vir: Funkcija varovanja zakonitosti poslovanja – compliance, 2009.

3.2.3 Ocena in upravljanje s tveganjem ugleda

Morebitna povezava banke s pranjem denarja ali financiranjem terorizma ter zamrznitev ali celo odvzem določenih sredstev lahko povzroči bankam nepopravljivo škodo, izgubo strank, upad poslov, znižanje tržnega deleža ter v skrajnih primerih celo propad in zaprtje banke. Propad banke vpliva na izgubo dobrega imena celotnega finančnega sistema neke države, kar

posledično vodi tudi v zmanjšanje tujih investicij in upočasnitev gospodarske rasti. V sodobnem času banke pogosto sklepajo poslovna razmerja na mednarodni ravni (kot je na primer pridobitev virov za poslovanje), pri katerih je dobro ime banke ter države, iz katere prihaja, odločilnega pomena. Visok ugled banke je pomemben dejavnik uspešnega poslovanja in konkurenčne prednosti. V nasprotnem primeru lahko zelo negativno vpliva na odnos strank do banke, lahko je ogroženo tudi njeno celotno poslovanje. Skladno z ugotovitvami ocenjujem, da je na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma izpostavljenost banke tveganju ugleda velika.

Ugled banke je lahko ogrožen z zaznavanjem banke v očeh njenih strank ter v očeh nadzornih organov. Za učinkovito obvladovanje tveganja ugleda mora banka poskrbeti za ustrezen pristop pri vseh elementih tveganja ugleda, kot jih opredeljuje Banka Slovenije (2007, str. 36):

- **Vtis na trgu** – podoba banke v očeh njenih komitentov in konkurentov na trgu je zelo pomemben dejavnik uspešnega poslovanja banke. Na splošni vtis banke v povezavi s preprečevanjem in odkrivanjem pranja denarja in financiranja terorizma vplivata dve vrsti dejavnikov. Po eni strani imajo lahko negativen vpliv prekomerne zahteve banke do strank in obremenjujoči postopki, ki jih druge banke izvajajo v manjšem obsegu ali celo ne izvajajo (kot primer navajam pridobivanje prekomernih podatkov o strankah ali zahteve po predložitvi obsežne dokumentacije), po drugi strani pa je visok dejavnik tveganja ugleda potencialna povezava banke s pranjem denarja in/ali financiranjem terorizma, kršitev omejevalnih ukrepov, vpletenost v kaznive posle, kar vodi v sankcije nadzornih organov, kršitev zakonodaje in možne kazenske ovadbe ter posledično oškodovanje strank in posledično izguba zaupanja strank.
- **Vtis na zakonodajalca** – na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma je banka redno nadzirana s strani nadzornih organov (Banka Slovenije, urad, Agencija za trg vrednostnih papirjev), ki ocenjujejo poslovanje banke v okviru predpisov in usmeritev. Konflikti z nadzornimi organi, sprejeti ukrepi in priporočila nadzornih organov ter plačilo kazni zmanjšujejo ugled banke.
- **Trendi** – uprava banke mora zato zagotoviti vzpostavitev takšnega sistema za PPDFT, ki bo pozitivno vplival na podobo banke v očeh strank in nadzornih organov.

Za oceno in spremljanje tveganja ugleda mora banka uporabiti informacije iz različnih notranjih in zunanjih virov, ki jih spremlja po izbranih parametrih tudi za področje pranja denarja in financiranja terorizma (Banka Slovenije, 2007, str. 36–37):

- število pritožb in reklamacij,
- število sodnih sporov, v katerih je banka tožena stranka,
- višina plačanih odškodnin,
- število in višina kazni in odredb nadzornih organov,
- število negativnih objav v medijih.

Za zmanjševanje tveganja ugleda na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma mora banka zagotoviti (Banka Slovenije, 2007, str. 41–45):

- pisna navodila za ravnanje ter redno spremljanje poslovanja v skladu z zakonskimi predpisi in internimi akti,
- usposabljanje zaposlenih za poslovanje v skladu z določili zakonodaje in internih aktov,
- redno spremljanje podobe banke v medijih,
- sistem notranjih kontrol za nadzor nad učinkovitim izvajanjem nalog ter varovanjem pred malomarnostjo, napakami in zlorabami,
- redno poročanje v hierarhiji.

4 VSEBINSKE ZAHTEVE ZPPDFT, KI JIH MORA BANKA VKLJUČITI V SISTEM ZA PPDFT

Novi ZPPDFT ohranja večino določil starega ZPPDen-1, nekatere zahteve so dopolnjene ali delno spremenjene, nekatere določbe pa so popolna novost in jih RS vpeljuje v svoj pravni red zaradi prilagoditve evropski zakonodaji in mednarodnim standardom. V nalogi ne navajam podrobno vseh zahtev, ki so vključene v zakonodajo in jih mora banka implementirati v svoje interne sisteme za PPDFT, ampak v nadaljevanju predstavljam zgolj ključne vsebinske zahteve, ki so po mojem mnenju osnova vsakega učinkovitega sistema in za katere mora banka opredeliti politike in izvedbena navodila ter vzpostaviti učinkovit sistem notranjih kontrol. Potrditev, da so izbrane vsebinske zahteve res ključne, sem našla tudi v FATF-jevih in Baselskih priporočilih, poleg tega so ti elementi vključeni tudi v analize vzpostavljenih sistemov evropskih in ameriških bank, ki sem jih pri svojem delu preučila. Banka mora pri vzpostavitvi celovitega in učinkovitega sistema upoštevati predstavljene elemente, ki so ključnega pomena za učinkovito obvladovanje tveganj na tem področju.

4.1 Skrbni pregled strank

Temeljni poudarek v priporočilih FATF, ki jih povzema tudi ZPPDFT, je izvajanje ukrepov za poznavanje stranke ali pregled stranke (angl. *Customer due dilligence*, v nadaljevanju CDD), ki je ključni element v sistemu za PPDFT. Navedeni ukrep izhaja iz osnovne zahteve zakonodaje in mednarodnih standardov na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma, ki enotno prepovedujejo sklepanje in vodenje anonimnih računov ter poslovanja z nepoznanimi strankami. Ukrep poznavanja stranke je nujen prav zato, ker lahko banka učinkovito reagira le v primeru, da stranko, s katero posluje, pozna. Le v takšnem primeru lahko definira običajno poslovanje stranke ter primerja, če stranka posluje v skladu s svojo dejavnostjo in namenom sklenitve poslovnega razmerja ter v skladu s pričakovanim in običajnim poslovanjem. Banka mora v postopku skrbnega pregleda stranke tudi preveriti pridobljene podatke s pomočjo verodostojnih in neodvisnih virov, tako da stranka ne more prikrivati dejanske identitete. Pri analizi primerov pranja denarja iz prakse ugotavljam, da se kriminalci in kriminalna združenja pogosto poslužujejo prav načinov, pri katerih uspejo

zadržati prikrito identiteto (kot je drobljenje zneskov in izvajanje večjega števila transakcij, ki so pod zneskom, za katerega velja obveznost izvedbe pregleda; uporaba storitev hitrega prenosa denarja, pri kateri stranka nima računa pri banki; vključevanje nepoznanih oseb in fiktivnih podjetij, t.i. »slamnatih mož ali slamnatih podjetij«).

Banka mora izvesti ukrepe pregleda stranke v naslednjih primerih (ZPPDFT, 8. člen):

- pri sklepanju poslovnega razmerja s stranko,
- pri vsaki transakciji v vrednosti 15.000,00 EUR ali več, ne glede na to, ali poteka posamično ali z več transakcijami, ki so med seboj očitno povezane,
- pri dvomu o verodostojnosti in ustreznosti predhodno pridobljenih podatkov o stranki ali njenemu dejanskemu lastniku,
- vedno, kadar v zvezi s stranko ali transakcijo obstajajo razlogi za sum pranja denarja ali financiranja terorizma, ne glede na vrednost transakcije.

Osnovna vrsta pregleda je običajni pregled, v katerem mora banka (ZPPDFT, 7. člen):

- ugotoviti istovetnost stranke in jo preveriti na podlagi verodostojnih, neodvisnih in objektivnih virov,
- ugotoviti dejanskega lastnika stranke,
- pridobiti podatek o namenu in predvideni naravi poslovnega razmerja ali transakcije,
- redno skrbno spremljati poslovne aktivnosti, ki jih stranka izvaja pri banki.

V banki dnevno upravljajo z velikim številom strank in transakcij, zato morajo biti postopki, ki jih izvajajo optimalno razporejeni. Stranke se med seboj razlikujejo po različnih kriterijih, kar vpliva tudi na različne stopnje tveganosti za pranje denarja in financiranje terorizma. Za čim učinkovitejše obvladovanje tveganj je pomembno, da so bolj tvegane stranke temeljiteje pregledane, medtem ko zakonodaja za nižje tvegane stranke dopušča tudi manjši nabor izvedenih ukrepov. Obseg izvedenih ukrepov lahko banka spreminja v odvisnosti od vrste stranke, poslovnega razmerja ali transakcije in tveganosti za pranje denarja in financiranje terorizma, ki jo predstavlja posamezna stranka, poslovno razmerje ali transakcija. Zato zakon ločuje tri vrste pregledov strank:

- **običajni pregled stranke**, ki ga je potrebno izvesti pri strankah, poslovnih razmerjih in transakcijah, ki za banko ne predstavljajo povečanega tveganja z vidika možne zlorabe za pranje denarja ali financiranje terorizma (ZPPDFT, 7. člen);
- **poglobljeni pregled stranke**, ki ga je potrebno izvesti v primerih, ki jih določa zakon (kontokorentna bančna razmerja z banko ali podobno kreditno institucijo s sedežem v tretji državi, poslovanje s tujo politično izpostavljeno osebo, obravnavanje stranke, ki ob pregledu ni bila navzoča) ter tudi v drugih primerih, ko banka na osnovi usmeritev nadzornega organa in lastnih kriterijev oceni, da zaradi narave poslovnega razmerja, transakcije, profila stranke oziroma drugih okoliščin, povezanih s stranko, obstaja ali bi

lahko obstajalo visoko tveganje za pranje denarja ali financiranje terorizma (ZPPDFT, 29. člen);

- **poenostavljen pregled stranke**, ki ga banka lahko opravi v primeru manj tveganih strank, poslovnih razmerij ali transakcij, ki jih opravljajo stranke, ki izpolnjujejo pogoje določene v zakonu ter podzakonskem predpisu Pravilnik o določitvi pogojev za obravnavno osebe kot stranke z neznatnim tveganjem za pranje denarja ali financiranje terorizma (ZPPDFT, 33. člen).

Banka mora izvesti vse predpisane ukrepe pregleda stranke pred sklenitvijo poslovnega razmerja ali pred izvedbo transakcije, razen rednega skrbnega spremljanja poslovnih aktivnosti, ki jih v tej fazi še ni možno izvajati, saj se poslovno razmerje šele vzpostavlja. Če ukrepi pregleda stranke niso bili izvedeni, banka ne sme skleniti poslovnega razmerja ali izvesti transakcije, oziroma mora prekiniti poslovno razmerje, če je že bilo sklenjeno. V takšnem primeru, še posebej, če stranka prikriva podatke ali jih ne želi razkriti banki, mora banka takšno ravnanje stranke presoditi z vidika sumljivosti ter sporočiti podatke o taki stranki uradu. Če stranka izvaja transakcije na podlagi predhodno sklenjenega poslovnega razmerja in je banka predhodno že opravila skrbni pregled stranke ter pridobila zahtevane podatke, je potrebno ob transakciji pridobiti samo manjkajoče podatke. Tak primer so transakcije, ki jih stranka izvaja v okviru transakcijskega računa pravne ali fizične osebe.

Določene zahteve, ki jih mora banka opraviti v okviru pregleda stranke, v zakonodaji niso dovolj natančno opredeljene, kar lahko vodi v nastanek napake pri izvajanju. Takšen primer so naslednje opredelitve, ki jih zakon žal večkrat uporablja in dopuščajo zelo različne interpretacije: »očitno povezano«, »zapletene in neobičajno visoke transakcije«, »ekonomski in pravno utemeljen namen«. Banki je prepuščena presoja, kaj navedeni izrazi pomenijo, ter določitev kriterijev za ravnanje. To lahko vodi tudi v nesoglasja in nestrinjanje nadzornih organov, ki si mogoče drugače predstavljajo določeno zakonsko določilo. Bankam so sicer v znatno pomoč smernice Banke Slovenije, v katerih so zahteve natančnejše in bolj operativno razložene, vendar sem vseeno mnenja, da bi bilo potrebno določene dvomljive opredelitve urediti že v zakonu, saj bi bila na takšen način preprečena možnost različnega razumevanja zahtev, pa tudi potencialno možnih zlorab zakonodaje. Dodatno tudi zato, ker med zavezanci za izvajanje zakona niso samo banke, ampak bistveno širši nabor subjektov.

Zakon dopušča možnost, da lahko banka pod določenimi pogoji nekatere ukrepe v okviru običajnega pregleda pri sklepanju poslovnega razmerja prepusti tretji osebi. Če se banka odloči za **pregled stranke preko tretje osebe**, mora predhodno preveriti, če tretja oseba izpolnjuje pogoje, ki jih predpisuje zakon. V vlogi tretje osebe lahko nastopajo finančne institucije in notarji iz držav, v katerih je ustrezno urejena zakonodaja na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma. Banka se mora zavedati, da je sama odgovorna za izpolnitev zahtev za pravilno izvedbo pregleda stranke, čeprav je pregled prepustila ustrezni tretji osebi.

4.2 Poznavanje strank

Princip »Poznaj svojo stranko« (angl. *Know your customer*, v nadaljevanju KYC) pomeni skupek ukrepov, ki jih izvaja banka v okviru skrbnega pregleda stranke. Zakon ga nalaga z namenom, da vsak zavezanec za izvajanje zakonodaje ugotovi in preveri resnično identiteto vsake stranke, s katero sklepa poslovna razmerja ter izvaja transakcije.

Minimalni standardi za poznavanje strank so opredeljeni v Baselskih priporočilih Customer due diligence for banks. Baselski komite je v devetdesetih letih prejšnjega stoletja ugotavljal večje pomanjkljivosti pri politikah KYC v bankah, zato so sprejeli principe, ki predstavljajo temelj vzpostavitve sistemov za poznavanje strank v bankah. KYC principi morajo postati sestavni del obvladovanja tveganj in sistema notranjih kontrol v bankah. Usmeritve Baselskih standardov sem primerjala s priporočili FATF (FATF, 2009b, str. 15–24) ter ugotovila, da so usmeritve skladne in vključene v slovensko zakonodajo. Predstavljajo tudi osnovo za usmeritve izvajanja ukrepov skrbnega pregleda strank, ki jih pripravljajo pristojni nadzorni organi.

Usmeritve, ki so osnova za politiko bank pri ravnanju s strankami, niso pripravljene zgolj z namenom preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma, ampak so zastavljene bistveno širše, saj je poznavanje strank, s katerimi banka posluje, ključen element učinkovitega upravljanja s tveganji v bankah. Banka mora sprejeti ustrezne notranje politike in postopke za poslovanje s strankami, s katerimi bo preprečila, da bodo storitve, ki jih ponuja, zlorabljene za kriminalne dejavnosti. V politikah in postopkih morajo biti vgrajeni naslednji bistveni elementi (Basel Committee on Banking Supervision, 2001, str. 5–14):

- politika odobritve (sprejetja) stranke,
- ugotavljanje in preverjanje identitete strank,
- stalno spremljanje poslovanja strank s posebnim poudarkom na visoko tveganih strankah,
- upravljanje s tveganji.

Obseg izvedenih ukrepov za poznavanje stranke mora biti usklajen z oceno tveganosti posamezne stranke. Poleg osnovnih standardov, ki jih mora banka vključiti v notranje procese za izvajanje ukrepov pregleda novih in obstoječih strank, mora banka v svoje procese vgraditi tudi ustrezne notranje kontrole, s katerimi zagotavlja dosledno izvajanje vseh predpisanih postopkov ter ustrezen nadzor nad izvajanjem aktivnosti.

4.2.1 Politika odobritve stranke

Banka mora v pravilnikih opredeliti kriterije za sprejem in poslovanje z vsako posamezno stranko. Osnova za kriterije je analiza tveganosti, v kateri so opredeljeni kriteriji za razvrščanje strank med običajno, visoko ali neznatno tvegane stranke. Poseben poudarek pri odobravanju strank je potreben v primeru visoko tveganih strank, za katere mora banka opredeliti ukrepe poglobljenega pregleda ter pogoje, ki jih mora stranka izpolnjevati, da bo banka poslovala z

njo. Priporočljivo je, da je za sklenitev poslovnega razmerja ali izvedbo transakcije s takšno stranko zahtevana odobritev s strani nadrejene odgovorne osebe. Strožji ukrepi naj ne bodo predpisani tako, da banka ne bo poslovala z visoko tveganimi strankami ter bo takšna poslovna razmerja zavračala. Nivo ukrepov mora zagotavljati, da banka takšno stranko pozna ter nadzira njene poslovne aktivnosti, zato, da lahko učinkovito obvladuje tveganja pri poslovanju z njo (Basel Committee on Banking Supervision, 2001, str. 6).

4.2.2 Ugotavljanje in preverjanje identitete stranke

Ugotavljanje in preverjanje identitete stranke je ključni element KYC standardov. Banka mora v notranjih pravilnikih natančno opredeliti postopke, ki morajo biti vedno izvedeni ob sklepanju poslovnega razmerja ali izvajanju transakcije s stranko. Ukrepi morajo zagotavljati, da banka natančno ve, s kom posluje. Poznati mora vse svoje stranke, oziroma njihove zakonite zastopnike ali pooblaščenca. Pri tem želim opozoriti, da ni dovolj, da banka ugotovi identiteto stranke, temveč jo mora tudi preveriti na podlagi verodostojnih, neodvisnih in objektivnih virov. Postopek ugotavljanja in preverjanja identitete stranke mora banka izvesti pred sklenitvijo poslovnega razmerja ali izvedbo transakcije. Ker pa se podatki o stranki lahko v času trajanja poslovnega razmerja spreminjajo, mora banka zagotoviti tudi redno preverjanje in posodabljanje pridobljenih podatkov o stranki (ob izvajanju transakcij, sklenitvi dodatnega poslovnega razmerja, izvajanju ponovnega pregleda). Banka mora v svoji politiki opredeliti obvezen nabor podatkov, ki jih mora pridobiti od stranke, ter način in roke hrambe pridobljenih podatkov in dokumentacije (Basel Committee on Banking Supervision, 2003a). Tudi v postopku ugotavljanja in preverjanja identitete stranke mora banka upoštevati oceno tveganosti ter v skladu s tem predpisati obseg ukrepov ter zahtevanih podatkov, to pomeni določiti ustrezno vrsto pregleda stranke, ki jo bo izvedla (Basel Committee on Banking Supervision, 2001, str. 6–7).

4.2.3 Stalno spremljanje poslovanja strank

Za poznavanje stranke ni dovolj zgolj prvi pregled ob sklenitvi poslovnega razmerja ali izvedbi transakcije, saj se strankine karakteristike in način njenega poslovanja lahko sčasoma spremenijo. Pri poznanih načinih pranja denarja je prav takšen način zlorab bančnih storitev zelo pogost. Stranka na primer odpre račun, na katerem se kar nekaj časa ne dogaja nič posebnega ali celo sumljivega. Pogosto so računi nekaj časa celo v mirovanju. Po določenem časovnem obdobju, v katerem stranka spozna način poslovanja banke, pa začne račun uporabljati za neobičajno poslovanje. Za boljšo ponazoritev navajam nekaj primerov: stranka začne prejemati redna in visoka nakazila iz tujine, kljub temu, da je od odprtju računa navedla, da bo nanj prejemala plačo iz slovenskega podjetja; stranka redno izvaja visoke gotovinske pologe, ki jih v zelo kratkem času preko elektronske banke prenakazuje na lasten ali drug račun pri drugi banki. Za odkritje takega neobičajnega ali potencialno sumljivega poslovanja strank mora banka zagotoviti redno skrbno spremljanje poslovnih aktivnosti strank. Obseg in pogostost izvedenih ukrepov naj bodo usklajeni z oceno tveganosti posamezne stranke. Banka mora postaviti tudi kriterije za prepoznavanje sumljivega poslovanja, kot so na primer

indikatorji sumljivih transakcij, ki imajo osnovo v konkretnih primerih; limiti oziroma okvirni obsegi prometa po posameznih vrstah računa ter ugotavljanje odstopanja od pričakovanega ali običajnega poslovanja, odstopanje od namena in predvidene narave poslovnega razmerja. Zelo pomembno je, da so bančni delavci, ki poslujejo s strankami in vršijo spremljavo njihovih poslovnih aktivnosti, seznanjeni z indikatorji in tipologijami sumljivega poslovanja (Basel Committee on Banking Supervision, 2001, str. 13).

4.2.4 Upravljanje s tveganji

Učinkoviti postopki obravnave strank morajo vključevati postopke notranjih kontrol, razmejitve pristojnosti, stalen vodstveni nadzor in redno izobraževanje zaposlenih. Ključnega pomena je podpora in odgovornost uprave ter najvišjega vodstva banke, poleg tega pa tudi neodvisne kontrole s strani službe notranje revizije ter službe ali pooblaščenca za PPD, tako kot opisujem že v poglavju o upravljanju s tveganji (Basel Committee on Banking Supervision, 2001, str. 14).

4.3 Analiza tveganosti

Ključna novost, ki jo prinaša ZPPDFT in je temeljni koncept poslovanja s stranko tudi po mednarodnih standardih, je uveljavitev pristopa, ki temelji na oceni tveganosti (angl. *Risk Based Approach*). Ker je navedena zahteva popolna novost v zakonodaji, ji v četrtem poglavju posvečam največ pozornosti. Zaradi stalne grožnje, da bodo banke izrabljene za poskuse in izvedbo pranja denarja in financiranja terorizma, morajo stalno prepoznavati potencialna tveganja za pranje denarja in financiranje terorizma, ki so povezana s strankami in transakcijami. Pogosto je težko ločiti nezakonite transakcije od zakonitih, še težje je vzpostaviti sistem, ki bo učinkovit pri velikemu številu strank, ki jih ima posamezna banka, ter transakcij, ki jih dnevno izvede. Če bi banka želela obravnavati vse stranke, poslovna razmerja, transakcije in produkte v enakem obsegu, bi morala za to angažirati veliko število zaposlenih, kar bi ji povzročilo zelo visoke stroške. Prav zato je ključnega pomena, da banka oblikuje pristop na osnovi tveganosti kot temelj sistema za PPDFT. Primerno opredeljena stopnja in vsebina tveganosti zagotavlja banki ogrodje za prepoznavo potencialnih tveganj, povezanih s pranjem denarja in financiranjem terorizma, ter omogoča, da banka usmeri večjo pozornost na stranke, poslovna razmerja in transakcije, ki pomenijo potencialno največja tveganja na tem področju.

Tako nadzorni organi kot zavezanci za izvajanje zakonodaje se morajo zavedati, da namen pristopa na osnovi ocene tveganosti ne pomeni prepovedi izvajanja transakcij oziroma sklepanja poslovnih razmerij s strankami, ampak je to pripomoček za učinkovito obvladovanje tveganj na področju pranja denarja in financiranja terorizma. S sprejetjem pristopa, ki temelji na oceni tveganosti, je banka vzpostavila osnovni pogoj, da so ukrepi, ki jih izvaja za preprečevanje in odkrivanje pranja denarja in financiranja terorizma sorazmerni z identificiranimi tveganji. To je za banko zelo pomembno tudi z vidika čim bolj učinkovitega razporejanja virov, saj se na takšen način večja pozornost usmerja na stranke, ki predstavljajo

višje potencialno tveganje za zlorabo banke za pranje denarja ali financiranje terorizma. V nasprotnem primeru lahko banka zapravlja svoja sredstva in zaposlene za izvajanje enakega nabora aktivnosti za vse stranke, poslovna razmerja, produkte ali storitve, kar lahko vodi v pre nizko ali pa prekomerno izvajanje ukrepov v postopku pregleda stranke. Takšen pristop je pogosto izveden zgolj z razlogom izpolnjevanja zakonskih predpisov in ne z namenom učinkovitega boja proti pranju denarja in financiranju terorizma, kar pa je poglobitni namen zakonodaje in mora postati cilj aktivnosti vsake banke. Pri vzpostavitvi pristopa, ki temelji na oceni tveganosti, svetujem banki, da upošteva potencialne koristi in nevarnosti pristopa, ki sem jih povzela po priporočilih FATF in jih navajam v nadaljevanju (FATF, 2007, str. 5):

Potencialne koristi:

- boljše upravljanje s tveganji ter stroškovne koristi,
- aktivnosti banke so osredotočene na realnih in identificiranih grožnjah,
- fleksibilnost pri prilagajanju spremembam ocenjenih tveganj.

Potencialne nevarnosti:

- pridobitev zadostnih informacij za izdelavo učinkovite analize tveganosti,
- kratkoročno povečanje stroškov za implementacijo sistema,
- večja potreba po angažiranju ustrezno usposobljenih zaposlenih,
- uskladitev internih postopkov s priporočili nadzornih organov.

4.3.1 Značilnosti pristopa na osnovi tveganosti

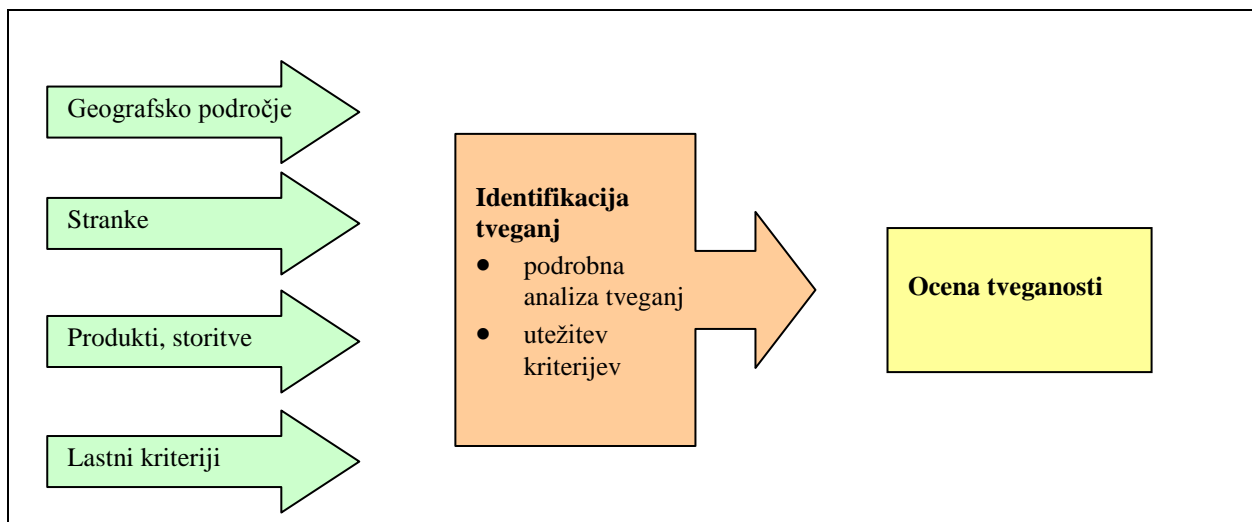
Univerzalne metodologije, ki bi definirala značilnosti in obseg pristopa na osnovi tveganosti ni, zato se kriterijev za določitev tveganja ne da natančno predpisati. Nadzorni organi ter mednarodne organizacije, ki sprejemajo veljavne standarde na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma, pripravljajo priporočila, ki v posameznem poslovnem segmentu predstavljajo okvir za določitev kategorij tveganosti. Poleg tega mora banka natančno preučiti svoje stranke, poslovna razmerja in transakcije, ter na osnovi izkušenj, dobre (ali slabe) poslovne prakse ter poznavanja svojih strank določiti lasten nabor kriterijev, s katerimi bo zagotovila učinkovito obvladovanje tveganj v svoji organizaciji.

Tveganje za pranje denarja in financiranje terorizma se lahko določa po različnih kategorijah, najpogosteje uporabljeni kriteriji so (FATF, 2007, str. 23–24): deželno tveganje, tveganje stranke, tveganje produkta ali storitve.

Pri definiranju tveganja, ki je povezano s posameznimi strankami, je potrebno upoštevati še dodatne spremenljivke v povezavi s specifičnimi strankami ali transakcijami ter na njihovi osnovi ustrezno povečati ali zmanjšati tveganje. Za ponazoritev navajam dva primera: nivo sredstev ali obseg transakcij po posameznem profilu stranke in trajanje poslovnega razmerja.

Poleg vsebinskih kriterijev lahko banka določi tudi uteži za posamezni kriterij ali kombinacijo kriterijev ocene tveganosti. Izbira in utežitvev kriterijev sta neposredno povezani s strategijo upravljanja s tveganji posamezne banke.

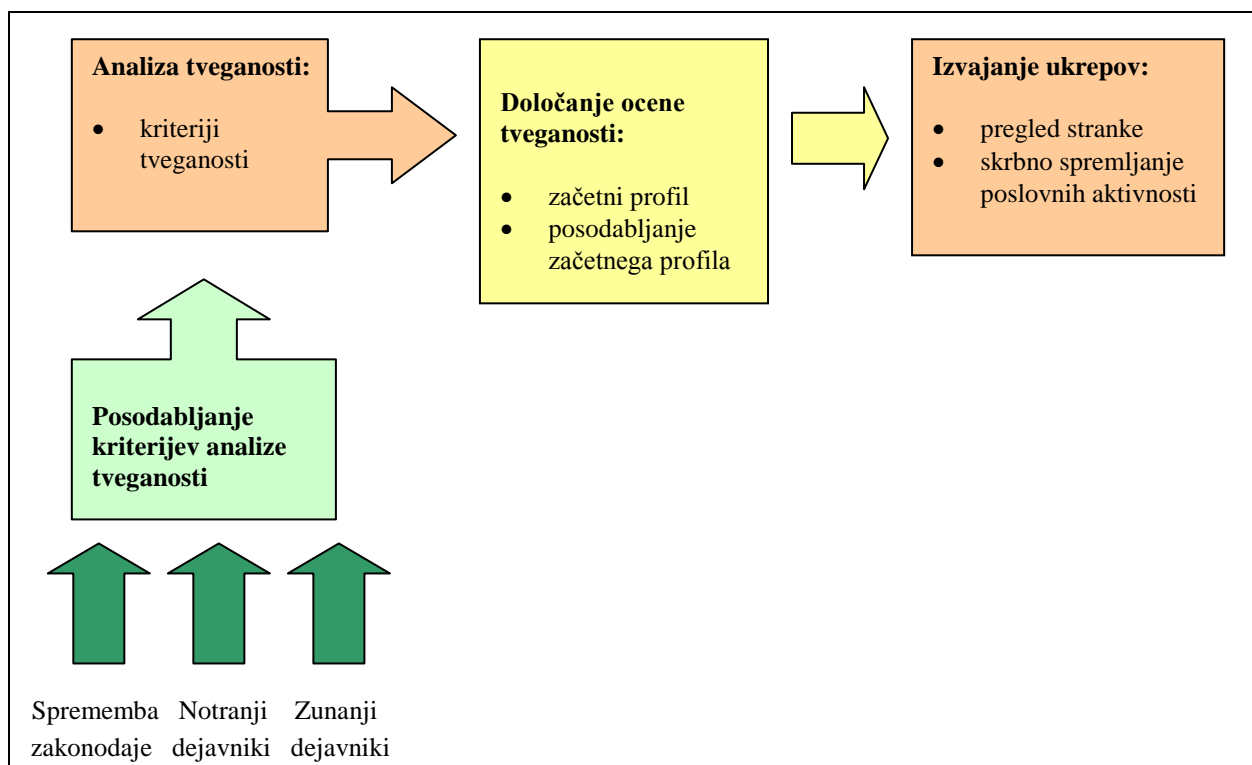
Slika 1: Analiza tveganosti

Vir: Posvet o odkrivanju in preprečevanju pranja denarja, Banka Slovenije, 2006, str. 7.

V 6. členu ZPPDFT je opredeljeno, da je tveganje pranja denarja ali financiranja terorizma tveganje, da bo neka stranka izrabila finančni sistem za pranje denarja ali financiranje terorizma, oziroma, da bo neko poslovno razmerje, transakcija ali produkt, posredno ali neposredno uporabljeno za pranje denarja ali financiranje terorizma. Ker pri vseh strankah, poslovnih razmerjih, transakcijah ali produktih ne obstaja enako visoko tveganje za pranje denarja ali financiranje terorizma, morajo vsi zavezanci za izvajanje zakona izdelati analizo tveganosti, s katero določijo oceno tveganosti posamezne skupine ali vrste stranke, poslovnega razmerja, produkta ali storitve glede na možne zlorabe za pranje denarja ali financiranje terorizma. Kriterije za izdelavo analize tveganosti pripravijo zavezanci v skladu z usmeritvami pristojnih nadzornih organov, ki so opredeljeni v 85. členu ZPPDFT. Za banko so zavezujoče usmeritve Banke Slovenije. V analizi tveganosti so opredeljeni kriteriji za razvrščanje strank, poslovnih razmerij, produktov ali storitev v posamezne kategorije tveganosti, na osnovi katerih morajo zavezanci izvesti ustrezno vrsto pregleda stranke ter določiti obseg in pogostost izvajanja rednega skrbnega spremljanja poslovnih aktivnosti strank. Analiza tveganosti mora opredeliti kriterije, ki bančnim delavcem omogočajo prepoznavanje visoko tveganih strank, poslovnih razmerij, produktov in storitev zato, da izvedejo sorazmerno strožje ukrepe pregleda strank. Bolj tvegane stranke so podrobneje – poglobljeno pregledane, njihovo poslovanje je pogostejše in bolj obsežno spremljano.

Slika 2: Pristop, ki temelji na oceni tveganosti

Vir: Banka Slovenije, *Usmeritve pri izvajanju ukrepov na področju PPDT za bančni sektor*, 2008, str. 37.

Ocenjevanje tveganosti je dinamičen proces, ker se tveganja zaradi različnih zunanjih ali notranjih vplivov ter sprememb zakonodaje v času spreminjajo. Kot potencialne zunanje vplive lahko upoštevamo uveljavljanje novih tehnik pranja denarja in financiranja terorizma ter spremembe podzakonskih predpisov, ki določajo enakovredne tretje države. Med notranje vplive pa uvrščamo uvajanje novih produktov ali storitev, širitev poslovanja na nova geografska področja ter uporabo novih prodajnih poti. Zaradi sprememb mora banka zagotoviti presojo novih oziroma spremenjenih tveganj ter redno posodabljanje kriterijev v analizi tveganosti.

4.3.2 Izdelava in izvajanje analize tveganosti v banki

Banka mora upoštevati pristop na osnovi tveganosti ter implementirati primerne kriterije ter nivo notranjih kontrol, na osnovi katerega zagotavlja posebej skrbno ravnanje s tistimi kategorijami strank, ki predstavljajo višje tveganje za pranje denarja in financiranje terorizma.

Skladno z baselskimi priporočili (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 5–7) je priporočljivo, da učinkovit sistem upravljanja s tveganji v banki zagotavlja:

- višjo pozornost bolj tveganim strankam in poslovnim razmerjem v vseh poslovnih področjih banke,
- skrben pregled strank ter poglobljen pregled bolj tveganih strank,

- sklenitev poslovnih razmerij z bolj tveganimi strankami mora odobriti nadrejena odgovorna oseba,
- skrbno spremljanje transakcij,
- skrbno spremljanje poslovnih razmerij.

Banke v Sloveniji morajo izdelati analizo tveganosti na osnovi usmeritev nadzornega organa Banke Slovenije, ki so objavljene v dokumentu Usmeritve pri izvajanju ukrepov na področju preprečevanja pranja denarja in financiranja terorizma za bančni sektor (v nadaljevanju usmeritve). Analiza tveganosti mora biti pisno dokumentirana in odobrena s strani uprave banke. Zagotovljen mora biti tudi postopek njenega rednega posodabljanja. Banka Slovenije v usmeritvah nalaga posebno pozornost jasni razmejitvi odgovornosti pri pripravi analize tveganosti (Banka Slovenije, 2008, str. 37):

- uprava banke je odgovorna za odobritev analize tveganosti,
- pooblaščenec za PPD je v sodelovanju z odgovornimi osebami po posameznih poslovnih področjih odgovoren za usmerjanje in koordiniranje aktivnosti pri pripravi analize tveganosti,
- odgovorne osebe po posameznih poslovnih področjih so dolžne zagotoviti, da je v analizi tveganosti primerno zajeta vsebina poslovnega področja.

Kriteriji, ki se upoštevajo pri ocenjevanju tveganosti, so pripravljene na osnovi priporočil FATF ter usmeritev Wolfsberg (FATF, 2007, str. 23–24; Wolfsberg Group, 2006, str. 2), in so razdeljeni v tri skupine:

- **tveganost stranke** opredeljuje tveganje glede na status oziroma dejavnost stranke (na primer politično izpostavljene osebe, neprofitne organizacije, fiduciarne ali podobne pravne osebe tujega prava, ki imajo prikrite lastnike),
- **tveganost geografskega območja** opredeljuje države, v katerih imajo slabšo zakonodajo oziroma šibke sisteme na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma, države, ki so poznane po visoki stopnji korupcije ali kriminala ter države, proti katerim so mednarodne organizacije sprejele omejevalne ukrepe,
- **tveganost produkta ali storitve** opredeljuje bolj tvegane produkte oziroma storitve z vidika možnosti njihove zlorabe za pranje denarja ali financiranje terorizma (na primer korespondenčno bančništvo, privatno bančništvo, sistemi hitrega prenosa denarja kot sta Western Union in MoneyGram).

Poleg predpisanih kriterijev je priporočljivo, da banka v skladu s svojo interno politiko za obvladovanje tveganj in izkušnjami pri poslovanju sprejme dodatne kriterije za opredelitev visoke tveganosti posamezne stranke. Stranke, ki je na podlagi usmeritev ter internih kriterijev v posamezni banki opredeljena kot visoko tvegana stranka, banka ne sme obravnavati z nižjo stopnjo tveganosti. Če stranka po različnih kriterijih ustreza različnim stopnjam tveganosti, ji

mora banka dodeliti eno samo – skupno oceno tveganosti na podlagi tistega kriterija, ki predstavlja najvišje tveganje.

Na osnovi kriterijev mora banka razvrstiti stranke v pet kategorij tveganosti – neznatno tveganje (ocena A), običajno tveganje (ocena B), povečano tveganje (ocena C), visoko tveganje (ocena D), prepoved poslovanja (ocena E). Pri razvrščanju strank v posamezne kategorije mora banka zagotoviti določanje začetne ocene tveganosti stranke ob sklepanju poslovnega razmerja ter posodabljanje začetne ocene tveganosti stranke v okviru rednega skrbnega spremljanja poslovnih aktivnosti.

Za uspešno implementacijo pristopa, ki temelji na oceni tveganosti, in učinkovitega upravljanja s tveganji pranja denarja in financiranja terorizma je ključnega pomena tudi izobraževanje vseh zaposlenih, ki v banki opravljajo naloge, ki so ali bi lahko bile povezane s potencialnim tveganjem za pranje denarja in financiranje terorizma. Pomembno je, da so zaposleni seznanjeni s predpisi in internimi akti ter da dobro poznajo kriterije za določanje tveganosti strank, poslovnih razmerij, produktov in storitev, ki so opredeljeni v analizi tveganosti, saj bo le na takšen način zagotovljeno izvajanje ustreznih ukrepov za posamezno kategorijo strank.

4.4 Druge pomembnejše zahteve

4.4.1 Sporočanje transakcij

Novi zakon ni bistveno spremenil obveznosti sporočanja in rokov. Banke morajo še vedno sporočati:

- gotovinske transakcije, ki presegajo 30.000,00 EUR,
- sumljive transakcije, ne glede na vrsto transakcije in znesek, še pred izvedbo transakcije, če je to možno, oziroma takoj po zaznavi razlogov za sum.

Kljub temu, da je bila v mednarodnih predpisih obveznost sporočanja gotovinskih transakcij umaknjena, je v slovenski zakonodaji še vedno obvezna. Urad je takšno odločitev utemeljil z obrazložitvijo, da smo Slovenci še vedno gotovinsko orientirani (Bem, 2006, str. 17). Kot ugotavljam iz letnega poročila urada za leto 2008 (Ministrstvo za finance RS, Urad RS za preprečevanje pranja denarja, 2009, 2.1.1), se je dejansko število sporočenih transakcij v praksi po sprejetju novega zakona občutno znižalo (število sporočenih gotovinskih transakcij v letu 2008 se je v primerjavi z letom 2007 znižalo za 32,5 %), vendar menim, da bi moral zakonodajalec ponovno preučiti smiselnost sporočanja gotovinskih transakcij ter njihovo uporabno vrednost za urad v procesih odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma. Ukinitve obveznega sporočanja gotovinskih transakcij bi bankam prinesla določeno razbremenitev. Poleg tega menim, da bi moral zakon vključevati večjo zaščito za bančne delavce, ki sporočajo sumljive transakcije, saj se marsikateri zaposleni ne odloči za prijavo ugotovljenega sumljivega poslovanja stranke prav zaradi bojazni pred povračilnimi ukrepi kriminalcev in kriminalnih združb. Zelo učinkovit ukrep bi bil že umik imena in priimka

zaposlenega ter pooblaščenca za PPD iz posamezne banke, ki sta trenutno obvezna podatka, ki morata biti vpisana na obrazcu za sporočanje sumljivih transakcij.

Iz svoje prakse ugotavljam tudi, da v zakonu ni ustreznih navodil banki, kako ugotavljati in prepoznavati sumljive transakcije in sumljivo poslovanje strank. Presoja je popolnoma prepuščena banki, kar lahko vodi v razhajanje z mnenjem nadzornega organa, ki ocenjuje delovanje banke. To lahko povzroči ravno nasprotni učinek od želenega, ker se lahko prav bojazen pred sankcijami odrazi v nekontroliranem in prekomernem sporočanju sumljivih transakcij, pri katerih dejansko ni utemeljenega suma za pranje denarja ali financiranje terorizma, ampak se banka odloča za sporočanje po načelu »raje več, kot premalo«. Koristen pripomoček pri odkrivanju potencialno sumljivih transakcij in poslovanja strank je tudi povratna informacija urada o ugotovitvah v postopku obravnave sumljivega poslovanja strank. Menim, da bi moral zakon zavezati urad, da bi banki posredoval več povratnih informacij, poleg tega bi morala banka prejeti tudi informacije o ugotovljenih dejstvih in statusu primerov v nadaljnjih postopkih (državno tožilstvo, sodišče).

4.4.2 Izvrševanje zahtev in odredb urada

Poleg transakcij, ki jih banka sporoča uradu, lahko urad banki naroči tudi izvajanje drugih nalog v zvezi s preprečevanjem in odkrivanjem pranja denarja in financiranja terorizma (ZPPDFT, 54. člen, 57. člen, 59. člen):

- zahteva za predložitev podatkov o sumljivih transakcijah ali osebah,
- zahteva za tekoče spremljanje finančnega poslovanja strank,
- odredba o začasni ustavitvi transakcije,
- zahteva za posredovanje podatkov o plačniku, ki spremlja prenose sredstev.

Izmed navedenih zahtev je za banke zelo obremenjujoča odredba o začasni ustavitvi transakcije, s katero lahko urad banki naloži, da za največ 72 ur ustavi izvedbo transakcije. V takšnem primeru banka stranki ne sme sporočiti dejanskega razloga, zakaj ne sme izvesti transakcije. V predpisanem roku mora urad ustrezno ukrepati – doseči sodno blokado sredstev stranke, ali pa dovoliti banki nadaljnje izvajanje transakcij. Takšna zahteva spravlja banko in njene zaposlene v neprijeten, lahko celo nevaren položaj, zato menim, da bi jo moral zakonodajalec omiliti ali nekoliko prilagoditi (skrajšanje predpisanega roka; opredelitev razlogov, ki jih banka lahko pove stranki; nasveti banki, kako komunicirati s stranko).

4.4.3 Omejitve pri poslovanju s strankami

V skladu z mednarodnimi standardi zakon **prepoveduje odpiranje, izdajanje ali vodenje anonimnih računov**, hranilnih knjižic na geslo ali prinositelja oziroma vseh drugih produktov ali storitev, ki omogočajo prikrivanje identitete stranke.

Prepovedano je tudi poslovanje z banko, ki posluje, ali bi lahko poslovala kot navidezna banka, ali drugo podobno kreditno institucijo, za katero je znano, da dovoljuje uporabo svojih računov navideznim bankam. Navidezne banke so kreditne ali druge institucije, ki opravljajo istovrstne dejavnosti, ki ne opravljajo svoje dejavnosti v državi, v kateri so registrirane, in niso povezane z nadzorovano ali drugače uravnano finančno skupino.

Pri plačilu z gotovino predstavljajo višji zneski tudi višje tveganje za pranje denarja in financiranje terorizma, zato je zakonodajalec uvedel **omejitev plačila z gotovino v zneskih nad 15.000,00 EUR**. Omejitev velja tudi, če se plačilo opravi v več med seboj povezanih transakcijah, ki skupaj presegajo vrednost 15.000,00 EUR. V takšnem primeru mora trgovec prejeti plačilo od stranke na svoj transakcijski račun.

4.4.4 Obveznost izvajanja ukrepov v tretjih državah

V skladu s Tretjo direktivo prinaša zakon v slovenski pravni red povsem novo zahtevo do bank, da morajo zagotoviti, da se predpisani ukrepi izvajajo tudi v podružnicah in hčerinskih družbah banke, ki so v njihovi večinski lasti in imajo sedež v tretji državi, če je to v skladu s predpisi zadevne države. Če to ni mogoče, morajo banke o tem nemudoma obvestiti urad in sprejeti ustrezne ukrepe za odpravo tveganja pranja denarja in financiranja terorizma. Banke morajo svoje podružnice in hčerinske družbe v večinski lasti v tretjih državah tudi redno seznanjati z vsemi internimi postopki, ki se nanašajo na preprečevanje in odkrivanje pranja denarja in financiranja terorizma.

4.4.5 Pooblaščenec, izobraževanje in notranja kontrola

Zakon na novo, predvsem pa natančneje, opredeljuje naloge pooblaščenca za PPD in njegovih namestnikov. Naloge pooblaščenca lahko opravlja samo dovolj visoko strokovno usposobljena oseba s potrebnimi izkušnjami in lastnostmi ter umeščena na dovolj visokem položaju, da lahko hitro, kakovostno in pravočasno izvaja predpisane naloge. Pooblaščenec opravlja svoje naloge kot samostojen organizacijski del in je neposredno odgovoren upravi banke.

Banka mora skrbeti za redno strokovno usposabljanje in izobraževanje vseh zaposlenih, ki izvajajo naloge preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma. V okviru izobraževanj morajo biti delavci seznanjeni najmanj z določili zakona, podzakonskih predpisov in notranjih aktov, sezname indikatorjev sumljivih transakcij ter tipologijami in konkretnimi primeri sumljivih transakcij.

Banka mora zagotoviti, da so v okviru delovnih postopkov vzpostavljene primerne notranje kontrole nad opravljanjem predpisanih nalog preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma ter da se notranje kontrole redno in dosledno izvajajo.

4.4.6 Upravljanje evidenc, varstvo in hramba podatkov

Banka mora voditi evidence podatkov o strankah, poslovnih razmerjih in transakcijah ter evidence sporočenih podatkov uradu. V evidencah morajo biti vključeni vsi zakonsko zahtevani podatki. Banka in njeni zaposleni, vključno s člani uprave in nadzornega sveta, ne smejo niti stranki, niti nobeni drugi nepooblaščen tretji osebi razkriti, da so določen podatek ali informacijo posredovali uradu, ali da so od urada prejeli zahtevo po posredovanju podatkov, tekočem spremljanju poslovanja stranke ali začasni zaustavitvi transakcije. Pri posredovanju podatkov uradu oziroma drugim pristojnim organom za banko ne velja obveznost varovanja tajnih podatkov, poslovne skrivnosti ter bančne tajnosti. Banka mora hraniti podatke in pripadajočo dokumentacijo o izvedenih pregledih strank najmanj deset let po prenehanju poslovnega razmerja, opravljeni transakciji ali pristopu k sefu.

5 VZPOSTAVITEV SISTEMA ZA PPDFT V BANKI

5.1 Banka – zavezanec za izvajanje ukrepov zakonodaje na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma

ZPPDFT v 4. členu opredeljuje zavezanca za izvajanje ukrepov preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma kot jih nalaga zakon in podzakonski predpisi in jih morajo zavezanci izvajati pri sprejemanju, izročitvi, zamenjavi, hrambi, razpolaganju oziroma drugem ravnanju z denarjem oziroma drugim premoženjem ter pri sklepanju poslovnih razmerij, ki jih organizacije sklepajo oziroma vzpostavljajo s strankami z namenom opravljanja svoje poslovne dejavnosti. Med zavezanci so na prvem mestu imenovane banke. Finančne institucije, med katerimi so najpomembnejši poslovni subjekti ravno banke, so osrednje jedro zdravega monetarnega sistema, ki ima ključen vpliv na uspešen ekonomski sistem vsake države. Nezaupanje strank ter vpletenost bank v pranje denarja ali financiranje terorizma povzročijo negativne vplive na ugled banke ter njeno dobro ime tako v domačem, kot tudi v mednarodnem finančnem poslovanju, posledično pa tudi izgubo ugleda finančnega sistema neke države. Banke so zaradi narave svoje poslovne dejavnosti pomemben dejavnik v boju proti pranja denarja in financiranju terorizma ter so zato v celoti, kot omenjam v tretjem poglavju, izpostavljene različnim vrstam tveganj na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma. Iz tega razloga morajo banke v okviru sistema upravljanja s tveganji zagotoviti tudi celovit in učinkovit sistem za PPDFT.

5.2 Sistem za PPDFT ter obvladovanje tveganj na tem področju v banki

Banka mora zagotoviti, da bo v okviru svojih poslovnih aktivnosti vzpostavila ustrezne sisteme, delovne postopke in procedure, s katerimi bo zagotovljeno celovito in sistematično izvajanje zahtev zakonodaje, usmeritev in priporočil nadzornih organov ter notranjih aktov na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma in posledično učinkovito obvladovanje tveganj na tem področju. Z zakonodajo usklajeno poslovanje je

pomembno predvsem z vidika zagotavljanja varnega in stabilnega poslovanja vsem strankam banke ter doseganja visoke bonitete, kredibilnosti in ugleda banke v domačem in mednarodnem finančnem sistemu. Pogosto mišljenje bančnih delavcev je, da vzpostavitev in izvajanje sistema za PPDFT banki predstavlja predvsem nepotrebne dodatne stroške, vendar se ne zavedajo, da je ta vložek sredstev banke tudi naložba v njeno varnost, varnost njenih strank ter s tem dolgoročne partnerske odnose in uspešne poslovne rezultate.

Kot omenjam v drugem poglavju, nalaga banki zahtevo po vzpostavitvi trdnega in zanesljivega sistema upravljanja s tveganji tudi ZBan-1, ki v 124. členu predpisuje, da mora sistem obsegati razmejitve odgovornosti, upravljanje z identificiranimi tveganji ter sistem notranjih kontrol. Organizacijski ustroj, postopki in sistemi morajo biti opredeljeni jasno in razumljivo ter sorazmerni značilnostim, obsegu in zapletenosti poslov, ki jih opravlja banka. Za vzpostavitev ustreznega, predvsem pa učinkovitega sistema, je ključnega pomena zavedanje uprave in najvišjega, izvršilnega vodstva banke ter podpora oziroma zahteva vsem poslovnim področjem za obvezno izvajanje potrebnih aktivnosti, s katerimi bodo zaposleni v banki zagotovili izpolnjevanje zahtev (Banka Slovenije, 2008, str. 5). Ustrezni delovni postopki morajo biti opredeljeni v operativnih navodilih, vzpostavljen mora biti učinkovit nadzor nad izvajanjem ter sistem notranjih kontrol in poročanja v hierarhiji. Menim, da je zavedanje uprave ter najvišjega vodstva vsake banke o pomembnosti zagotavljanja skladnosti z zakonodajo oziroma doslednosti pri izvajanju notranjih politik in postopkov najpomembnejši dejavnik uspeha pri vzpostavitvi celovitega in učinkovitega sistema za PPDFT. V primeru neodobravanja s strani vodilnih delavcev pa je to največja ovira. Prav tako je pomembno, da se visoke izpostavljenosti tveganjem zavedajo vodilni delavci na vseh nižjih hierarhičnih ravneh, ki so neposredno odgovorni za zagotovitev in spremljavo izvajanja ukrepov in postopkov, ki jih zahteva zakonodaja ter interni akti v banki, ter s svojo podporo in nadzorom nad izvajanjem aktivnosti vplivajo tudi na odnos podrejenih delavcev, ki pogosto nasprotujejo dodatnemu delu in obremenitvam. Za celovito izvajanje vseh zahtev je končno pomembno tudi zavedanje ter odgovorno ravnanje vseh zaposlenih, ki so v okviru svojega delovnega mesta oziroma pooblastil zadolženi za izvajanje določenih nalog na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma.

Iz svojih izkušenj ugotavljam, da zahteva vzpostavitev ter izvajanje sistema v vsaki banki precejšen vložek dela ter angažiranje večjega števila zaposlenih, kar je pogosto ena od pglavitnih ovir za realizacijo. Prepogosto prevladuje miselnost, da je problematika preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma zgolj naloga pooblaščenca za PPD ter morebiti še njegovega namestnika. Takšno prepričanje je napačno, saj so regulatorne zahteve tako široke in obsežne, da se z njimi ne more ukvarjati zgolj ena sama oseba ali en oddelek v banki, saj zaradi svoje vsebine posegajo na vsa poslovna področja v banki. Banka naj vzpostavitvi takšne delovne postopke, da so čim bolj enostavni in zato ne povzročajo prevelikih dodatnih obremenitev za zaposlene, ki jih morajo izvajati pri vsakodnevnih delovnih zadolžitvah. Prav zato je nujno, da pri pripravi delovnih postopkov ter implementaciji informacijske podpore sodeluje širša skupina zaposlenih, ki dobro poznajo posebnosti posameznih segmentov strank oziroma vsebino produktov ali storitev, kar omogoča

maksimalno racionalizacijo delovnih postopkov. Postopke je potrebno organizirati tako, da so zadolžitve enakomerno porazdeljene med zaposlene. Nalog naj ne izvajajo samo bančni delavci, ki so pri svojem delu v neposrednem kontaktu s strankami ali ki izvajajo posamezne transakcije, ampak naj se v nekatere aktivnosti vključi tudi službe, ki se ukvarjajo s podpornimi in zalednimi funkcijami v banki (na primer izvajanje nekaterih postopkov skrbnega spremljanja poslovnih aktivnosti).

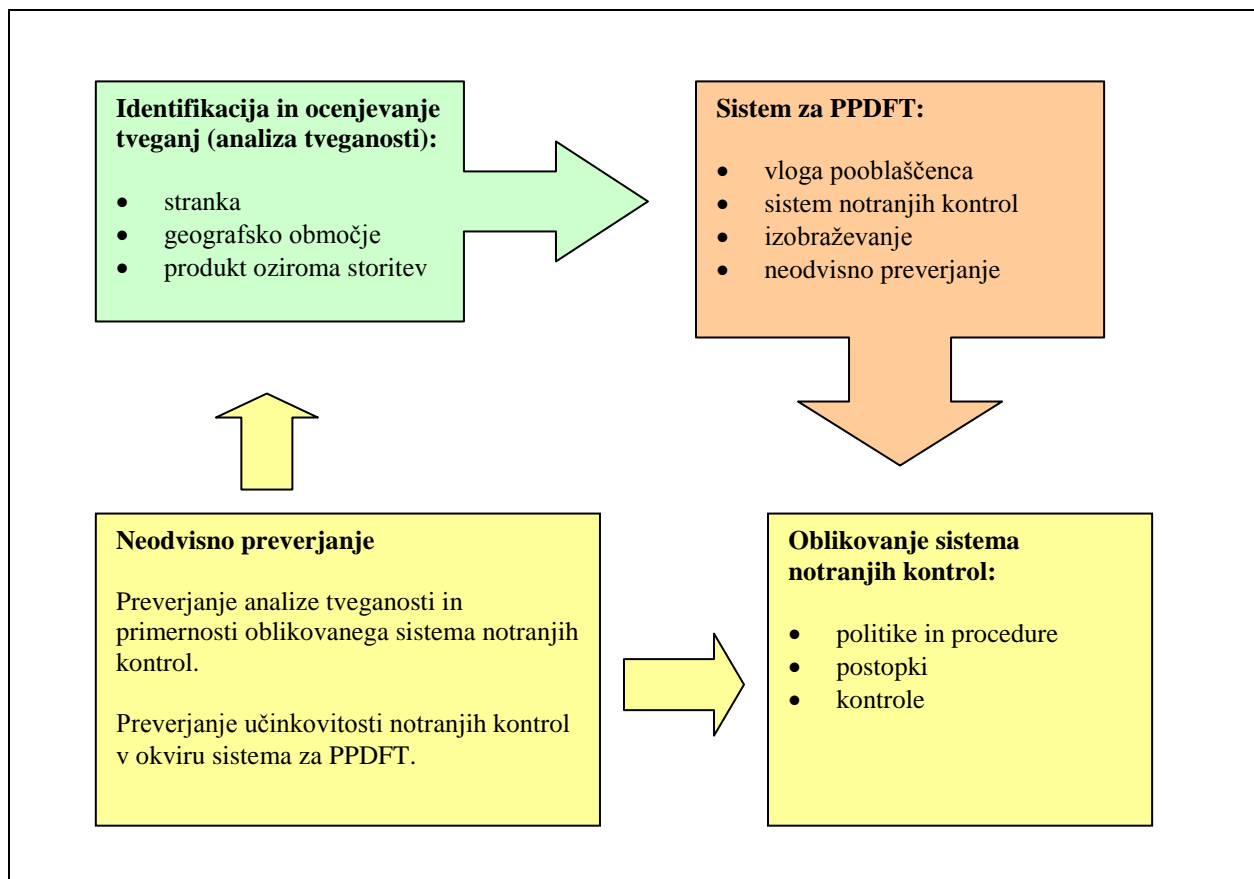
Zaradi velikega števila strank, poslovnih razmerij in transakcij, ki se dnevno izvajajo v vsaki banki, je za nekatere postopke (kot so na primer vodenje evidenc, spremljava poslovanja, preverjanje in posodabljanje podatkov o strankah, opozorila zaposlenim o morebitnih pomanjkljivostih, blokade možnosti izvedbe transakcij z nepopolnimi podatki) nujno zagotoviti čim večjo avtomatizacijo postopkov ter učinkovito informacijsko podporo, zato je pri vzpostavitvi sistema zelo pomembna tudi vloga službe informacijske tehnologije ter njeno usklajeno delovanje s poslovnimi področji. Pri snovanju arhitekture dobrega in učinkovitega sistema, načrtovanju stroškov za implementacijo in dodeljevanju odgovornosti za izvajanje delovnih postopkov je potrebno upoštevati velikost in organizacijsko strukturo banke ter število strank, s katerimi posluje, kot tudi transakcij, ki se pri banki izvajajo. Dobro poznavanje strank, njihovih lastnikov, poslovne dejavnosti in ostalih karakteristik ter njihovega poslovanja je za banko ključnega pomena pri izvajanju bančne primarne komercialne dejavnosti. Zato menim, da mora banka pri načrtovanju sistema za obvladovanje tveganj na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma uporabiti pristop, ki ji bo omogočal, da pridobljene informacije o strankah vključi tudi v tržne aktivnosti oziroma kot pripomoček pri sprejemanju poslovnih odločitev.

Baselska priporočila opredeljujejo, da morajo bančni nadzorniki predpisati obvezne elemente, ki jih morajo banke upoštevati pri vzpostavitvi sistemov za PPDFT. Namen priporočil je zagotovitev visokih strokovnih in etičnih standardov, kar bo preprečevalo, da bodo banke izrabljene za kriminalne aktivnosti. Če kratko povzamem baselska priporočila, so ključni elementi naslednji (Basel Committee on Banking Supervision, 2001, str. 18–19):

- Banke morajo sprejeti notranje akte, v katerih so opredeljene politike in procesi, ki temeljijo na zakonodaji, strokovnih in etičnih standardih za preprečevanje kriminalnih aktivnosti in prevar. V aktih mora biti opredeljen tudi postopek skrbnega pregleda stranke, njenega zakonitega zastopnika ali pooblaščenca, postopki prepoznavanja in sporočanja neobičajnega ali sumljivega poslovanja in transakcij pristojnim organom ter upravljanje evidenc in hramba podatkov.
- Banke morajo obvezno imenovati pooblaščenega delavca, ki je zadolžen za koordinacijo in nadzor, da so notranji akti, politike in procesi skladni z zahtevami zakonodaje in drugimi predpisi nadzornih organov, in mu zaposleni sporočajo tudi ugotovljene sumljive transakcije, ki jih pooblaščenec posreduje pristojnim organom. Z zakonodajo in ostalimi predpisi mora biti zagotovljeno, da zaposleni, ki sporočajo sumljive transakcije, niso disciplinsko ali kazensko odgovorni za varovanje tajnosti ter poslovne in bančne skrivnosti.

- V bankah morajo biti vzpostavljene redne linije poročanja med zaposlenimi in vodstvom banke. Zagotovljeno mora biti izobraževanje in usposabljanje zaposlenih za preprečevanje in odkrivanje pranja denarja in financiranja terorizma.
- Pristojni nadzorni organ mora zagotoviti redno preverjanje ustreznosti in primernosti vzpostavljenih sistemov za PPDFT v bankah. Imeti mora dovolj pooblastil za ukrepanje, če banka ne posluje skladno z zakonodajo (izdaja odločb o odpravi napak, izdaja odločb o prekrških ter izrek kazni, odreditev drugih ukrepov).

Slika 3: Celovit sistem obvladovanja tveganj

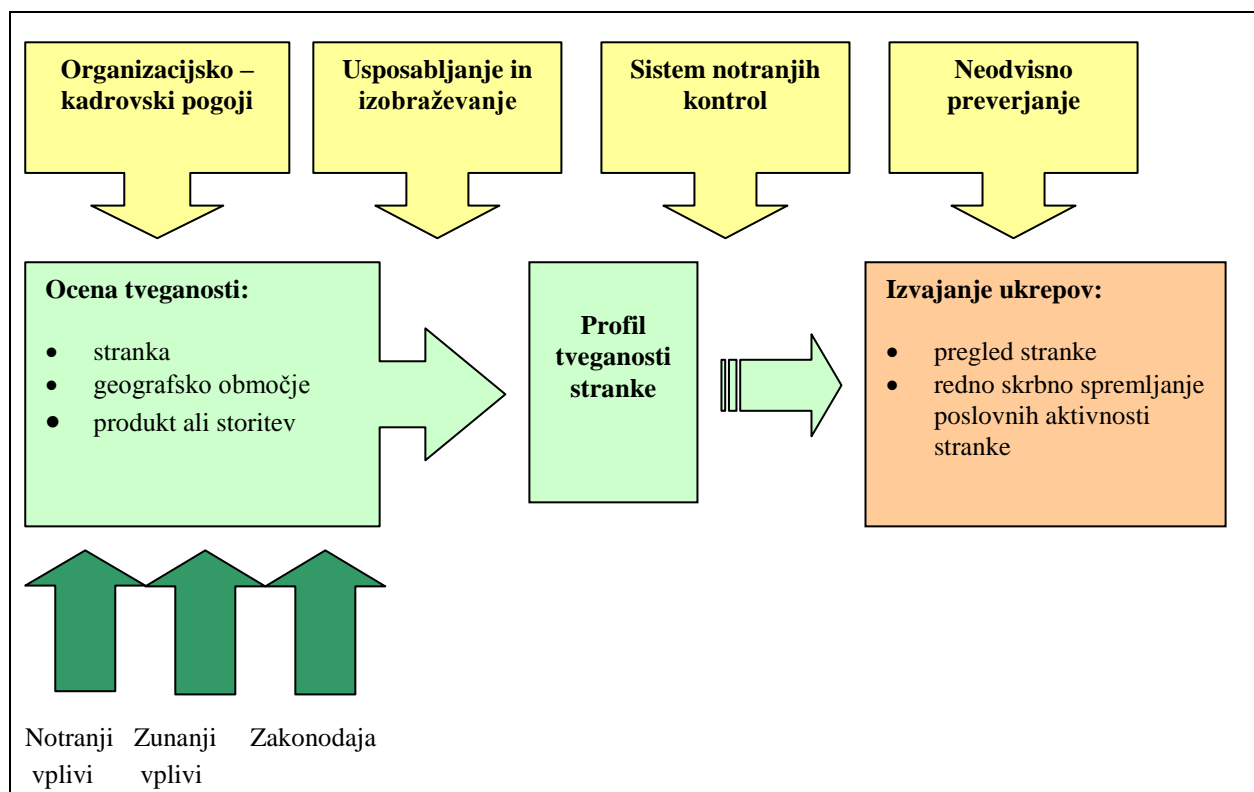

Vir: Posvet o preprečevanju pranja denarja, str. 8.

V skladu s priporočilom Banke Slovenije mora banka za celovito izvajanje vseh predpisanih zahtev vzpostaviti sistem, ki vključuje štiri elemente (Banka Slovenije, 2008, str. 5):

- organizacijsko-kadrovski pogoji,
- usposabljanje in izobraževanje,
- sistem notranjih kontrol,
- neodvisno preverjanje.

Slika 4: Sistem za PPDFT

Vir: Banka Slovenije, *Usmeritve pri izvajanju ukrepov na področju PPDFT za bančni sektor*, 2008, str. 5.

Pri pripravi svoje naloge sem preučila tudi globalno raziskavo preprečevanja pranja denarja v bančnem sektorju za leto 2007, ki jo je izdelal KPMG International (v nadaljevanju KPMG). V navedeni raziskavi je KPMG preučil, kako so se banke odzvale na vse hitrejše spremembe na finančnih trgih ter naraščajoče zahteve in pričakovanja regulatornih organov na področju boja proti pranju denarja in financiranju terorizma. V raziskavi je sodelovalo 224 bank iz 55 držav. V rezultatih so prikazani največjih izzivi bančnega sektorja pri izpolnjevanju zahtev in zagotavljanju skladnosti z zakonodajo na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma v desetih najpomembnejših vidikih – vloga najvišjega vodstva, stroški zagotavljanja skladnosti z zakonodajo, politike in postopki za preprečevanje in odkrivanje pranja denarja in financiranja terorizma, neodvisno preverjanje vzpostavljenega sistema, pristop na osnovi tveganosti in aktivnosti za izvajanje pregledov strank, politično izpostavljene osebe, skrbno spremljanje poslovnih aktivnosti, usposabljanje in izobraževanje, usklajenost z zakonodajo, upoštevanje omejevalnih ukrepov (KPMG, 2007, str. 7). V ugotovitvah raziskave sem našla potrditev svojih izhodišč glede ključnih elementov, ki jih navajam, da jih mora banka upoštevati pri vzpostavitvi celovitega in učinkovitega sistema za PPDFT.

5.3 Organizacijsko kadrovski pogoji

Učinkovitost vzpostavljenega sistema za PPDFT je pogojena z ustrežno organizacijsko strukturo na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma ter

zavedanjem in odgovornim ravnanjem vseh vključenih deležnikov. Pomembno je, da so zadolžitve, odgovornosti in pristojnosti posameznikov formalno opredeljene v internih aktih banke.

5.3.1 Vloga uprave

Pri vzpostavitvi učinkovitega sistema je ključnega pomena zavedanje uprave, jasno izražena podpora pri izvajanju aktivnosti na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma ter aktivno sodelovanje pri vzpostavitvi celovitega sistema.

Zavezanost uprave banke je, kot ugotavljam v drugem poglavju, opredeljena v ZBan-1, poleg tega pa tudi v Sklepu o skrbnosti članov uprave in članov nadzornega sveta bank in hranilnic (Ur. l. RS, št. 28/07), ki v 1. in 2. odstavku 3. člena predpisuje:

- Član uprave mora s svojim zgledom in ravnanjem spodbujati ustrezno organizacijsko kulturo in pozitiven odnos do notranjega kontrolnega okolja, ki temeljita na visokih strokovnih standardih in etičnih vrednotah. Organizacijska kultura je ustrezna, če daje poštenemu in neoporečnemu izvajanju poslovnih dejavnosti najvišjo prioriteto.
- Strokovni standardi in etične vrednote iz prvega odstavka prispevajo k zmanjšanju operativnega tveganja in tveganja ugleda, kateremu banka je ali bi mu lahko bila izpostavljena. Uprava mora oblikovati politike za doseganje strokovnih standardov in etičnih vrednot, ki vključujejo pristop h korupciji, trgovanju za svoj račun ter drugim kaznivim, neetičnim in spornim pojavom v aktivnostih bančnega poslovanja.

Uprava banke nosi končno odgovornost za vzpostavitev takšnega sistema, ki bo zagotavljal ustrezno obvladovanje tveganj na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma. V ta namen mora sprejemati usmeritve za preprečitev zlorabe banke za pranje denarja in financiranje terorizma ter določati organizacijske in druge pogoje, ki zagotavljajo izvajanje predpisanih ukrepov, vključno s sistemom notranjih kontrol, ki v največji možni meri preprečujejo nastanek napak. Uprava banke se mora zavedati, kakšnim tveganjem je izpostavljena banka v primeru zlorabe za pranje denarja in financiranje terorizma, ter kljub visokim stroškom, ki so povezani z vzpostavitvijo celovitega sistema za PPDFT, upoštevati stopnjo tveganja in potencialne kazni nadzornih organov, če banka ne zagotovi poslovanja, ki bo skladno z zakonodajo (KPMG, 2007, str. 13). Uprava mora prav tako spremljati in nadzirati izvajanje usmeritev ter obravnavati redna in izredna poročila pooblaščenca za PPD.

Uprava imenuje pooblaščenca za PPD ter njegove namestnike za izvajanje posameznih nalog preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma ter koordinacijo aktivnosti na tem področju v banki. Pooblaščenca za PPD mora (ZPPDFT, 43. člen):

- omogočiti neomejen dostop do vseh podatkov, dokumentacije in informacij, ki so potrebni za opravljanje njegovega dela,

- priskrbeti ustrezna pooblastila za učinkovito izvajanje nalog, za katere je pooblaščenec zadolžen in odgovoren,
- zagotoviti tehnične, kadrovske, prostorske in druge pogoje za njegovo delo, redno komuniciranje in izmenjavo podatkov,
- zagotoviti, da mu vsi organizacijski nivoji v banki nudijo pomoč in podporo pri opravljanju njegovih nalog,
- zagotoviti ustrezno informacijsko-tehnično podporo, ki omogoča stalno in varno spremljanje dejavnosti na tem področju,
- zagotoviti redno strokovno usposabljanje v zvezi s preprečevanjem in odkrivanjem pranja denarja in financiranja terorizma,
- zagotoviti, da pooblaščenca v času njegove odsotnosti nadomešča njegov namestnik v celotnem obsegu njegovih nalog.

5.3.2 Vloga pooblaščenca za PPD

Pooblaščenec za PPD je odgovoren za učinkovito upravljanje vzpostavljenega sistema za PPDFT ter spremlja in koordinira izvajanje aktivnosti na tem področju. Odgovoren je za celovito in učinkovito delovanje sistema, zato je nujno potrebno, da pooblaščenec dobro pozna specifične zahteve na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma, poleg tega pa tudi poslovanje banke, njene stranke, poslovna razmerja, produkte in storitve. ZPPDFT ne predpisuje opravljanja nalog pooblaščenca za PPD kot izključno delovno obveznost s polnim delovnim časom, ampak je prepuščeno upravi banke, da o tem presodi glede na velikost banke ter obseg njenega poslovanja. Zaradi vse višjih zahtev zakonodaje in vse širše vpletenosti sistema v vsa poslovna področja v banki je priporočljivo, da opravlja pooblaščenec svoje zadolžitve s polnim delovnim časom. Pooblaščenec mora opravljati svoje zadolžitve kot samostojen organizacijski del, ki je funkcionalno in organizacijsko ločen od ostalih organizacijskih delov, in je neposredno odgovoren upravi banke. Iz svoje prakse ugotavljam pogosto napako, ki so jo v preteklosti naredili v marsikateri banki. Pooblaščenca za PPD so imenovali brez zavedanja o pomenu te funkcije in visokih zahtevah, ki jih mora pooblaščenec izpolnjevati. Samo imenovanje pooblaščenca za PPD z namenom zadostitve zakonskim zahtevam ni dovolj. Oseba, ki jo uprava imenuje, mora biti dovolj strokovno usposobljena, imeti mora ustrezne izkušnje, dovolj visoka pooblastila in čas za opravljanje svojega dela. Banka mora zagotoviti nemoteno izvajanje nalog tudi v odsotnosti pooblaščenca, zato mora imenovati tudi enega ali več dovolj usposobljenih namestnikov pooblaščenca, da ga v njegovi odsotnosti polno nadomeščajo.

Pred imenovanjem pooblaščenca mora uprava banke preveriti, da predlagana oseba izpolnjuje pogoje, ki jih navaja ZPPDFT v 41. členu:

- pooblaščenec mora biti zaposlen na delovnem mestu, ki je v banki sistemizirano na dovolj visokem položaju, da mu omogoča hitro, kakovostno in pravočasno izvajanje nalog, predpisanih v zakonu in podzakonskih predpisih,

- pooblaščenec ne sme biti pravnomočno obsojen ali ni v kazenskem postopku zaradi kaznivega dejanja, storjenega z naklepom, ki se preganja po uradni dolžnosti, ali zaradi enega od teh kaznivih dejanj, storjenih iz malomarnosti: povzročitve smrti iz malomarnosti, hude telesne poškodbe, posebno hude telesne poškodbe, ogrožanja varnosti pri delu, prikrivanja, izdaje in neupravičene pridobitve poslovne tajnosti, pranja denarja, izdaje uradne tajnosti, povzročitve splošne nevarnosti ali izdaje državne tajnosti in kazen še ni bila izbrisana,
- pooblaščenec mora biti ustrezno strokovno usposobljen za naloge preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma ter ima lastnosti in izkušnje, potrebne za opravljanje funkcije pooblaščenca,
- pooblaščenec mora dobro poznati naravo poslovanja banke na področjih, ki so izpostavljena tveganju za pranje denarja in financiranje terorizma.

Pooblaščenec za PPD je v banki zadolžen predvsem za (Banka Slovenije, 2008, str. 7; Abanka Vipa d.d., 2009):

- spremljanje zakonskih in ostalih zahtev na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma,
- spremljanje objav v zvezi z novimi tehnikami in trendi pranja denarja in financiranja terorizma ter seznanjanje zaposlenih z novostmi,
- vzpostavitev, delovanje in razvoj sistema za PPFFT ter koordinacijo aktivnosti na tem področju,
- sodelovanje pri pripravi in usklajevanju operativnih postopkov ter pripravi notranjih aktov, ki se nanašajo na preprečevanje in odkrivanje pranja denarja in financiranja terorizma,
- sodelovanje pri izdelavi usmeritev za opravljanje kontrole v zvezi s preprečevanjem in odkrivanjem pranja denarja in financiranja terorizma,
- sodelovanje pri izdelavi analize tveganosti ter pri oblikovanju in uveljavitvi sistema notranjih kontrol,
- svetovanje in strokovno pomoč zaposlenim pri operativnem izvajanju nalog na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma,
- sodelovanje pri vzpostavitvi ustrezne informacijske podpore za izvajanje potrebnih aktivnosti v banki,
- zbiranje in usklajevanje informacij o novo ugotovljenih indikatorjih sumljivih transakcij ter seznanjanje zaposlenih,
- sodelovanje pri izobraževanju in usposabljanju zaposlenih za izvajanje nalog na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma,
- zastopanje banke pri uradu ter koordiniranje izvajanje zahtev urada.

Za učinkovito izvajanje zadolžitev pooblaščenca za PPD mora banka v okviru sistema vzpostaviti tudi formalne linije poročanja med pooblaščencom in upravo ter med pooblaščencom in zaposlenimi, ki so odgovorni za neposredno izvajanje nalog ter nadzor nad izvajanjem.

Pooblaščenec mora poročati upravi banke o (Banka Slovenije, 2008, str. 7):

- aktivnostih v banki na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma, vključno s predlogi in pobudami za izboljšave sistema,
- izvajanju notranje kontrole in ukrepov za preprečevanje in odkrivanje pranja denarja in financiranja terorizma – redno medletno in letno poročanje,
- izrednih situacijah, ugotovljenih nepravilnostih in pomanjkljivosti v sistemu ter zaznavi sumljivih transakcij.

5.3.3 Vloga področnih pooblaščenecv – koordinatorjev za PPD po posameznih poslovnih področjih

Na posameznih bančnih področjih oziroma v posameznih organizacijskih enotah banke, kjer je obseg nalog v zvezi s preprečevanjem in odkrivanjem pranja denarja in financiranja terorizma večji, je priporočljivo, da uprava banke imenuje tudi področne pooblaščenecv oziroma koordinatorjev za PPD po posameznih poslovnih področjih.

Naloge področnih pooblaščenecv so predvsem (Abanka Vipa d.d., 2009):

- skrb za koordinacijo izvajanja zakona ter ostalih predpisov in navodil znotraj poslovnih področij,
- skrb za vgraditev določb zakona, podzakonskih aktov, usmeritev ter notranjih aktov v pravilnike in navodila za izvajanje poslovnih procesov znotraj poslovnih področij,
- vez med pooblaščenecv za PPD in zaposlenimi znotraj poslovnega področja,
- spremljava izvajanja nalog in pisno poročanje pooblaščenecv za PPD za obdobje, ki ga določi pooblaščenecv za PPD,
- obveščanje nadrejenih odgovornih oseb.

5.3.4 Vloga vodstvenih delavcev

Tako kot za izvajanje vsakega zakona, ki zadeva bančno poslovanje, so tudi za izvajanje ZPPDFT in pripadajočih internih aktov odgovorni vodstveni delavci na vseh nivojih v hierahiji. Vodstveni delavci so odgovorni za zagotovitev in spremljavo izvajanja ukrepov in postopkov, ki so opredeljeni v okviru vzpostavljenega sistema za PPDFT. Vodstveni delavci morajo (Abanka Vipa d.d., 2009):

- zagotoviti, da so delavci seznanjeni z vsemi zahtevami zakonodaje in internih aktov v banki, ki se nanašajo na področje preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma,
- zagotoviti izvajanje posameznih določil in v ta namen organizirati delovni proces tako, da je njihovo izvajanje čim manj moteče za stranke banke in same zaposlene,

- vgraditi v postopke izvajanja posameznih nalog notranje kontrole, ki zagotavljajo izvajanje ukrepov, določiti odgovorne osebe za njihovo izvajanje, organizirati izvajanje notranjih kontrol ter nadzorovati izvajanje notranjih kontrol. Sistem notranjih kontrol mora biti formalno opredeljen v internem aktu, prav tako mora biti dokumentirano izvajanje nadzorovanja.

Odgovorne osebe morajo naloge v zvezi z izvajanjem ukrepov vzpostavljenega sistema pisno posredovati podrejenim zaposlenim na način, ki omogoča ugotavljanje odgovornosti vsakega posameznega zaposlenega, ki ni opravil ali ni pravilno opravil naloge, za katero je bil zadolžen na svojem delovnem mestu.

5.3.5 Vloga zaposlenih

Zaposleni v banki, ki so v okviru svojega delovnega mesta ali po navodilu oziroma pooblastilu nadrejene odgovorne osebe zadolženi za opravljanje določenih nalog s področja preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma, so odgovorni za vestno, skrbno, pravilno in pravočasno izvrševanje vseh predpisanih nalog.

5.4 Izobraževanje in strokovno usposabljanje

Eden od ključnih dejavnikov učinkovitega sistema za PPDFT je ustrezna izobraženost in usposobljenost zaposlenih, saj je za pravilno in učinkovito izvajanje ukrepov ter s tem zagotavljanje skladnosti poslovanja banke z zakonodajo pomembno, da so bančni delavci primerno strokovno usposobljeni. Zato je potrebno v banki skrbeti za redno strokovno usposabljanje in izobraževanje vseh delavcev, ki opravljajo naloge preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma ter vseh, ki opravljajo določene naloge na delovnih mestih, ki so ali bi lahko bila posredno ali neposredno izpostavljena tveganjem za pranje denarja ali financiranje terorizma (Banka Slovenije, 2008, str. 8). Iz rezultatov raziskave KPMG (KPMG, 2007, str. 8) je razvidno, da so ravno dobro usposobljeni zaposleni ključni dejavnik pravilno izvedenih postopkov in učinkovitih kontrol, ki jih ne more nadomestiti še tako dobra informacijska podpora. V program strokovnega usposabljanja in izobraževanj morajo biti vključeni tudi novo zaposleni delavci. Nujno je, da se v izobraževanje vključuje širši krog vseh zaposlenih, vključno z vodstvenimi delavci in upravo banke, pri čemer naj bosta vsebina ter obseg izobraževanj prilagojena specifičnim potrebam zaposlenih po posameznih poslovnih področjih in delovnih mestih (Banka Slovenije, 2008, str. 9). Pomembno je tudi, da banka zagotovi periodično ponavljanje izobraževanj, na katerih zaposleni osvežijo pridobljena znanja, se seznanijo z novostmi na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma, poleg tega pa so ponovno opozorjeni na pomen doslednega in pravilnega izvajanja vseh predpisanih zahtev.

ZPPDFT v 44. členu zavezuje banko, da mora vsako leto pripraviti letni program strokovnega izobraževanja in usposabljanja, v katerem so opredeljena načrtovana izobraževanja ter udeleženci. Letni program pripravi pooblaščenec za PPD v sodelovanju s kadrovsko službo

banke, oziroma z ustrezno drugo službo, ki je v banki zadolžena za koordinacijo in izvajanje izobraževanj. Potrebe po izobraževanju sporočijo pooblaščenca za PPD vodstveni delavci posameznih služb oziroma poslovnih področij v banki. Cilj izobraževanja na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma je krepitev zavedanja vseh zaposlenih o pomembnosti učinkovitega delovanja vzpostavljenega sistema ter usposabljanje zaposlenih, da razumejo svojo vlogo v procesu ter način izvajanja delovnih nalog, za katere so zadolženi.

Pooblaščenec osebe v banki naj se udeležujejo različnih oblik eksternih in internih izobraževanj, na katerih imajo možnost pridobiti širše znanje na področju izvajanja preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma. Pri tem je smiselno, da se izobraževanju ne udeležuje le pooblaščenec za PPD oziroma njegov namestnik, temveč je priporočljivo, da so v izobraževanju vključene tudi druge odgovorne osebe iz banke (področni pooblaščenca ali koordinatorji po posameznih poslovnih področjih in osebe, ki operativno izvajajo določene postopke), saj se na ta način zagotavlja širše poznavanje problematike in zavedanje o pomenu izvajanja zakonsko predpisanih zahtev. Pomemben je tudi kontinuiran prenos znanja ostalim zaposlenim v banki na način »učee se organizacije« v obliki internih izobraževanj ter različnih tematskih delavnic, na katerih se obravnavajo praktični primeri ter izmenjujejo izkušnje in »dobra praksa«. Zaradi zagotavljanja stalne seznanjenosti s spremembami na področju zakonodaje, z obvestili ter mnenji nadzornih organov, novimi tehnikami pranja denarja ali financiranja terorizma, ugotovljenimi neobičajnostmi ali indikatorji sumljivega poslovanja mora biti v banki vzpostavljen stalen način obveščanja zaposlenih preko okrožnic, obvestil in navodil za ravnanje (preko objav različnih mnenj in obrazložitvev na intranetnih straneh banke, vključitev tematike preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma na redne delovne sestanke posameznih organizacijskih enot, kontrolno-svetovalni obiski pooblaščenca za PPD v organizacijskih enotah, kjer se izvajajo konkretne delovne naloge).

Namen strokovnega usposabljanja in izobraževanja delavcev je predvsem v (Agencija za trg vrednostnih papirjev, 2008, str. 27):

- krepitevi splošne osveščenosti zaposlenih o pomenu izvajanja predpisanih ukrepov na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja ali financiranja terorizma ter posledicah, ki jih za banko predstavlja morebitna izpostavljenost tveganju za pranje denarja ali financiranje terorizma,
- krepitevi vloge zaposlenih pri preprečevanju in odkrivanju pranja denarja ali financiranja terorizma v banki,
- izboljšanju prepoznavanja okoliščin, ki so ali bi lahko bile povezane s pranjem denarja ali financiranjem terorizma, oziroma boljšemu prepoznavanju strank in transakcij, v zvezi s katerimi obstajajo razlogi za sum pranja denarja ali financiranja terorizma.

Priporočljivo je, da organizirana strokovna usposabljanja in izobraževanja vključujejo (Agencija za trg vrednostnih papirjev, 2008, str. 28):

- seznanjanje z določili zakona ter na njegovi podlagi izdanih pravilnikov in notranjih aktov v banki ter redno informiranje o spremembah in dopolnitvah zakonodaje ter notranjih aktov,
- seznanjanje s strokovno literaturo glede preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma,
- seznanjanje s sodobnimi trendi, metodami in tehnikami pranja denarja in financiranja terorizma ter ugotovitvami pristojnih mednarodnih organizacij glede preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma,
- seznanjanje s sezname indikatorjev za prepoznavanje strank in transakcij, v zvezi s katerimi obstajajo razlogi za sum pranja denarja ali financiranja terorizma, ter postopki za ugotavljanje sumljivih transakcij.

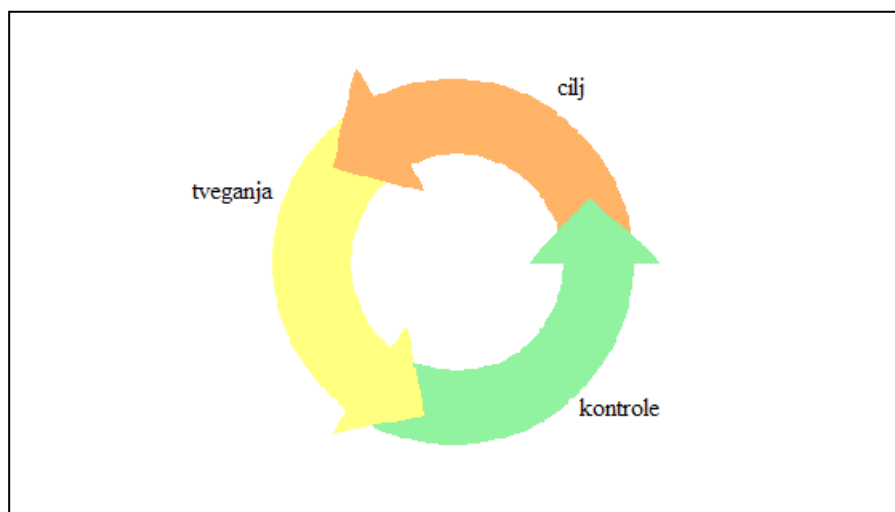
5.5 Sistem notranjih kontrol

Brečko (1997, str. 121) navaja, da so notranje kontrole del upravljanja in vodenja vsake banke ter imajo posebno vlogo pri procesih, ki se izvajajo, oziroma v celovitem poslovanju. Z notranjimi kontrolami banka obvladuje različne vrste tveganj. Sestavljajo jih ukrepi in metode, s pomočjo katerih banka vzpostavlja ustrezne sisteme in procese, ki zagotavljajo, da je njeno poslovanje uspešno in učinkovito ter celovito usklajeno z zakonodajo, drugimi predpisi in internimi akti. Sistem notranjih kontrol vključuje tudi različne kontrole, ki omogočajo učinkovit nadzor nad poslovanjem. Za vzpostavitev sistema notranjih kontrol, ki pripomore k učinkovitejšemu doseganju poslovnih ciljev, je nujno potrebno sistematično obravnavanje tveganj, saj so te tri kategorije med seboj neločljivo povezane.

Ključni elementi notranjih kontrol so (Banka Slovenije, 2007, str. 41):

- okvir upravljanja tveganja,
- notranje in zunanje poročanje,
- vzpostavljeni operativni postopki za poslovne procese, delovna navodila in interni pravilniki,
- notranje revizijski pregledi,
- kontrole skladnosti z veljavno zakonodajo, priporočili in notranjimi akti,
- informacijska podpora in njena uporaba v poslovnem procesu,
- ustrezna kadrovska politika.

Slika 5: Odnos med cilji, tveganji in sistemom notranjih kontrol

Vir: C. Kovačič in T. Toman Pfajfar, *Vloga notranjega revizorja pri vzpostavitvi sistema obvladovanja poslovnih tveganj*, 2007, str. 134.

Notranja kontrola na področju izvajanja nalog preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma je sestavni del kontrole poslovanja in je namenjena preprečevanju, zaznavanju in odpravljanju napak pri izvajanju zakonodaje ter izboljšanju delovanja notranjega sistema odkrivanja transakcij in strank, pri katerih obstajajo razlogi za sum pranja denarja in financiranja terorizma. Sistem notranjih kontrol mora vključevati postopke, ki jih opredeli banka z namenom učinkovitega obvladovanja tveganj na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma. Banka mora formalno opredeliti redne notranje kontrole nad opravljanjem nalog preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma ter zagotoviti njihovo izvajanje in nadzor. Enako kot je potrebno zagotoviti proces rednega pregledovanja, posodabljanja in dopolnjevanja tveganj, mora banka zagotoviti tudi proces rednega preverjanja in posodabljanja sistema notranjih kontrol, ki je povezan z identificiranimi in ocenjenimi tveganji (Banka Slovenije, 2008, str. 8).

Za vzpostavitev in organiziranje ustreznega sistema notranjih kontrol sta odgovorna uprava in najvišje vodstvo banke. V banki mora biti zagotovljeno, da so vsi zaposleni, ki se v okviru delovnih zadolžitev srečujejo z izvajanjem nalog na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma, oziroma so ali bi lahko bili izpostavljeni tveganjem za pranje denarja in financiranje terorizma, seznanjeni ter zavezani k upoštevanju zakonodaje in notranjih aktov ter izvajanju predpisanih politik, postopkov in procedur. Ker se delovni postopki v različnih poslovnih enotah oziroma organizacijskih strukturah banke razlikujejo, je posledično potrebno vzpostaviti tudi različne postopke in procedure, ki zagotavljajo skladnost z zakonodajo in notranjimi predpisi ter učinkovito obvladovanje tveganj. Vodstvo banke mora predpisati sistem, s katerim zaveže vodstvo posameznih poslovnih področij ali organizacijskih enot k vzpostavitvi učinkovitih sistemov notranjih kontrol. V sistemih mora biti upoštevana vsebina delovnih postopkov ter posebnosti vsakega poslovnega področja oziroma

organizacijske enote in strank, poslovnih razmerij in transakcij, s katerimi posamezno poslovno področje posluje. Kontrole naj bodo zasnovane na osnovi Risk based approach, zagotovljeno mora biti upoštevanje stopnje tveganosti poslovnega področja ter posamezne stranke, poslovnega razmerja, produkta ali storitve.

Kontrole se morajo izvajati redno, postati morajo del vsakodnevnih aktivnosti v banki. Kontrole po posameznih poslovnih področjih morajo biti istočasno tudi del celovitega sistema notranjih kontrol v banki. Učinkovit sistem notranjih kontrol mora vključevati razmejitve pristojnosti, vzpostavljene morajo biti tako, da ne omogočajo konflikta interesov – nadzorna funkcija mora biti ločena od izvajalske (Basel Committee on Banking Supervision, 1998, str. 15–16). Pomembno je, da so ustrezni postopki in procedure formalno opredeljeni, to pomeni, da so skupaj z zahtevami ostale zakonodaje in notranjih aktov vključeni v operativna navodila za izvajanje delovnih postopkov, ki jih morajo zaposleni dosledno upoštevati pri izvajanju delovnih obveznosti, kar zagotavlja celovito skladnost poslovanja s predpisi. Uprava in najvišje vodstvo banke morajo zagotoviti tudi ustrezen nivo organizacijske kulture, s katero se bodo zaposleni zavedali, da je upoštevanje zakonodaje in notranjih predpisov ter izvajanje predpisanih notranjih kontrol zelo pomembno za uspešno in učinkovito poslovanje banke. Končni namen vzpostavitve sistema notranjih kontrol je zagotovitev izvajanja postopkov in procedur, ki bodo zagotavljale poslovanje skladno z zakonodajo in notranjimi predpisi ter obvladovanje tveganj na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma. Učinkovitost celovitega sistema vzpostavljenih notranjih kontrol v banki ter njihovo izvajanje mora biti tudi predmet rednih neodvisnih kontrol s strani notranje revizije.

Sistem notranjih kontrol mora zagotavljati (Banka Slovenije, 2008, str. 8):

- skladnost sistema notranjih kontrol z opredeljenim profilom tveganosti banke na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma,
- izvajanje analize tveganosti z določanjem in posodabljanjem profila tveganosti vsem novim in obstoječim strankam glede na njihovo izpostavljenost tveganju za pranje denarja in financiranje terorizma,
- skladnost aktivnosti do posamezne stranke glede na določeni profil tveganosti,
- redno seznanjanje najvišjega vodstva banke o stanju na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma ter ugotovljenih pomanjkljivosti in sprejetih ukrepov za njihovo odpravo,
- opredelitev odgovornosti v okviru vzpostavljenega sistema za PPDFT,
- zagotovitev izvajanja vzpostavljenega sistema za PPDFT,
- dosledno izvajanje vseh zahtev zakonodaje in notranjih aktov ter pravočasno prilagajanje spremembam.

5.5.1 Izvajanje sistema notranjih kontrol

Za zagotovitev uspešnega izvajanja notranjih kontrol ter s tem uspešnejšega obvladovanja tveganj, priporočam, da se kontrole izvršujejo večnivojsko (Basel Committee on Banking Supervision, 1998, str. 17, 20–21):

- s kontrolo v poslovnih področjih oziroma organizacijskih enotah, pri katerih se sklepajo poslovna razmerja in izvajajo transakcije, kot jih opredeljujejo predpisi,
- s kontrolo pri pooblaščenca za PPD in njegovih namestnikih,
- z naknadnim neodvisnim preverjanjem izvajanja notranjih navodil za izvajanje zakona, ki ga opravljata notranja in zunanja revizija.

Z večnivojskimi kontrolami postane sistem notranjih kontrol bolj učinkovit, saj se izvajanje zahtev zakonodaje nadzira večkrat oziroma z različnimi, med seboj neodvisnimi in nepovezanimi kontrolami. Odgovornost za vzpostavitev sistema notranjih kontrol je na nosilcih poslovnih funkcij, pooblaščenec za PPD in služba notranje revizije pa izvajata neodvisen nadzor nad izvajanjem ukrepov. Pomembno je, da se vsebina ter frekvenca kontrol na posameznem nivoju formalno opredeli v delovnih navodilih, poleg tega naj bo opredeljen tudi sistem poročanja v hierarhiji o ugotovitvah v izvedenih notranjih kontrolah ter sprejetih ukrepih. Ob ugotovljenih pomanjkljivostih ali nepravilnostih morajo odgovorne osebe sprejeti ukrepe za odpravo napak ter postaviti roke za realizacijo ukrepov. Istočasno mora biti vzpostavljen sistem sledenja, poročanja o izvedenih ukrepih ter nadzor nad odpravo napak.

5.5.2 Opredelitev notranjih kontrol na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma

Pri vzpostavitvi sistema notranjih kontrol je priporočljivo predpisati različne vrste kontrolnih aktivnosti na različnih nivojih poslovanja banke. V sistem notranjih kontrol mora biti vključeno najmanj (Basel Committee on Banking Supervision, 1998, str. 2–5):

- razmejitev odgovornosti, sistem pooblastil, poročanje in nadzor v hierarhiji,
- redne dnevne kontrole nad izvajanjem vseh predpisanih aktivnosti,
- občasne, redne ali naključno izvedene kontrole nad izvajanjem predpisanih aktivnosti,
- specifične kontrole na nivoju posameznih poslovnih področij, ki upoštevajo posebnosti pri poslovanju in visoko tveganost strank v skladu z analizo tveganosti,
- vzpostavitev ustrezne informacijske podpore, ki omogoča avtomatizacijo postopkov, podporo kontrolnim aktivnostim ter preprečuje nastanek napak.

Pomembno je, da so postavljene kontrolne točke na vseh ključnih aktivnostih, ki jih izvajajo zaposleni na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma, pri katerih lahko pride do napak, ki pomenijo kršitev zakonodaje, usmeritev nadzornih organov in

notranjih predpisov. Redne dnevne kontrole z namenom pravilnega izvajanja predpisanih aktivnosti morajo biti vzpostavljene najmanj pri naslednjih aktivnostih:

- pregled stranke ob sklepanju poslovnega razmerja,
- pregled stranke ob izvajanju transakcij v vrednosti 15.000,00 EUR in več,
- pregled stranke ob dostopu k sefu,
- posebne oblike pregleda stranke (poglobljen in poenostavljen pregled),
- redno skrbno spremljanje poslovnih aktivnosti strank,
- sporočanje gotovinskih transakcij nad 30.000,00 EUR,
- prepoznavanje indikatorjev sumljivih transakcij in sporočanje sumljivih transakcij,
- vzpostavitev evidenc in hramba podatkov.

V nadaljevanju navajam nekaj konkretnih primerov notranjih kontrol, za katere priporočam, da jih banka vzpostavi v delovnih postopkih. Moja priporočila temeljijo na lastnih delovnih izkušnjah, najpogosteje ugotovljenih nepravilnostih v praksi ter preučitvi zahtev zakonodaje, za katere mora banka zagotoviti izvajanje v okviru sistema za PPDFT. Pri pripravi sistema notranjih kontrol naj se upoštevajo posebnosti vsakega poslovnega razmerja ali storitve ter stopnja tveganosti za pranje denarja in financiranje terorizma.

Splošno:

- Uprava banke naj sprejme krovni akt za preprečevanje in odkrivanje pranja denarja in financiranja terorizma, ki ga pripravi pooblaščenec za PPD in je zavezujoč za vsa poslovna področja v banki.
- Krovni akt naj bo osnova za izdelavo operativnih navodil za posamezna poslovna področja. Področna navodila naj opredeljujejo politike in postopke, v katerih so vključene zahteve za izvajanje ukrepov preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma.
- Uprava banke sprejme analizo tveganosti, v kateri so opredeljeni kriteriji za določanje ocene tveganosti strank, poslovnih razmerij, produktov in storitev ter opredeljena zahteva po rednem posodabljanju kriterijev.
- Na nivoju banke se z ustreznim internim aktom zagotovi, da se ob vseh pomembnih spremembah poslovnih procesov, ki bi lahko imeli vpliv tudi na izpostavljenost banke tveganju za pranje denarja in financiranje terorizma (uvedba novega produkta ali tehnologije, uporaba novih prodajnih poti, širitev poslovanja na nova geografska področja), obvezno izvede tudi ustrezna analiza dejavnikov tveganja ter sprejme ukrepe za upravljanje s tveganji na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma.

Pregled stranke:

- Za preverjanje prisotnosti vseh zakonsko zahtevanih podatkov naj banka zagotovi upoštevanje načela štirih oči, s katerim naj bo uvedena razmejitev med postopkom pridobivanja podatkov in postopkom dodatne kontrole pridobljenih podatkov. V internih

aktih se opredeli zahteva po zagotovitvi načela štirih oči v vseh izvedenih pregledih strank, pri čemer je potrebno dosledno opredeliti, za kaj je odgovoren prvi in za kaj drugi zaposleni. Prvi zaposleni je odgovoren za pridobitev vseh zahtevanih podatkov ter za njihovo pravilnost, drugi zaposleni pa izvede kontrolo popolnosti ter smiselne pravilnosti pridobljenih podatkov. Na obrazcu, s katerim se izvaja pregled stranke, mora biti vključena rubrika, ki jo izpolni banka, in na kateri mora biti razviden datum, osebno ime in podpis zaposlenega, ki je opravil skrbni pregled in datum, osebno ime in podpis zaposlenega, ki je opravil dodatno kontrolo pridobljenih podatkov. V internih aktih mora biti opredeljeno tudi, da je drugi zaposleni, ki opravlja kontrolo, dolžan zavrniti vzpostavitev poslovnega razmerja ali izvedbo transakcije, če so pridobljeni podatki nepopolni ali napačni.

- V postopku odpiranja računa (na primer transakcijskega ali trgovalnega) naj se razmejijo pristojnosti med zaposlenim, ki izvaja pregled stranke in zaposlenim, ki odpre oziroma potrdi odprtje računa. Zaposleni (na primer poslovni skrbnik pravne osebe), ki izvede pregled stranke, pripravi ustrezno dokumentacijo z vsemi zahtevanimi podatki in jo dostavi drugemu zaposlenemu (priporočljivo je, da je drugi zaposleni umeščen v drugo organizacijsko enoto, na primer oddelek podpore ali operativne koordinacije). Ta šele po pregledu celotne dokumentacije in kontroli pravilno izvedenega postopka pregleda stranke odpre račun stranki. V operativnih navodilih mora biti opredeljena odgovornost obeh oddelkov, prvega za pridobitev pravih in popolnih podatkov ter izvedbo pravih postopkov, drugega pa za kontrolo in morebitno zavrnitev sklenitve poslovnega razmerja, v primeru ugotovljenih pomanjkljivosti.
- Pri obravnavi visoko tveganih strank po kriterijih iz analize tveganosti mora biti predpisano, kateri vodilni delavec v hierarhiji lahko da soglasje za sklenitev poslovnega razmerja s stranko ali izvedbo transakcije. Pri tem naj se upošteva Risk Based Approach, za višje tvegane stranke (na primer politično izpostavljene osebe) naj se zahteva odobritev najvišjega vodstva. Sistem pooblastil mora biti formalno opredeljen, vsak zaposlen, ki potrjuje sklenitev poslovnega razmerja, mora preveriti, ali je dala soglasje ustrezna odgovorna oseba.
- Ker je v skladu z zakonom o omejevalnih ukrepih prepovedano sklepati poslovna razmerja ali izvajati transakcije z osebo, proti kateri so uvedeni omejevalni ukrepi EU ali OZN, mora biti zagotovljen sistem preverjanja strank. Ker predstavlja ročno preverjanje previsoko operativno tveganje za banko, naj bo za preverjanje vzpostavljena ustrezna informacijska podpora, s katero bo zagotovljeno preverjanje stranke ob sklenitvi poslovnega razmerja z banko in občasno preverjanje vseh obstoječih strank banke ter takojšnje preverjanje transakcij v plačilnem prometu.

Redno skrbno spremljanje poslovnih aktivnosti strank:

- Zagotovi naj se ustrezna informacijska podpora, ki omogoča evidenco in nadzor nad pridobljenimi podatki in datumi opravljenih pregledov. Na osnovi evidence se izdela različna opozorila za zaposlene, ki vodijo posamezne račune in poslovna razmerja (o manjkajočih podatkih, o izteku veljavnosti osebne dokumenta, o zahtevi po vpogledu v listo omejevalnih ukrepov za nerezidente, o roku za ponovni letni pregled pravne osebe).

Informacijska podpora naj vključuje varovala, ki preprečujejo, da bi zaposleni lahko sklenil poslovno razmerje ali izvedel transakcijo, v kolikor niso izpolnjene vse obvezne zahteve.

- Zagotovi se informacijska podpora za vnos kriterijev tveganosti po posamezni stranki, na osnovi katere se stranki določa ocena tveganosti. Vključi se tudi avtomatsko posodabljanje določene ocene tveganosti.
- Vzpostavi se informacijska podpora za spremljanje poslovnih aktivnosti strank, v katero so vključeni predpisani kriteriji, po katerih se ugotavlja odstopanje od običajnega poslovanja strank. Podpora naj vključuje tudi sistem pregledovanja in potrjevanja ter vodstvenega nadzora nad izvajanjem zadolžitev.

Sporočanje gotovinskih transakcij:

- Z namenom zagotovitve sporočanja vseh izvedenih gotovinskih transakcij se vzpostavi informacijska podpora na blagajniškem okencu, ki od zaposlenega zahteva izpolnitev ustreznega obrazca za sporočanje uradu neposredno ob izvedbi gotovinske transakcije.
- Izdela se dnevna lista izvršenih gotovinskih transakcij v posamezni poslovni enoti, ki jo zadolžena oseba dnevno pregleda in primerja z izdelanimi obrazci za sporočanje transakcij uradu.

Prepoznavanje indikatorjev sumljivih transakcij:

- V primerih bolj tveganih storitev (na primer storitev hitrega prenosa denarja) mora biti predpisano izvajanje dodatnih kontrol, kot je na primer dnevna kontrola vseh izvedenih transakcij v sistemu hitrega prenosa denarja na nivoju celotne banke (preverjanje potencialnih tehnik pranja denarja – drobljenje zneskov, uporaba različnih poslovnih enot in različnih oseb, ki izvajajo transakcije).
- Vzpostavi se informacijska podpora za spremljavo indikatorjev sumljivih transakcij.

Pri vzpostavitvi sistema notranjih kontrol je ključnega pomena vloga informacijske tehnologije, ki pripravi ustrezno informacijsko podporo, v katero so vgrajeni kontrolni mehanizmi, ki zahtevajo od zaposlenih dosledno izvedbo predpisanih postopkov, pridobitev potrebnih podatkov in vodenje evidenc. Poleg tega je informacijska podpora ključna pri nadzoru in skrbnem spremljanju poslovnih aktivnosti. Informacijska podpora zagotovo ne more zagotoviti doslednosti zaposlenih pri izvajanju delovnih postopkov, vendar se po mojih izkušnjah lahko marsikatera napaka človeškega faktorja prepreči z uvedbo ustreznih programov, ki zaposlenim olajšajo delovne postopke ter zmanjšujejo možnost nastanka napak.

5.6 Neodvisno preverjanje

V banki je potrebno zagotoviti neodvisno preverjanje sistema za PPDFT, ki ga izvaja služba notranje revizije. Med njene osrednje naloge spada preverjanje učinkovitosti vzpostavljenega sistema v banki ter v okviru sistema vzpostavljenega organizacije in izvajanja sistema notranjih

kontrol. V skladu s standardi notranjega revidiranja je funkcija notranjega revidiranja neodvisno in nepristransko svetovanje ter dajanje zagotovil, s čemer se povečujejo koristi in izboljšuje celovito delovanje organizacije (Mednarodni standardi strokovnega ravnanja pri notranjem revidiranju, 2009, str. 5–6). Notranja revizija deluje po pooblastilu uprave banke, njena poglavitna naloga je nadzor, svetovanje za izboljšanje ravnanja s tveganji, povečevanje koristi in dodane vrednosti ter posledično izboljšano poslovanje banke. V okviru notranjega revidiranja postaja vse pomembnejša funkcija svetovanja, saj revizorjeva poročila ne vključujejo zgolj ugotovitev ter mnenja o predmetu revidiranja, ampak tudi priporočila za izboljšanje upravljanja in ravnanja s tveganji ter ukrepe za povečanje učinkovitosti vzpostavljenih postopkov. Poleg tega služba notranje revizije izvaja spremljanje priporočil ter njihovo uresničevanje tudi v obdobju po izvedenem revizijskem pregledu.

Revizorsko poročilo, ki ga izda služba notranje revizije po zaključku revidiranja, mora vključevati evidenco o namenu in obsegu opravljenega pregleda ter ugotovitev in mora biti posredovano v vednost upravi banke, višjemu vodstvu ter osebam, ki so odgovorne za odpravo ugotovljenih pomanjkljivosti. Poročilo mora vsebovati tudi ugotovitve o pomembni izpostavljenosti tveganjem. Ugotovitve nudijo informacije predvsem upravi banke, pa tudi ostalim vodstvenim delavcem o pomanjkljivostih pri vzpostavljenem sistemu za PPDFT ter izhodišče za odpravo napak. Poleg tega neodvisno preverjanje nudi tudi dobre povratne informacije pooblaščenca za PPD, ki jih koristno uporabi pri svojem delu, tako pri izvajanju vsakodnevnih nalog koordinacije, svetovanja ter nadzora nad izvajanjem aktivnosti, kot tudi kot pripomoček pri načrtovanju programov in vsebine izobraževanj, ki so namenjena tudi seznanjanju zaposlenih z zahtevami za izvajanje predpisanih aktivnosti ter opozarjanju na ugotovljene pomanjkljivosti. Služba notranje revizije in uprava banke morata zagotoviti sledljivost izvajanja sprejetih ukrepov za odpravo ugotovljenih pomanjkljivosti.

Pogostost izvajanja revizijskih pregledov na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma v bankah ni predpisana, po priporočilih nadzornega organa Banke Slovenije naj bi se v skladu z dobro bančno prakso celovitost in učinkovitost sistema preverjala v ciklusu 12 do 18 mesecev. V okviru neodvisnega preverjanja je potrebno oceniti tudi ustreznost upravljanja s tveganji na tem področju. Ocena tveganosti naj bo osnova za določitev obsega izvedenega revizijskega pregleda ter bolj kritičnih področij v poslovanju banke. Risk Based Approach, ki je osnova tudi za načrtovanje revizijskih pregledov, zagotavlja notranji reviziji in upravi, da se identificirajo bolj tvegani segmenti strank, poslovnih razmerij, produktov in storitev ter da se na teh področjih zagotovi ustrezen nadzor in dodatne kontrole. Cilj neodvisnega preverjanja je ugotovitev morebitnih pomanjkljivosti ter vzpostavitev in nadzor nad izvajanjem sistema notranjih kontrol. Banka Slovenije je v usmeritvah predpisala minimalne zahteve, kaj mora vključevati notranjerevizijski pregled. Služba notranje revizije mora pri načrtovanju revizijskega pregleda poleg predpisanih usmeritev Banke Slovenije upoštevati tudi velikost banke, organizacijski stroj in kadrovska strukturo ter področja poslovanja banke, in temu ustrezno prilagoditi načrt in cilje pregleda. Poleg tega morajo biti predmet pregleda področja oziroma aktivnosti in postopki, pri katerih so bili v predhodnih revizijskih pregledih ugotovljene morebitne pomanjkljivosti ali šibkosti pri izvajanju sistema

za PPDFT. Cilj neodvisnega preverjanja sistema je identifikacija pomanjkljivosti ter vzpostavitev ter krepitev sistema notranjih kontrol.

Neodvisno preverjanje sistema za PPDFT v banki mora obvezno vključevati (Banka Slovenije, 2008, str. 9):

- oceno ustreznosti analize tveganosti na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma z vidika presojanja, ali so vključena in na primeren način obravnavana vsa področja poslovanja,
- oceno ustreznosti in učinkovitosti vzpostavljenega sistema notranjih kontrol,
- oceno, ali sistem zagotavlja izpolnjevanje zakonsko predpisanih zahtev,
- oceno ustreznosti in učinkovitosti poročevalskih tokov v okviru sistema,
- oceno, ali je program izobraževanj na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma primeren in celovit ter zagotavlja ustrezno usposobljenost zaposlenih za operativno izvajanje nalog na tem področju,
- pregled ukrepov, ki se nanašajo na realizacijo priporočil za odpravo pomanjkljivosti, ki so bile odkrite v predhodnih pregledih.

Poleg neodvisnega preverjanja s strani službe notranje revizije je priporočljivo tudi, da banka organizira oddelek ali imenuje pooblaščenca osebo, ki izvaja neodvisne kontrole (na primer služba za skladnost poslovanja, pooblaščenec za skladnost, služba za upravljanje s tveganji) in se dopolnjuje z aktivnostmi, ki jih izvaja notranja revizija. V kontrole naj bo vključeno tudi preverjanje zaposlenih o njihovem poznavanju zahtev sistema ter usposobljenosti za preprečevanje in odkrivanje pranja denarja in financiranja terorizma (intervjuji z zaposlenimi).

5.7 Stroškovni vidik implementacije sistema za PPDFT v banki

Vzpostavitev sistema za PPDFT je za banko obvezna, zato se banka ne more odločati, ali ukrepe želi izvajati, ali ne. Vseeno je pomembno, da banka upošteva tudi stroške, ki jih implementacija povzroča, ter koristi, ki jih banka lahko pri tem pričakuje. Banka mora preučiti predvideno višino stroškov, učinkovito razporediti sredstva za doseg postavljenega cilja ter s tem zagotoviti čim večjo možno korist (Sproat, 2007, str. 278). Zato želim v svoji nalogi preučiti tudi stroškovni vidik vzpostavitve sistema za PPDFT v banki. Ker v slovenski literaturi nisem zasledila prispevkov ter raziskav na tem področju, sem uporabila tuje vire in raziskave nekaterih mednarodno uveljavljenih organizacij. Rezultati raziskave KPMG prikazujejo znatno povečanje vseh stroškov bank za zagotavljanje skladnosti z zakonodajo v obdobju od predhodne raziskave leta 2004. Takšen rezultat je, glede na naraščajoče zahteve zakonodaje in nujnost višjega vlaganja v usposabljanje zaposlenih ter vzpostavitev učinkovitih sistemov, seveda pričakovan (KPMG, 2007, str. 14). V nalogi ne posvečam toliko pozornosti višini stroškov, ki so bili ugotovljeni v posamezni banki ali državi, ampak me bolj zanima vsebina oziroma porast stroškov, ki nastajajo v banki, ter koristi, ki jih banka lahko pričakuje glede na realizirane stroške. Analizo stroškov in koristi prikazujem z namenom, da lahko banko

opozorim na področja, ki povzročajo najvišje stroške, po drugi strani pa sem v teh analizah našla potrditev, da so predstavljeni elementi sistema res ključni in jim mora banka posvetiti največ pozornosti.

Pri vzpostavitvi sistema za PPDFT je praktično nemogoče izdelati klasično analizo stroškov in koristi, saj je večji del stroškov težko merljivih ali pa celo nemerljivih (na primer stroški ugleda banke, stroški potencialnih sankcij zaradi neskladnosti z zakonodajo), večina slovenskih bank niti ne spremlja natančno stroškov, ki so povezani s samo implementacijo zakonskih zahtev. Še težje je ovrednotiti neposredne koristi za banko. Večino koristi lahko namreč obravnavamo širše, z vidika koristi za celotno državo in njeno prebivalstvo ter koristi širše mednarodne skupnosti. Seveda je tudi dolgoročno uspešno poslovanje banke pogojeno s stabilnim finančnim sistemom države in širšega poslovnega okolja, v katerem banka posluje. Poudariti moram še ugled in boniteto banke v domačem in mednarodnem poslovnem okolju, ki je predpogoj za uspeh in rast poslovanja. Banka, ki je povezana s pranjem denarja ali financiranjem terorizma, poleg kazni nadzornih organov tudi zelo hitro izgubi konkurenčno prednost in tržni delež. Vse to so posredne koristi, ki jih je težko izmeriti in ovrednotiti.

Navajam nekatere ugotovitve, ki sem jih povzela iz prispevkov in za katere menim, da so skupni vsem bankam in relevantni tudi za slovenski bančni prostor:

- stroški za skladnost poslovanja bank s predpisi v zadnjem obdobju naraščajo (Commission of the European Communities, 2009, str. 10; KPMG, 2007, str. 14; Pricewaterhouse Coopers LLP, 2003, str. 4–6),
- stroški, ki jih banke vlagajo v sisteme za PPDFT, zagotovo krepko presegajo neposredno merljive koristi za banko (Mitchell, 2005, str. 223–225),
- banke si prizadevajo izpolniti zahteve zakonodaje na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma predvsem zato, da se izognejo sankcijam nadzornih organov, in se pogosto žal ne zavedajo visokega pomena njihovega prispevka v boju proti pranju denarja in financiranju terorizma ter nujnosti uporabe dobre prakse pri poslovanju (Yeandle et al, 2005, str. 8),
- tako stroške kot koristi je težko ovrednotiti v finančnih sredstvih. Največji delež stroškov odpade na vzpostavitev in prilagoditev informacijske podpore, upravljanje sistema in izobraževanje (Sathye, 2008, str. 348). Med stroški vzpostavitve in upravljanja sistema odpade največji delež stroškov na spremljavo transakcij ter poslovnih aktivnosti strank in na usposabljanje in izobraževanje zaposlenih. Ostala področja, ki zahtevajo večji vložek sredstev banke so še: izvajanje omejevalnih ukrepov, preverjanje in posodabljanje podatkov in dokumentacije o strankah, izpolnjevanje zahtev sporočanja pristojnim organom, vzpostavitev predpisanih procesov, višje zahteve za izvajanje pregleda strank, poročanje znotraj banke (KPMG, 2007, str. 16),
- kljub občutno obsežnejšim ukrepom in posledično povečanju stroškov bank se učinkovitost organov pregona ni povečala, če učinkovitost merimo s številom pravnomočnih sodb in zaseženega denarja (Geiger & Wuensch, 2007, str. 92),

- koristi je potrebno obravnavati na širšem nivoju – stabilnost finančnega sistema neke države in koristi širše javnosti (učinkovitejši boj proti različnim kaznivim dejanjem, globalno učinkovit boj proti kriminalu) (Pricewaterhouse Coopers LLP, 2003, str. 63–66),
- znaten delež stroškov utrpijo banke tudi zato, ker zakonodajalec pri pripravi zakonodaje ne upošteva kriterija stroškov, ki jih bodo zahteve povzročile bankam za zagotavljanje skladnosti z zakonodajo. Predpisane zahteve so pogosto preveč teoretične, ki jih je lahko zapisati, a težje prelini v prakso (Subbotina, 2009, str. 10).

Pri obravnavi stroškov v zasebnih institucijah, med katere uvršča tudi banke, obravnava Harvey (2007, str. 5) prvenstveno stroške zagotavljanja skladnosti z zakonodajo, za katere ugotavlja, da predstavljajo največji delež stroški, ki jih institucije vložijo v nadgradnjo podpore in procesov ter porabo časa zaposlenih, ki je potreben za izvajanje aktivnosti za zagotavljanje skladnosti.

Pri vzpostavitvi sistema za PPDFT v bankah nastopajo različni stroški (Sathye, 2008, str. 7):

- operativni stroški, ki nastanejo zaradi vzpostavitve sistema in izvajanja aktivnosti:
 - začetni stroški (stroški vzpostavitve in/ali dopolnitve informacijske podpore, organizacijski stroški, stroški pravnih in drugih svetovalcev),
 - stroški vzdrževanja sistema (usposabljanje in izobraževanje zaposlenih, stroški zaposlenih, ki izvajajo zahteve, pritožbe strank zaradi obremenjujočih zahtev),
- oportunitetni stroški, ki nastanejo zaradi izgube potencialno profitabilnih poslovnih razmerij zaradi zahtev zakonodaje,
- dodatni stroški, ki nastanejo zaradi drugih aktivnosti, ki sicer niso eksplicitno navedene v zakonodaji, vendar jih mora banka izvesti za učinkovitejše izvajanje zahtev zakonodaje ali zaradi priporočil nadzornih organov (kot so na primer stroški dodatnega usposabljanja, stroški izdelave ali nakupa informacijske podpore, ki olajša izvajanje aktivnosti oziroma preprečuje nastanek napak).

Harvey (2007, str. 5–9) obravnava tudi koristi, pri katerih meni, da je za institucije največja korist ugled banke, ki jim ga zagotavlja z zakonodajo skladno poslovanje v odnosu do strank, konkurentov in potencialnih strank, ter izogibanje kaznim, ki bi jih lahko dobili zaradi neskladnosti z zakonodajo. Največja grožnja bankam, ki je povezana s pranjem denarja ali financiranjem terorizma, je ravno tveganje ugleda, saj se izguba ugleda lahko odrazi kot direktn strošek (izguba prihodka), indirektn strošek (izguba strank in potencialni sodni stroški) ter oportunitetni strošek (izgubljene poslovne priložnosti), vse pa vodi v zmanjšanje poslovne uspešnosti. Navedenim stroškom je potrebno dodati še potencialne stroške kazni nadzornih organov. Zato mora vsaka banka, ki želi poslovati uspešno, zagotoviti dovolj sredstev za vzpostavitev aktivnosti, s katerimi bo zagotavljala skladnost z zakonodajo, kljub temu, da ne more pričakovati neposrednega vpliva na rast dobička.

Potrebno se je zavedati dejstva, da tudi neskladnost z zakonodajo povzroča stroške, saj moramo neskladnost obravnavati skozi potencialne kazni in sankcije, ki jih lahko utrpi banka,

ki ne izpolnjuje zakonskih zahtev. Takšne sankcije vplivajo tudi na izgubo ugleda banke, ki je sicer ne moremo finančno ovrednotiti, zagotovo pa povzroča banki različne stroške (izguba prihodka, dvigi sredstev vlagateljev, zmanjšano povpraševanje po storitvah banke, oportunitetni stroški izgubljenih poslovnih priložnosti) (Sathye, 2008, str. 5).

Iz preučenih prispevkov in lastne prakse ugotavljam, da so aktivnosti, ki jih banka izvaja, žal še vedno pogosto bolj odraz bojazni pred sankcijami nadzornih organov, kot želje, da banka zagotovi ukrepe za učinkovit boj proti pranju denarja in financiranju terorizma. Banke se morajo bolj zavedati, da je zagotovitev skladnosti z zakonodajo ter vzpostavitev sistemov za PPDFT nujna in pomembna za banko, prinaša pa tudi koristi širši domači in mednarodni skupnosti. Prav zaradi družbenih koristi banke razumljivo pričakujejo, da bo tudi zakonodajalec pri pripravi regulatornih zahtev upošteval visoko stroškovno obremenitev za zavezance ter jih uskladil s pričakovanimi koristmi za družbo. Menim, da je smiselno tudi, da nadzorni organi raje posvetijo več pozornosti vzpostavitvi in izboljšanju sistemov v bankah, kot pa da povečujejo zahteve zakonodaje. Pomembne so tudi povratne informacije o uspešno zaključenih sodbah in zaplembi premoženja kriminalcev in kriminalnih združb, saj v bankah pogosto dojemajo preprečevanje in odkrivanje pranja denarja in financiranja terorizma le kot obremenitev zaradi povečanega administrativnega dela, povečanih stroškov in porabe časa. Če bi bili ustrezno seznanjeni z učinkovitostjo organov pregona, bi se bolje zavedali pomena svojega dela in nujnosti izvajanja predpisanih zahtev. Vsekakor ne smemo pozabiti tudi tega, da banka skozi ukrepe pregleda strank pridobiva več podatkov o strankah in s tem zagotavlja boljše poznavanje strank, s katerimi posluje, kar ji zagotavlja manjša tveganja pri poslovanju ter nadzor nad potencialnimi goljufijami in prevarami.

Dejstvo je, da je podpora in izvajanje predpisanih zahtev za banko obremenilna in povzroča zelo visoke stroške. Pri sprejemanju odločitev o razporeditvi sredstev ter načrtovanju potrebnih aktivnosti za vzpostavitev sistema naj banka upošteva različne kriterije (velikost banke, število strank, število zaposlenih, ki bodo izvajali aktivnosti) in izvede primerjavo med stroški implementacije ustrezne informacijske podpore in stroški potrebne delovne sile, ki bo ročno izvajala zahtevane aktivnosti. Glede na ugotovitve mora sprejeti odločitev, koliko sredstev bo vložila v razvoj informacijske podpore in kakšen delež bo odpadel na ročno delo. Poleg tega se v bankah pogosto obravnava tudi drugo vrsto stroškov – oportunitetne stroške potencialno izgubljenih poslovnih priložnosti (poslovna razmerja, stranke) zaradi pogosto zelo strogih zahtev zakonodaje. Vendar je potrebno pri stroškovni analizi upoštevati tudi možnost zelo visokih stroškov kazni in sankcij nadzornih organov, ki jih lahko banka utрпи, v kolikor ne zagotovi poslovanja, ki je skladno z zakonodajo. Pri tem je zelo težko ovrednotiti potencialno škodo, saj mora banka poleg višine z zakonom predpisanih kazni upoštevati tudi praktično neopredeljive stroške, ki jih povzroči izguba ugleda banke in z njo povezana izguba prihodnjih poslovnih razmerij. Zato se mora banka zavedati, da je odločilni kriterij zagotavljanje skladnosti z zakonodajo, ki banki, kot ugotavljam iz preučenih raziskav in iz lastne prakse, zagotovo prinaša znatne stroške. Cilj banke mora postati izpolnjevanje zakonskih zahtev, pa tudi skrb, da njihove zahteve do strank ne presegajo zahtev njenih konkurentov, saj so zahteve enake za vse zavezance.

Na osnovi ugotovitev prikazujem v nadaljevanju Tabela 3 – analiza prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti, v kateri sem povzela svoje ugotovitve. Največja slabost, s katero se mora vsaka banka spoprijeti pri vzpostavitvi sistema za PPDFt so visoki stroški, ki se jim banka ne more izogniti, če hoče zagotoviti poslovanje, ki je skladno z zakonodajo. Za vzpostavitev in seveda nadaljnje delovanje učinkovitega sistema mora banka angažirati znaten delež zaposlenih ter drugih sredstev banke (predvsem informacijske tehnologije), poleg tega mora zagotoviti kontinuiteto aktivnosti, ki so potrebne za vzdrževanje sistema (informacijska podpora, izobraževanja, poraba časa zaposlenih). Zavedati se mora, da se stroškom ne more izogniti, saj je vedno izpostavljena visokemu tveganju, da bo zaradi neizvajanja ali pomanjkljivega in neučinkovitega sistema za PPDFt utrpela visoke finančne kazni nadzornih organov in izgubo ugleda v domačem in mednarodnem okolju, kar lahko vodi tudi do izgube strank in poslovnih razmerij, zamrznitve premoženja banke, lahko celo v prepoved poslovanja.

Poleg preprečitve izpostavljenih nevarnosti naj banka opraviči porabljene stroške s prednostmi, ki jih lahko izkoristi iz dane situacije. S tem mislim predvsem boljše možnosti, ki jih ima za izvajanje tržnih aktivnosti zaradi dobrega poznavanja svojih strank, kar je osnovni ukrep pri izvajanju ZPPDFt, ter boljšega upravljanja z drugimi vrstami tveganj (likvidnostno, kreditno tveganje). S podatki, ki jih pridobi od strank, ter dobrim poznavanjem njihovega ravnanja in poslovnih aktivnosti lahko banka izboljša svoje komercialne pristope (obsežnejše baze podatkov o strankah, segmentacija strank omogoča učinkovitejše in bolj ciljno usmerjeno trženje za posamezne skupine strank – poznavanje osnovnih značilnosti poslovanja, posebna obravnava strank z večjimi obsegi poslovanja in visoko boniteto). Dobre evidence o strankah in segmentiran pristop k trženjskim aktivnostim vodijo k znižanju stroškov za trženje.

Banka, ki skrbi za poslovanje, ki je skladno z zakonodajo, ne bo utrpela sankcij in negativnih posledic in si bo s tem zagotovila visok ugled v domačem in mednarodnem poslovnem okolju. Pozitivno zaznavanje banke in zaupanje strank mora banka izkoristiti za uspešnejšo prodajo, doseganje višjega tržnega deleža in celovito rast poslovanja. Z zavedanjem problematike kaznivih dejanj in vloge banke v boju proti pranju denarja in financiranju terorizma lahko banka veliko pripomore tudi k zavedanju splošne javnosti in dvigu ravni varnosti v nekem okolju.

Tabela 3: Analiza prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti za banko

Prednosti	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> • dobro poznavanje strank • izboljšane komercialne baze podatkov o strankah • ciljno usmerjeno trženje (angl. <i>Customer relationship management</i>), navzkrižno trženje • znižanje stroškov za trženje • hitrejše prepoznavanje drugih potencialnih škodnih dogodkov za banko (goljufije, prevare, poneverbe ipd.) • znižanje tveganja ugleda banke • varno in stabilno poslovanje banke 	<ul style="list-style-type: none"> • visoki stroški za zagotavljanje skladnosti z zakonodajo • ovirano izvajanje postopkov zaradi dodatnih kontrol • visoka poraba časa zaposlenih in poraba drugih sredstev banke zaradi izvajanja predpisanih aktivnosti
Priložnosti	Nevarnosti
<ul style="list-style-type: none"> • boljše tržne priložnosti • poenotene zahteve in aktivnosti vseh bank • visok ugled banke v poslovnem okolju • višje zavedanje zaposlenih v banki o pomenu boja proti pranju denarja in financiranja terorizma • zmanjšanje števila in obsegov kaznivih dejanj • varen finančni sistem in stabilno gospodarsko okolje v državi • koristi širše družbene javnosti 	<ul style="list-style-type: none"> • nasprotovanje strank zaradi vse večjih zahtev banke • izguba ugleda banke na finančnih trgih v domačem in mednarodnem prostoru • sankcije nadzornih organov • možnost izgube strank • potencialna nevarnost, da bo banka povezana s pranjem denarja in financiranjem terorizma, če ne vzpostavi potrebnih postopkov oziroma odkrije zlorab • izguba konkurenčne prednosti, če konkurenčne banke ne izvajajo dosledno predpisanih zahtev • slabša kakovost storitev za stranke, če vzpostavljene kontrole povzročijo zastoje pri izvajanju procesov (na primer ročne kontrole v plačilnem prometu)

SKLEP

Pranje denarja in financiranje terorizma sta globalna problema velikih mednarodnih razsežnosti, ki ogrožata stabilnost in razvoj finančnega sistema in gospodarsko rast držav. V času globalizacije in stalnih sprememb ter razvoja novih finančnih storitev se hitro spreminjajo tudi oblike in načini pranja denarja in financiranja terorizma, ki jih uporabljajo kriminalci in kriminalne združbe in so pogosto še fleksibilnejši od ponudbe storitev. Njihov motiv pa ostaja vedno enak – oprati in zakriti sledi za »umazan« denarjem, ki je bil pridobljen s kaznivim dejanjem, in ga uporabiti za legalne ali nelegalne posle, oziroma legalno ali nelegalno pridobljeni denar uporabiti za eno največjih groženj sodobnega časa – terorizem. Preprečevanje in odkrivanje pranja denarja in financiranja terorizma ostajata obveza in stalen izziv za banko. Spremembe na finančnih trgih, napredek tehnologije, ponudba novih storitev, naraščajoče zahteve zakonodaje ter visoka tveganja, povezana s pranjem denarja in financiranjem terorizma, zahtevajo od banke vzpostavitev učinkovitega in fleksibilnega sistema za PPDFT.

Banka mora zagotoviti poslovanje skladno z zakonodajo, kar ji povzroča znatne stroške, vendar je potrebno pri tem upoštevati tudi pridobljene koristi. Poleg izogibanja potencialnim, zelo visokim kaznim nadzornih organov, boljšega poznavanja strank in obvladovanja tveganj, ki jim je banka izpostavljena, je zelo pomembno zavedanje banke o visoki dodani vrednosti za celotno državo in njene prebivalce, tako z vidika zmanjšanja kaznivih dejanj pranja denarja in financiranja terorizma, kot tudi z vidika zniževanja predhodnih in povezanih kaznivih dejanj, ki vodijo v pranje denarja ali financiranje terorizma. Sodelovanje banke z nadzornimi organi ter povratne informacije bankam so nujno potrebne za učinkovit boj proti pranju denarja in financiranju terorizma.

V skladu z navedenim ugotavljam, da je vzpostavitev celovitega sistema za PPDFT zagotovo nujna za vsako banko, vendar ne zgolj zato, da izpolni zahteve zakonodaje in nadzornih organov, temveč predvsem zato, da učinkovito pripomore k uspešnemu boju proti pranju denarja in financiranju terorizma. Vendar se mora banka pri vzpostavitvi vseh potrebnih aktivnosti obnašati racionalno in poskrbeti za čim nižje stroške, saj se je potrebno zavedati, da pomeni povečanje stroškov za banko slabši poslovni rezultat, posredno pa vpliva tudi na povečanje transakcijskih stroškov za stranko. Menim, da bi moral visoke stroške bank ustrezno presojati tudi zakonodajalec, ki postavlja zakonske zahteve, ter upoštevati pripombe in predloge bank. Nekatero zahtevo namreč povzročajo bankam veliko ročnega dela in administracije, kar banko dodatno obremenjuje in zavira izvajanje komercialne dejavnosti. Prekomerne operativne obremenitve dodatno povzročijo tudi to, da se banka preveč ukvarja z masovnim pridobivanjem in obdelavo podatkov ter masovno spremljavo poslovanja po vseh računih, zato se pogosto zgodi, da se ne ukvarja s tistimi primeri, ki resnično predstavljajo zelo visoko tveganje za pranje denarja in financiranje terorizma. Za lažjo ponazoritev bi lahko uporabila kar znano reklo, da banka »zaradi gozda ne vidi dreves«. Sama zagovarjam stališče, da morajo biti zahteve izvedene natančno in dosledno, pri prevelikih obsegih zahtevanih aktivnosti pa banka ne uspe prepoznati dejansko kritičnih primerov.

Najpomembnejši dejavnik pri vzpostavitvi celovitega in učinkovitega sistema za PPDFT je v prvi vrsti ustrezna organizacijska kultura ter zavedanje pomena boja proti pranju denarja in financiranju terorizma vseh zaposlenih, saj se v praksi pogosto izkaže, da je večina pomanjkljivosti in odkritih nepravilnosti pri izvajanju povezana prav z nedoslednim ravnanjem zaposlenih. Ključnega pomena je zavedanje ter podpora uprave banke in vseh vodilnih delavcev. Poleg tega se morajo pomena preprečevanja in odkrivanja pranja denarja in financiranja terorizma ter doslednega izvajanja predpisanih zahtev zakonodaje, usmeritev nadzornih organov in internih predpisov zavedati tudi vsi ostali delavci banke, ki izvajajo delovne postopke. Predpisane zahteve morajo postati sestavni del operativnih postopkov in delovnih procesov, zato morajo biti aktivnosti opredeljene v politiki banke in internih postopkih za izvajanje. Za podporo aktivnostim mora banka vložiti sredstva tudi v vzpostavitev, dopolnitev in redno posodabljanje informacijske podpore, saj je zelo pomembno, da so postopki vzpostavljeni na način, ki omogoča avtomatizacijo, vključuje kontrolo nad izvajanjem in preprečuje nastanek ali vpliva na zmanjšano možnost nastanka napake. Poleg navedenega je zelo pomembna tudi ustrezna izobrazbenost in usposobljenost zaposlenih, saj je

za pravilno in učinkovito izvajanje sprejetih ukrepov ključnega pomena, da so bančni delavci primerno strokovno usposobljeni. Za celovito obvladovanje tveganj in preprečitev nastanka napak mora banka vzpostaviti tudi celovit sistem notranjih kontrol ter zagotoviti neodvisno preverjanje sistema s strani notranje in zunanje revizije.

V dosego zastavljenega cilja in realizacijo predpisanih zahtev morajo banke vložiti precej dela in angažirati večje število zaposlenih ter informacijskih sredstev banke. Banka mora zagotoviti zadostna sredstva, da lahko takšen sistem zaživi in se dejansko izvaja v praksi. Banka mora obravnavati koristi bistveno širše, ne samo kot neposreden doprinos pri poslovnem rezultatu, ampak kot preprečevanje potencialne škode in s tem negativnega vpliva na poslovni rezultat banke. Poleg tega mora banka upoštevati tudi koristi na nivoju države in širše mednarodne skupnosti ter s tem splošne družbene koristi. Vsaka banka se mora obnašati racionalno in vzpostaviti postopke na stroškovno čim bolj učinkovit način ter postopke izkoristiti tudi za doseganje drugih potencialnih koristi. Menim, da mora banka pri vzpostavitvi sistema za PPDFT uporabiti takšen koncept, ki ji bo omogočal, da bo pridobljene informacije o strankah in transakcijah lahko uporabila tudi za koristne poslovne odločitve. Poznavanje strank in njihovega poslovanja, ki je ključen element v učinkovitem sistemu za PPDFT, je za banko bistvenega pomena tudi pri izvajanju njene primarne – komercialne dejavnosti. Zagotavljanje poslovanja, ki je usklajeno z zahtevami zakonodaje in drugih predpisov, je torej nujno za vsako banko, vendar ne zgolj zato, da se banka izogne sankcijam in kaznim nadzornih organov, temveč tudi zato, da zagotovi stabilno in varno poslovanje vsem zaposlenim, lastnikom in strankam ter visoko boniteto in ugled banke v domačem in mednarodnem finančnem sistemu, s tem pa tudi dolgoročne partnerske odnose in uspešne poslovne rezultate.

LITERATURA IN VIRI

1. Abanka Vipa d.d. (2009). Interna gradiva Abanke Vipe d.d. Ljubljana: Abanka Vipa d.d.
2. Agencija za trg vrednostnih papirjev. (2008, marec). *Smernice za preprečevanje pranja denarja in financiranja terorizma*. Najdeno 9. junija 2009 na spletnem naslovu http://www.atvp.si/Documents/Smernice_za_preprečevanje_pranja_denarja_in_financiranj_a_terorizma.pdf
3. Banka Slovenije. (2007, februar). *Proces ocenjevanja tveganj, javni del*. Najdeno 20. septembra 2009 na spletnem naslovu www.bsi.si/library/includes/datoteka.asp?DatotekaId=2437
4. Banka Slovenije. (2008, oktober). *Usmeritve pri izvajanju ukrepov na področju preprečevanja pranja denarja in financiranja terorizma za bančni sektor*. Najdeno 10. februarja 2009 na spletnem naslovu <http://www.bsi.si/iskalniki/zakoni-in-predpisi.asp?txtKljucne=&blank=&selPodrocjeId=255&subPodrocja=I%9A%E8i&MapaId=132&blnCheck=False>
5. Basel Committee on Banking Supervision. (1998, september). *Framework for Internal Control Systems in Banking Organisations*. Najdeno 10. avgusta 2009 na spletnem naslovu <http://www.bis.org/publ/bcbs40.htm>
6. Basel Committee on Banking Supervision. (2001, oktober). *Customer due diligence for banks*. Najdeno 10. avgusta 2009 na spletnem naslovu <http://www.bis.org/publ/bcbs85.pdf>
7. Basel Committee on Banking Supervision. (2003a, februar). *General Guide to Account opening and Customer Identification*. Najdeno 10. avgusta 2009 na spletnem naslovu <http://www.bis.org/publ/bcbs85annex.htm>
8. Basel Committee on Banking Supervision. (2003b, februar). *Sound Practices for the Management and Supervision of Operational Risk*. Najdeno 10. avgusta 2009 na spletnem naslovu <http://www.bis.org/publ/bcbs96.pdf>
9. Basel Committee on Banking Supervision. (2004, oktober). *Consolidated KYC Risk Management*. Najdeno 10. avgusta 2009 na spletnem naslovu <http://www.bis.org/publ/bcbs110.pdf>
10. Bem, S. (2006). Nekateri problemi preprečevanja pranja denarja. *Bančni vestnik*, 55(6), 16–18.
11. Brečko, V. (1997). Notranje kontrole v bankah. *Zbornik 3. strokovnega posvetovanja o bančništvu* (str. 121–130). Ljubljana: Zveza ekonomistov Slovenije.
12. Commission of the European Communities. (2009, 30. junij). *Compliance with the anti-money laundering directive by cross-border banking groups at group level*. Commission Staff Working paper. Bruselj: Commission of the European Communities.
13. Cruickshank, J. (2000, 30. november). Citibank faces inquiry into money laundering. *Independent*. Najdeno 28. septembra 2009 na spletnem naslovu <http://www.independent.co.uk/news/business/news/citibank-faces-inquiry-into-money-laundering-623463.html>
14. Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2005/60/ES. *Uradni list EU* L 309/15.
15. Direktiva komisije 2006/70/ES. *Uradni list EU* L 214/29.
16. *Financial Action Task Force*. Najdeno 26. avgusta 2009 na spletnem naslovu <http://fatf-gafi.org>

17. Financial Action Task Force. (2004, oktober). *FATF Forty Recommendations*. Najdeno 10. avgusta 2009 na spletnem naslovu <http://www.fatf-gafi.org/dataoecd/7/40/34849567.PDF>
18. Financial Action Task Force. (2007, junij). *FATF Guidance on the Risk-Based Approach to Combating Money Laundering and Terrorist Financing*. Najdeno 15. avgusta 2009 na spletnem naslovu <http://www.fatf-gafi.org/dataoecd/43/46/38960576.pdf>
19. Financial Action Task Force. (2009b, februar). *Methodology for Assessing Compliance with the FATF 40 Recommendations and the FATF 9 Special Recommendations*. Najdeno 15. avgusta 2009 na spletnem naslovu <http://fatf-gafi.org>
20. *Funkcija varovanja zakonitosti poslovanja – compliance*. (2009). Ljubljana: Združenje bank Slovenije, Izobraževalni center.
21. Geiger, H., & Wuensch, O. (2007). The fight against money laundering; An economic analysis of cost-benefit paradoxon. *Journal of Money Laundering Control*, 10(1), 91– 105.
22. Harvey, J. (2004). Compliance and Reporting Issues Arising for Financial Institutions from Money Laundering Regulations: A Preliminary Cost Benefit Study. *Journal of Money Laundering Control*, 7(4), 333–346.
23. House of Lords, European Union Committee. (2009, julij). *Money laundering and the financing of terrorism. 19th Report of Session 2008–09*. London: Authority of the House of Lords.
24. Kazenski zakonik Republike Slovenije. *Uradni list RS* št. 95/04 – UPB1, 37/2005; Odl. US: U-I-335/02-20, 17/2006; Odl. US: U-I-192/04-16, 55/2008, 66/2008, 89/2008; Odl. US: U-I-25/07-43, 5/2009; Odl. US: U-I-88/07-17.
25. Kovačič, C., & Pfajfar Toman, T. (2007). Vloga notranjega revizorja pri vzpostavitvi sistema obvladovanja poslovnih tveganj. *Zbornik referatov 10. letne konference notranjih revizorjev Slovenskega inštituta za revizijo* (str. 133–153). Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
26. KPMG. (2007, julij). *Global Anti-Money Laundering Survey 2007*. Najdeno 15. marca 2010 na spletnem naslovu <http://us.kpmg.com/microsite/FSLibraryDotCom/docs/AML2007FULL.pdf>
27. Krumberger, M. (2000). Nadzor bančnega poslovanja in obvladovanje tveganj v slovenskem bančništvu: izkušnje, problemi in priporočila. *Zbornik 6. strokovnega posvetovanja o bančništvu* (str. 71–82). Ljubljana: Zveza ekonomistov Slovenije.
28. Majič, M. (2002). Operativno tveganje: definicija, regulacija in merjenje. *Zbornik 8. strokovnega posvetovanja o bančništvu* (str. 47–60). Ljubljana: Zveza ekonomistov Slovenije.
29. *Mednarodni standardi strokovnega ravnanja pri notranjem revidiranju*. (2009). Najdeno 20. septembra 2009 na spletnem naslovu http://www.si-revizija.si/notranji_revizorji/dokumenti/snr_2009.pdf
30. Merc, P. (2009). Banke: moč Orkusa ali le Ahilova peta finančnega sistema? *Pravna praksa*, 28/88(10), 8–11.
31. *Ministrstvo za finance RS, Urad RS za preprečevanje pranja denarja*. Najdeno 30. septembra 2009 na spletnem naslovu <http://www.mf.gov.si/slov/organi/uppd.htm>
32. *Ministrstvo za zunanje zadeve RS*. Najdeno 26. avgusta 2009 na spletnem naslovu http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika/mednarodna_varnost

33. Mitchell, D. J. (2005). Fighting Terror and Defending Freedom: The Role of Cost-Benefit Analysis. *Pace Law Review*, 25(2), 219–232. Najdeno 15. marca 2010 na spletnem naslovu http://www.nesgeorgia.org/files/money_loudering.pdf
34. *Odkrivanje in preprečevanje pranja denarja*. (2008). Ljubljana: Združenje bank Slovenije, Izobraževalni center.
35. O'Hara, T., & Day, K. (2004, 15. julij). Riggs Bank Hid Assets of Pinochet, Report Says. *Washington Post*. Najdeno 28. septembra 2009 na spletnem naslovu <http://www.washingtonpost.com/ac2/wp-dyn/A50222-2004Jul14.html>
36. Podzakonski predpisi – pravilniki izdani na osnovi ZPPDFT – 8 pravilnikov. *Uradni list RS* št. 10/08.
37. *Posvet o odkrivanju in preprečevanju pranja denarja*. (2006). Čatež: Združenje bank Slovenije, Izobraževalni center.
38. *Posvet o odkrivanju in preprečevanju pranja denarja*. (2007). Ljubljana: Združenje bank Slovenije, Izobraževalni center.
39. Pricewaterhouse Coopers LLP. (2003, maj). *Anti-money laundering current customer review cost benefit analysis*. Najdeno 22. marca 2010 na spletnem naslovu http://www.fsa.gov.uk/pubs/other/ml_cost-benefit.pdf
40. Rotovnik, T. (2003). Operativno tveganje in Basel 2 – pripravljenost bank v Sloveniji na zahteve novega kapitalskega sporazuma. *Zbornik 9. strokovnega posvetovanja o bančništvu* (str. 47–61). Ljubljana: Zveza ekonomistov Slovenije.
41. Sathye, M. (2008). Estimating the cost of compliance of AMLCTF for financial institutions in Australia. *Journal of Financial Crime*, 15(4), 347–363.
42. Sklep o skrbnosti članov uprave in članov nadzornega sveta bank in hranilnic. *Uradni list RS* št. 28/07.
43. Sproat, P. A. (2007). The new policing of assets and the new assets of policing: A tentative financial cost-benefit analysis of the UK's anti-money laundering and assets recovery regime. *Journal of Money Laundering Control*, 10(3), 277–299.
44. Subbotina, N. (2009). Challenges that Russian banks face implementing the AML regulations. *Journal of Money Laundering Control*, 12(1), 19–32.
45. Šeme Hočevar, V. (2006). Globalizacija problema pranja denarja. *Bančni vestnik*, 55(12), 14–17.
46. Šeme Hočevar, V. (2007). *Pranje denarja Učinkovito odkrivanje in preprečevanje*. Ljubljana: GV Založba.
47. Uredba Evropskega parlamenta in Sveta (ES) št. 1889/2005. *Uradni list EU* L 309/9.
48. Uredba (ES) št. 1781/2006 Evropskega parlamenta in Sveta. *Uradni list EU* L 345/1.
49. Yeandle, M., Mainelli, M., Berendt, A., & Healy, B. (2005). Anti-Money Laundering Requirements: Costs, Benefits and Perceptions. *Corporation of London*. Najdeno 14. marca 2010 na spletnem naslovu www.cityoflondon.gov.uk/NR/rdonlyres/.../BC_RS_AML_RFULL_FR.pdf
50. Wolfsberg Group. (2006, marec). *Wolfsberg Statement – Guidance on a Risk Based Approach for Managing Money Laundering Risks*. Najdeno 20. septembra 2009 na spletnem naslovu <http://www.wolfsberg-principles.com/risk-based-approach.html>
51. Zakon o bančništvu. *Uradni list RS* št. 131/2006, 1/2008, 109/2008, 19/2009.

52. Zakon o omejevalnih ukrepih. *Uradni list RS* št. 127/06.
53. Zakon o preprečevanju pranja denarja in financiranja terorizma. *Uradni list RS* št. 60/2007, št. 47/2009; Odl. US: U-I-54/06-32 (48/2009 popr.).
54. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o preprečevanju pranja denarja in financiranja terorizma. *Uradni list RS* št. 19/2010.

PRILOGE

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Seznam uporabljenih kratic	1
Priloga 2: Seznam pomembnejših predpisov, ki urejajo področje preprečevanja pranja denarja in financiranja terorizma v Republiki Sloveniji.....	1

Priloga 1: Seznam uporabljenih kratic

• Customer due dilligence	CDD
• Evropska unija	EU
• Financial Action Task Force	FATF
• Global Programme Against Money Laundering	GPAML
• International Money Laundering Information Network	IMOLIN
• Know your customer	KYC
• KPMG International	KPMG
• Organizacija združenih narodov	OZN
• Preprečevanje pranja denarja	PPD
• Preprečevanje pranja denarja in financiranja terorizma	PPDFT
• Republika Slovenija	RS
• United Nations International Drug Control Programme	UNDCP
• Zakon o bančništvu	ZBan-1
• Zakon o gospodarskih družbah	ZGD-1
• Zakon o preprečevanju pranja denarja	ZPPDen-1
• Zakon o preprečevanju pranja denarja in financiranja terorizma	ZPPDFT
• Združene države Amerike	ZDA

Priloga 2: Seznam pomembnejših predpisov, ki urejajo področje preprečevanja pranja denarja in financiranja terorizma v Republiki Sloveniji

- Zakon o preprečevanju pranja denarja in financiranja terorizma (Ur. l. RS, št. 60/2007, 47/2009; Odl. US: U-I-54/06-32 (48/2009 popr.)),
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o preprečevanju pranja denarja in financiranja terorizma (Ur. l. RS, št. 19/2010),
- Pravilnik o načinu sporočanja podatkov Uradu Republike Slovenije za preprečevanje pranja denarja (Ur. l. RS, št. 10/2008),
- Pravilnik o določitvi pogojev, pod katerimi za nekatere stranke ni treba sporočiti podatkov o gotovinskih transakcijah (Ur. l. RS, št. 10/2008),
- Pravilnik o izvajanju notranje kontrole, pooblaščenca, hrambi in varstvu podatkov ter upravljanju evidenc pri organizacijah, odvetnikih, odvetniških družbah in notarjih (Ur. l. RS, št. 10/2008),
- Pravilnik o določitvi pogojev, ki jih mora izpolnjevati oseba, da lahko nastopa v vlogi tretje osebe (Ur. l. RS, št. 10/2008),
- Pravilnik o določitvi pogojev za ugotavljanje in preverjanje istovetnosti stranke z uporabo kvalificiranega digitalnega potrdila stranke (Ur. l. RS, št. 10/2008),
- Pravilnik o določitvi seznama enakovrednih tretjih držav (Ur. l. RS, št. 10/2008),

- Pravilnik o določitvi pogojev za obravnavo osebe kot stranke z neznatnim tveganjem za pranje denarja in financiranje terorizma (Ur. l. RS, št. 10/2008),
- Pravilnik o načinu sporočanja podatkov odvetnika, odvetniške družbe ali notarja Uradu Republike Slovenije za preprečevanje pranja denarja (Ur. l. RS, št. 10/2008),
- Kazenski zakonik Republike Slovenije (Ur. l. RS, št. 95/04 – UPB1, 37/2005; Odl. US: U-I-335/02-20, 17/2006; Odl. US: U-I-192/04-16, 55/2008, 66/2008, 89/2008; Odl. US: U-I-25/07-43, 5/2009; Odl. US: U-I-88/07-17),
- Zakon o kazenskem postopku (Ur. l. RS, št. 32/2007 – UPB4, 21/2008; Odl. US: U-I-96/06-13, 65/2008; Odl. US: U-I-328/04-22, 68/2008, 89/2008; Odl. US: U-I-25/07-43, 77/2009, 88/2009; Odl. US: Up-3871/07-26, U-I-80/09-26),
- Zakon o odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja (Ur. l. RS, št. 98/2004, 65/2008),
- Zakon o bančništvu (Ur. l. RS, št. 131/2006, 1/2008, 109/2008, 19/2009),
- Zakon o deviznem poslovanju (Ur. l. RS, št. 16/2008),
- Zakon o ratifikaciji Konvencije Združenih narodov proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu (Ur. l. RS, št. 14/04),
- Zakon o ratifikaciji Konvencije o boju proti podkupovanju tujih javnih uslužbencev v mednarodnem poslovanju (Ur. l. RS, št. 1/01),
- Zakon o ratifikaciji Kazenskopravne konvencije o korupciji (Ur. l. RS, št. 7/00),
- Zakon o ratifikaciji Konvencije o pranju, odkrivanju, zasegu in zaplembi premoženjske koristi, pridobljene s kaznivim dejanjem (Ur. l. RS, št. 41/1997),
- Zakon o omejevalnih ukrepih, ki jih Republika Slovenija uvede ali izvaja skladno s pravnimi akti in odločitvami, sprejetimi v okviru mednarodnih organizacij (Ur. l. RS, št. 127/06),
- Uredba (ES) št. 1781/2006 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 15. novembra 2006 o podatkih o plačniku, ki spremljajo prenose denarnih sredstev (Ur. l. EU L 345/1),
- Uredba o izvajanju Uredbe (ES) št. 1781/2006 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 15. novembra 2006 o podatkih o plačniku, ki spremljajo prenose denarnih sredstev (Ur. l. RS, št. 1/2008),
- Uredba Evropskega parlamenta in Sveta (ES) št. 1889/2005 z dne 26. oktobra 2005 o kontroli gotovine ob vstopu v Skupnost ali izstopu iz nje (Ur. l. EU L 309/9),
- Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2005/60/ES z dne 26. oktobra 2005 o preprečevanju uporabe finančnega sistema za pranje denarja in financiranje terorizma (Ur. l. EU L 309),
- Direktiva Komisije 2006/70/ES z dne 1. avgusta 2006 o določitvi izvedbenih ukrepov za Direktivo 2005/60/ES Evropskega parlamenta in Sveta glede opredelitve »politično izpostavljene osebe« in tehničnih meril za postopke poenostavljene dolžnosti skrbnosti pri ugotavljanju identitete stranke ter izjeme na podlagi finančne dejavnosti, ki poteka zgolj občasno ali v omejenem obsegu (Ur. l. EU L 214),
- Različne uredbe, ki so sprejete na podlagi zakona o omejevalnih ukrepih.